

contempserit, tunc demum recte mouet candelabrum eius, & alteri dat. Sequitur: L Sed hoc habes, qd odisti facta Nicolaitarum: quae & ego odi. Illud (inquit) habeo aduersus te, quod iam dixi, hoc autem habes mecum, & in hoc mihi consentis, quod facta Nicolaitarum odisti. Nam illa & ego odi. Nicolaitae dicti sunt a Nicolao diacono ecclesiae Hierosolymorum, qui cum Stephano & ceteris constitutus est a Petro, qui propter pulchritudinem relinquit uxorem, maxime opus est spiritus pietatis, ut sint in passionibus, in opprobriis vel exprobrationibus mansueti, non reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto, sed contrario benedicentes, imo & interea suis reficiant lachrymis, vitam suspirantes aeternam, cuius spe pariunt, ob cuius dilationem lachrymant, iuxta quod quilibet in psalmo loquitur: Fuerunt mihi lachrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est deus tuus. Et a quo magis principio sua dicta debuit exordiri, tribulatos consolari intendens, spiritus pietatis: Ait enim: Haec dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus, & uiuit. Et qui tribulatur ante oculos ponit primum & nouissimum, qui fuit mortuus & uiuit, ut non miret in seruore, qui ad tentationem sit, quasi noui aliquid contingat. Ac si dicat hic spiritus eidem quem consolari uult. Tu a quolibet culmine temporali deiectus, propter iustitiam quasi homo ignobilis opprobriis, & insuper plagis ueris seruilibus. Sed quantum hoc est si ad illum respicias qui pro te passus est, tibi relinques exemplum, ut se quaris uestigia eius. Ille namque cum apud deum esset primus & pretiosissimus, secundum alteram naturam filius dei, secundum alteram naturam filius inemeratae uirginis, cum (inquam) sic esset primus & optimus & praefilius hominum speciosissimus, apud homines nouissimus fuit, id est uilissimus, quem admodum & propheta dicit: Quae me uident, non uident me, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimus uirorum, & nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum a deo & humilatum. Ita ille primus deus stans in synagoga deorum, & nouissimus, id est uilissimus uere sub iudicio hominum. Quid ergo magnum, si tu homo, & non deus, de tuo quantum locum honore propter illum es deiectus, si quod pateris homo non sine peccato, passioni eius comparet quam pro te passus est, qui peccatum non fecit, nec inuenit est dolus in ore eius: Ita quod bene ac decet sic exorsus est, haec dicit primus & nouissimus. Quo autem primum, & hoc addere, qui fuit mortuus & uiuit: Nimirum ad magnum cumulum consolationis, ut sciat, quod qui mortificatus est uestigia Christi, uiuet quem admodum ille, cum fuerit mortuus non uiuit. Et quod dicit: Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam. Quod nunc dicit, scio, uehementer & eodem pondere dictum debet intelligi, quo iam dictus propheta dixerat de illo: Et uidimus eum uirum dolentem, & scientem infirmitatem. Scientem dixit infirmitatem, pro eo ut diceret, experimentum infirmitatis habentem. Itaque & hic scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, id est tribulationis quam patetis experimentum habeo, & paupertatem quam sustines in memetipso expertus sum. Quis enim maiore quam ego tribulationem sustinuit: Et cum diues essem, quod ad tantam uel ego paupertatem descendit: Etem de me psalmista dicit: Et persecutus est hominem in opore, & medicum, & compunctum corde mortificare. Huius experimenti memor apostolus dicit: Non enim habemus pontificem, qui non possit copari infirmitatibus nostris, tantum autem pro omnia pro similitudine absque peccato. Tentatus namque est, fame, siti, persecutione, & morte, & inde scio (inquit) tribulationem tuam, & paupertatem tuam, id est deo non minus doleas, qui scis uel expertus es tam ego talis idem scio, idem expertus sum. Sequitur, & dicit: L Sed diues es, & blasphemaris ab his, qui te dicunt Iudaeos esse, & non sunt, sed sunt synagoga Satanae. Quod dixi paupertatem tuam, dixi secundum falsam estimationem hominum, nam secundum rei ueritatem diues es. Illi te pauperem putant, sed tu diues es. Ego enim ascendens in altum, ego in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi, sedes ad dexteram patris, dedi dona hominibus, & inde tu diues factus es, habens sermonem sapientiae, siue sermonem scientiae, siue aliud quodlibet talentum ex multarum diuisionibus gratiae. Et cum ita diues sis, blasphemaris tanquam pauper, tanquam nihil sis, tanquam nihil acciperis, nihil noueris, nulla ex parte deum cognoscas, aut a deo cognitus sis. A quibus ita blasphemaris: Ab his qui te dicunt Iudaeos esse, & non sunt, sed sunt synagoga Satanae. Magnus labor, magna tibi est afflictio cordis, taliter & a talibus blasphemaris. Sed & ego istud scio, istud expertus sum. Diues eram, totos habes thesauros diuinitatis in me corporaliter habitatis habes requiescentem super me spiritum domini, spiritum sapientiae & intellectus, spiritum consilii & fortitudinis, spiritum scientiae & pietatis, & spiritum timoris domini. Inde est, quod opera fecit quae nemo alius facit, & sic locutus sum, ut diceret aduersarij, nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo. Et cum tam diues essem, blasphemabat tanquam pauper, qui nihil boni haberem, aut qui a deo non essem. Dicebant enim: Non est hic homo a deo qui sabbatum non custodit. Item: In Beelzebub principe demoniorum eijcit demonia. Amplius autem: Demonium habet (aiebant) & insanit. Quid eum auditis: Et multa his similia. Ita blasphemabar ab his qui se Iudaeos esse dicebant dicentes: Semen Abrahae sumus, pater noster Abraham est, unum patrem habemus deum, & non erant Iudaei siue filij Abraham, sed erat synagoga Satanae. Vnde & dicebam illis: Vos ex parte

Optimo d' corripit di peccatis

Iohan. 4

Matth. 13

Gene. 3.

† Praefinit Iohan. 20

Lignum vite Chrus est Iohan. 6

1. Cor. 11

tus & uiuit: Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed diues es, & blasphemaris ab his qui te dicunt Iudaeos esse & non sunt, sed sunt synagoga Satanae. Post spiritum timoris sursum est spiritus pietatis, & ille spiritus sine dubio loquitur hic, de toleranda perfectione suggerens, cui causa uel intentio nimirum & ecclesiae nomine congruit: Smyrna enim, myrrha dicitur, quae mortificatione carnis designat. Verissime his qui persecutione patiuntur propter iustitiam, maxime opus est spiritus pietatis, ut sint in passionibus, in opprobriis vel exprobrationibus mansueti, non reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto, sed contrario benedicentes, imo & interea suis reficiant lachrymis, vitam suspirantes aeternam, cuius spe pariunt, ob cuius dilationem lachrymant, iuxta quod quilibet in psalmo loquitur: Fuerunt mihi lachrymae meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est deus tuus. Et a quo magis principio sua dicta debuit exordiri, tribulatos consolari intendens, spiritus pietatis: Ait enim: Haec dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus, & uiuit. Et qui tribulatur ante oculos ponit primum & nouissimum, qui fuit mortuus & uiuit, ut non miret in seruore, qui ad tentationem sit, quasi noui aliquid contingat. Ac si dicat hic spiritus eidem quem consolari uult. Tu a quolibet culmine temporali deiectus, propter iustitiam quasi homo ignobilis opprobriis, & insuper plagis ueris seruilibus. Sed quantum hoc est si ad illum respicias qui pro te passus est, tibi relinques exemplum, ut se quaris uestigia eius. Ille namque cum apud deum esset primus & pretiosissimus, secundum alteram naturam filius dei, secundum alteram naturam filius inemeratae uirginis, cum (inquam) sic esset primus & optimus & praefilius hominum speciosissimus, apud homines nouissimus fuit, id est uilissimus, quem admodum & propheta dicit: Quae me uident, non uident me, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimus uirorum, & nos putauimus eum quasi leprosum, & percussum a deo & humilatum. Ita ille primus deus stans in synagoga deorum, & nouissimus, id est uilissimus uere sub iudicio hominum. Quid ergo magnum, si tu homo, & non deus, de tuo quantum locum honore propter illum es deiectus, si quod pateris homo non sine peccato, passioni eius comparet quam pro te passus est, qui peccatum non fecit, nec inuenit est dolus in ore eius: Ita quod bene ac decet sic exorsus est, haec dicit primus & nouissimus. Quo autem primum, & hoc addere, qui fuit mortuus & uiuit: Nimirum ad magnum cumulum consolationis, ut sciat, quod qui mortificatus est uestigia Christi, uiuet quem admodum ille, cum fuerit mortuus non uiuit. Et quod dicit: Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam. Quod nunc dicit, scio, uehementer & eodem pondere dictum debet intelligi, quo iam dictus propheta dixerat de illo: Et uidimus eum uirum dolentem, & scientem infirmitatem. Scientem dixit infirmitatem, pro eo ut diceret, experimentum infirmitatis habentem. Itaque & hic scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, id est tribulationis quam patetis experimentum habeo, & paupertatem quam sustines in memetipso expertus sum. Quis enim maiore quam ego tribulationem sustinuit: Et cum diues essem, quod ad tantam uel ego paupertatem descendit: Etem de me psalmista dicit: Et persecutus est hominem in opore, & medicum, & compunctum corde mortificare. Huius experimenti memor apostolus dicit: Non enim habemus pontificem, qui non possit copari infirmitatibus nostris, tantum autem pro omnia pro similitudine absque peccato. Tentatus namque est, fame, siti, persecutione, & morte, & inde scio (inquit) tribulationem tuam, & paupertatem tuam, id est deo non minus doleas, qui scis uel expertus es tam ego talis idem scio, idem expertus sum. Sequitur, & dicit: L Sed diues es, & blasphemaris ab his, qui te dicunt Iudaeos esse, & non sunt, sed sunt synagoga Satanae. Quod dixi paupertatem tuam, dixi secundum falsam estimationem hominum, nam secundum rei ueritatem diues es. Illi te pauperem putant, sed tu diues es. Ego enim ascendens in altum, ego in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi, sedes ad dexteram patris, dedi dona hominibus, & inde tu diues factus es, habens sermonem sapientiae, siue sermonem scientiae, siue aliud quodlibet talentum ex multarum diuisionibus gratiae. Et cum ita diues sis, blasphemaris tanquam pauper, tanquam nihil sis, tanquam nihil acciperis, nihil noueris, nulla ex parte deum cognoscas, aut a deo cognitus sis. A quibus ita blasphemaris: Ab his qui te dicunt Iudaeos esse, & non sunt, sed sunt synagoga Satanae. Magnus labor, magna tibi est afflictio cordis, taliter & a talibus blasphemaris. Sed & ego istud scio, istud expertus sum. Diues eram, totos habes thesauros diuinitatis in me corporaliter habitatis habes requiescentem super me spiritum domini, spiritum sapientiae & intellectus, spiritum consilii & fortitudinis, spiritum scientiae & pietatis, & spiritum timoris domini. Inde est, quod opera fecit quae nemo alius facit, & sic locutus sum, ut diceret aduersarij, nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo. Et cum tam diues essem, blasphemabat tanquam pauper, qui nihil boni haberem, aut qui a deo non essem. Dicebant enim: Non est hic homo a deo qui sabbatum non custodit. Item: In Beelzebub principe demoniorum eijcit demonia. Amplius autem: Demonium habet (aiebant) & insanit. Quid eum auditis: Et multa his similia. Ita blasphemabar ab his qui se Iudaeos esse dicebant dicentes: Semen Abrahae sumus, pater noster Abraham est, unum patrem habemus deum, & non erant Iudaei siue filij Abraham, sed erat synagoga Satanae. Vnde & dicebam illis: Vos ex parte

Spf pietatis opus est in tribulationibus

Roma. 12

Psal. 31

1. Petri. 2 Consolatio in tribulatione Chri. Efa. 53

Psalm. 81

Efa. 53

1. Petri. 2

Efa. 53

Psalm. 108 Hebr. 1

Psalm. 67 Efa. 4

Coloss. 22 1. Cor. 12

Coloss. 2 Efa. 11

Luc. 4 Iohan. 15 Iohan. 7

Iohan. 9 Matth. 12 Luca. 11

Iohan. 8

tuus

Titu. 1

Marc. 14
Math. 26

Math. 9
Luc. 23

Math. 4
Iob 2

Iob 1

Philip. 2

Hebr. 2

Galat. 5

Obiectio.

patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. A talibus quod & tu blasphemaris, videlicet a falsis fratribus, quoniam confitentur se nosse deum, factis autem negant. L. Nihil horum timeas quae passurus es. J. Non (inquit) timeas vel pauere conceditur infirmitati naturae, vt non tibi cedat spūs timori recedendo a dei voluntate. Nam & de ipso quod haec loquitur, & in quo spūs pietatis hanc loquitur, scriptum est: Et assuit Petrum, & Iacobum, & Iohannem secum, & cepit paucere & tædere. Item ipse de semetipso: Spūs (inquit) promptus est, caro autem infirma. Quae sunt illa quae passurus es? L. Ecce missurus est diabolus ex vobis in carcerem, vt tentemini, & habebitis tribulationem diebus decem. J. Ecce (inquit) neque enim istud in tempora longa fiet, praesens quippe tempus vestrae tribulationi, futurum autem vestrae iucunditati deputatum est. E contra, praesens tempus impiorum risui, futurum autem illorum luctui & angustiae statutum est. ¶ Cur autem non dixit, missuri sunt homines mali, sed ait, missurus est diabolus ex vobis in carcerem? Videlicet, quia sic dicere, & sic docere debuit spūs pietatis, ad hoc instruitur pium martyrem, vt intrinsecus agitatori diabolo totum imputet, quod extrinsecus facit homo persequens, & condoleat homini persequenti, quod eum diabolus infecit, operetque illum a diabolo liberari, memor eius quod dixit: Orate pro persequentibus & calumniantibus vos. Etenim ipse quod hoc dixit, pro persequentibus & crucifigentibus se exorat, dicens: Pater, ignosce illis, non enim sciunt quod faciunt. Aliis indultum est sicut petiuit, quod & sanguinem eius, quem persequendo fuderunt, postea credendo biberunt. Itaque & pius martyr dum in carcerem mittitur, sciat & dicat, quia hoc facit diabolus, a quo captiuus homo persecutor tenet, & sic inter vincula & carceres responsa sua contemperet, supplicemque animum pro persequentibus ad deum subleuet, quatenus aliquos ex his liberet, quod saepe factum est. ¶ Missurus est (inquit) in carcerem. Quare? Quia intentione? Vt tentemini. Ille enim tentator est, & ad totum intendit, vt aliquos ex vobis decipere possit. Tali intentione Iob sanctus expetiuit, idcirco illi extrinsecus vlcere pessimo percussit, ita vt a plata pedis vsque ad verticem non esset in eo sanitas, quatenus simplicitate & rectitudinem eius intrinsecus euerteret, vt peccaret Iob in labijs suis, & stultum quod contra deum loqueret, atque ita deo quod propoluerat, dicens, nunquid considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei filius in terra homo simplex & rectus, ac timens deum, & recedens a malo, quasi visus diabolus insultaret. Hoc intendens, missurus est (ait) diabolus ex nobis in carcerem, vt non omnes cito moriamini reperti non ictu gladii, sed proelatione poenae, & mora mortis praesertim conturbemini in cordibus vestris, & inter procellas iniuriarum fluctuantes concidatis, & pedita, si fieri potest, fide absorbeamini. Ecce hoc futurus est, hoc diabolus p suos ministros facit. Et habebitis tribulationem diebus decem, id est, vsque ad mortem, videlicet quandiu militatis in lege dei, sicut oportet, vt adimpleatis praecipua decem. Sequitur enim: Esto fidelis vsque ad mortem. J. Nimirum tandem fidelitatis constantia bono hortatu indiget roborari, quandiu tribulationum vis, eandem fidelitatem extorqueat cōterdit. Dum ergo dicit, esto fidelis vsque ad mortem, satis ostendit decem tribulationis dies pertingere vsque ad mortem. Esto fidelis (inquit) vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitae. Hanc cum dicit, manifestat ipse, cur praemisit de semetipso, dicens: Qui fuit mortuus, & viuuit. ¶ Eiusdem namque perseverantiam quam psuadet, dicens, esto fidelis vsque ad mortem, in semetipso exemplum praebuit, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, id est, remunerationis quam promittit, dicens: Et dabo tibi coronam vitae, certitudinem atque fiduciam in suo praesentat capite Apostolo ibidem persequente. Propter quod & deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectat caelestium, terrestrium, & inferorum. Et alibi: Videmus dominum Iesum propter passionem mortis gloriae & honore coronatum. Igitur vsque ad mortem esto fidelis (inquit) quia iam post mortem non seruanda exigitur, sed seruata fidelitatis coronatur. L. Qui habet aures, audi at quod spūs dicat ecclesijs. J. Dicit spūs huius, spūs pietatis auribus cordis audire vel audisse est, coronam vitae quam hic promittit concupiscere, & eius spe tribulationem siue persequutionem pro Christo non solum non refugere, verum etiam libenter amplecti, eiusque exemplo dare percutientem maxillam, saturari opprobrijs, & si extrinsecus persecutor desit, semetipsum intrinsecus persequi, carnem suam crucifigere cum vitijs & concupiscentijs, & indefinenter flere, quod differatur a regno dei, a visione eius quod pro nobis fuit mortuus, & viuuit. Porro, auditum siue auditorē huiusmodi non ab vna tantum ecclesia ciuitatis illius Smyrnae, sed ab omnibus idem spūs exigit ecclesijs, & idcirco non singulariter, ait, audiat quod spūs dicat ecclesijs, p̄r, audiat quod spūs dicat ecclesijs. Tandemque competenter pro causa siue intentione conclusionem ita subiungit: L. Qui vicerit non laetetur a morte secunda. J. Et est sensus: Qui fidelis permanerit vsque ad mortem carnis, mortem animae non timebit aeternam, Mortem secundam, mortem animae dixit. ¶ At vero mors animae quae mors peccati est, vel quae peccando accidit, adeo prior est morte carnis, vt etiam refur

rectio

rectio animae, qua per fidem Christi in baptismo resurgit, morte carnis prior fit, priusque oportet illam consequi quam per mortem carnis transeat ex hoc mundo quicumque cupit videre regnum dei. ¶ Quomodo ergo vel cur nunc secunda mors dicatur, nisi quia posterius experimēto, sentitur? Nam mortuus quidem est Adam morte animae priusquam morte carnis, videlicet, eadem die, qua veritū lignum temeravit, iuxta veritatem dicentis: In quacumque die comedis ex eo, morte morieris. Sed eandem animae mortem tunc demum experimēto sensit, quādo puluis in puluerē reuersus est, quod carnis mors est, & anima ad inferos descendit. Itaque mors animae, quae per peccatū animā a deo separatur, causa quidem vel origine prima est, sensu autem vel experimēto mors secunda. L. Et angelo Pergami ecclesiae scribatur. J. Post spiritū pietatis sursum spūs scientiae sequitur, qui & in hac ecclesia Pergami doctrinam malam tenentes doctrinā Balaam, doctrinā Nicolaitarum, redarguit dicens: proinde angelo huius ecclesiae similiter, poenitentiam age: Nimirum ad destructionem omnis doctrinae nequa, virtute vel gratia spūs scientiae opus est, & sermone veritatis, de quo & hic in exordio dicit. L. Hanc dicit qui habet rhomphaeā ex vtraque parte acutā. J. Et postmodum si quo minus, inquit, id est, nisi si poenitentia egeris, veniā tibi cito, & pugnabo cum illis in gladio oris mei. ¶ Ergo rhomphaea ex vtraque parte acuta, vel gladius iste oris dñi, sermo dei est, de quo & Apulus dicit: Viuus enim sermo dei est & efficax, & penetrabilior omni gladio accipit, & pertingens vsque ad diuisionem animae ac spūs, compagum quoque & medullarum, discretor cogitationū & intentionū cordis, discernit enim inter animā & spiritū, quia videlicet ipse nouit quod homo animalis cogitet, aut faciat propter terrena comoda, & quod spiritualis propter caelestia. Et vt secundum praesentem locū vel causam loquamur, ipse discernit inter benedictiones Balaam & inter benedictiones Moysi, quorum vterque quidem filius Israel benedixit, sed in ceteris doctrinae loque differre. Balaam quippe eodem ore quod benedixit, docebat Balach mittere scandalū corā filijs Israel, edere & fornicari: Hoc Moyses non fecit. ¶ Causa huic vel intentioni ipsam Pergami nomē congruit. Pergamus enim interpretatur diuidēs cornua eorum. Moneturque angelus iste, vt secundū nomē ecclesiae suae quod est Pergamus, diuidat atque discernat a sana doctrina doctrinā Balaam siue doctrinā Nicolaitarum, p̄ sanctū scientiae spiritū. Ait ergo: Hanc dicit qui habet rhomphaeā ex vtraque parte acutā. Ad quod habet illā rhomphaeā? Ad faciendā vindictā in oēs tenentes doctrinā Balaam, & in ipsam, quicumque ille est, quod docet doctrinā Balaam. ¶ Meminisse namque debemus historice veritatis, in qua dñs dicit Moysi: Viciſſere filios Israel de Madianitis. Et subinde: Cūque pugnassent contra Madianitas atque vicissim, oēs mares occiderūt, & reges eorum: Eui, & Recen, & Sur, & Vr, & Rebe, quinque principes gentis, Balaam quoque, filiū Beor, interfecerūt gladio. Et post pauca, iratus Moyses principibus exercitus, tribunis & centurionibus quod venerat de bello, ait: Quare referuistis mulieres? Nonne istae sunt quae deceperūt filios Israel ad suggestionem Balaam, & suari cari fecerūt vos in dño super peccato Phogor? Vnde & percussus est populus. Ergo cūctos interficite, quicquid est generis masculini, etiā paruulos, & mulieres quae nouerunt viros in coitu, iugulate. Huius, inquit, hist oris veridicæ hic meminisse debemus, quia quod illic realiter factū est, hic spūaliter se facturus protestatur, qui rhomphaeam ex vtraque parte acutā se habere profitetur. Ait. L. Scio vbi habitas, vbi sedes est satanae. J. Magna & vehemens reprehensio est, angeli illius ecclesiae, quod illic habitat vbi sedes est satanae, vel quod illic vbi ille angelus habitat sit sedes satanae. Qualis eius negligētia sit, vel quō illic satanae sedē habere licu erit, sequēs sermo declarabit. Interim dicit. L. Et tenes nomē meū, & non negasti fidem meam. J. Magnū hoc videri posset si non confessionem nominis sequēs negligētia vel opus obscurot. L. Et in diebus illis, Antiphas testis meus fidelis, quod occisus est apud vos vbi habitat satanas. J. Iuxta nomē Pergami, quod interpretatur diuidēs cornua eorum, huc vsque quae laudanda erāt laudauit, martyrem (vt quod dā perhibet) huius nominis quod est Antiphas, Pergami passum cōmemorās, cū testimonio laudandae fidei, & deinceps quae reprehēdenda sunt reprehendit, atque ita cornu iustitiae, a cornibus iniustitiae diuidit, secundū illū psalmi versiculum: Et oia cornua peccatorum cōstringā, & exaltabunt cornua iusti. Sequitur enim. L. Sed habeo aduersus te pauca, quia habes illic tenēs doctrinā Balaam, quod docebat Balach mittere scandalū corā filijs Israel, edere & fornicari. Ita habes & tu tenēs doctrinā Nicolaitarum. J. Qualis secundū historiam doctrina Balaam fuerit, & qualiter hodieque tenent vel imitent illam, multi quod ex ecclesia esse vident, diligētius cōsiderare p̄sens locus admonet. Fuit ille Balaam idē, qui in libro Iob dicitur Eliu, primū prophetae & vir sanctus, postea propter auaritiā diuini vel arioli vocabulo nuncupatus. Hic benedicēdi & maledicēdi potestatem habēs siue efficaciam sacerdotū, qui cū sint mali, pro officio tamen cōmunicandi vel excommunicandi potestatem habent, p̄ssit figurā. Vnde & Balach loquitur ad eū: Veni & maledicā populo huic, noui enim quod benedicētus sit cui benedixeris, & maledicētus in quā maledicā cogesseris, habēs quoque scientiā dei, & sciens quod frustra sacerdos in eū maledicā congerit, causa

Solutio. Gen. 2.

Hebr. 4

Pergamus

Nume. 31.

Reprehensio negligētiae

Psalm. 74

Balaam in libro Iob dicitur Eliu. Nume. 22

C

Auritia Balaam causa vel culpa propria maledictionibus non subicit. ¶ Et tamen propter auaritia vadens, & toties perquirens, si forte deo placeret ut malediceret populo huic, manifeste formam illoz exprimit, q̄ benedictiones & maledictiones in ecclesia vendit, & omnia quæ eius causa faciunt. Summũ doctrinæ eius nequã illud extitit, quod ait: Veruntamẽ pergẽs ad populũ meũ dabo consiliũ, quod populus tuus populo isti faciat. Deditq; consiliũ, quod & factũ est, vt fornicaretur populus cũ filiabus Moab, quæ vocauerũt eos ad sacrificia sua, comederũt & hiberũt, & initiatus est Beelphegor, & iratus est dñs. Deniq; hoc est quod ille dedit consiliũ. Nonne, inquit Moses, istæ sunt quæ deceperunt filios Israel ad suggestionẽ Balaam? In huiusmodi doctrinã ille cecidit per auaritia, non per ignorantiam.

Nume. 21. Ait em ipse suã scientiam profitens: Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obscuratus est oculus, dixit auditor sermonũ dei, qui nouit doctrinã altissimi, & visiones omnipotentis videt, qui cadens apertos habet oculos. Nimirũ hæc dicẽs, in profundã auaritiã se ueam cadebat, & suũ ipse casum videbat.

Nume. 22. ¶ Sic diuisus, sic duplex ille Balaã, in publico benedictiones dei, tinnulis vocibus concinens, in secreto dolũ concinans, & consiliũ impio regi præbens, ad populi dei perniciem, Non ne sacerdotũ venaliũ hypocritism, in semetipso præpingit intolerabilẽ? An nõ hodieq; talium sacrilegorũ infestina peste omnia plena sunt? Micit violenta manus secularium, & hoc seculũ diligentĩ, & in hoc seculo potentium, secundũ nomen Balach, interpretatur em lingens siue elidens, lingens scilicet, est culi delicias, & elidens pudicas quo ad potest nõ sibi consentientes animas. Mittit, inquam trans Iordanẽ, & euocat quempiam facti baptismi transgressorẽ, & statuit sibi pontificẽ pronũ in auaritiã, vanitates obseruãtem secundum nomẽ Balaam, Balaam quippe populus vanus interpretat. Reges quoq; & imperatores, qui se Christianos dicunt, vanitatem huiusmodi sectati sunt, & cõtra Aaron pontificẽ, Balaam ariolum: contra Petrũ, Simonẽ Magũ: contra quempiam legitimũ Romanæ sedis antistitem, adulterum quemlibet nonnunq; intrulerũt ad maledicendũ. Veruntamẽ de vniuerso loquamur Balaam, i. de omnĩbus q̄ vbius tertias: sub noĩe vel officio sacerdotũ in auaritiã & mercede iniquitatis amant.

Romana sedes. ¶ Quisquis ergo ille est, qui taliter accedit ad sacerdotiũ, adductus quidẽ est ad maledicendũ, & animo detestatur Israel, q̄a diligit vitã, & odit virtutes, sed in publico de testari nõ audeat, palã voce maledicere nõ audeat, ita vt aliter doceat in ecclesia q̄ regula si dei sese habeat. Sic nimirũ ille Balaã cũ propter promissa sibi munera maledicere cuperet Israel, dño prohibente nõ audebat, sed e contrario benedicebat, eadẽ ad felicitatẽ populũ illius de Chfo veraciter pronũcians, q̄ & Moses & alij prophete sancti pie fideliterq; annuntiant: Orietur, inquit, stella ex Iacob, & confurget virga ex Israel. & percutiet duces Moab, &c. de quoz in mysticis sensibus nõ vacat dicere nunc per singula. Ita isti nõ audeat, cũ velint, transire regulã fidei, & cũ in animo cupiãt populũ eximere futuri metũ iudicij, vt multos suæ fautores iniquitatis, multosq; suæ socios habeãt perditioũ, lectiones tamẽ recitant, & testimonia cantitãt dhicæ passionis, resurrectionis & ascensionis, & nouissimi diei iudicij. In hac fide benedicũt, baptizant, cõsecrant. Porro cũ hæc publice fecerint, in occulto vertunt ad consiliũ, ad colloquia mala, quæ bonos mores corrũpũt. Procedũt subornatæ filiz Madian, ludẽtes, & cõposito gradu incedẽtes ad decipiendũ Israel. Hoc nimirũ toties fit, quoties teneri & molles vitijs profuentes, nullumq; ad vitã constantiã virile robur habẽtes, acceptis honoribus, cũ sint moribus obscuro, sunt in ecclesia sub nomine Christiano spectabiles. Hoc est consiliũ vel suggestio Balaam, id est omniũ qui se quẽtes viã eius, mercedes iniquitatis amãt.

Nume. 24. ¶ Neq; em filios ecclesiæ pro virtutibus eorũ, sed filias, i. molles & vitiosas animas, pro muneribus ad ecclesiasticos honores prouehũt.

1. Cor. 19. An nõ isti sic prouecti, doctrinã tenet Nicolaitas? Nicolãũ quippe refert Clemẽs de zelo pulcherrimã cõiugis increpatũ respõdisse, vt quicũq; eã vellet accipere vxorẽ, & hoc infidelẽ docuisse, q̄ apostoli cunctis promiscua, cõmuniq; scemina: cõsortia permitterẽt.

Contra Simoniacos. ¶ An nõ isti sic prouecti, doctrinã tenet Nicolaitas? Nicolãũ quippe refert Clemẽs de zelo pulcherrimã cõiugis increpatũ respõdisse, vt quicũq; eã vellet accipere vxorẽ, & hoc infidelẽ docuisse, q̄ apostoli cunctis promiscua, cõmuniq; scemina: cõsortia permitterẽt.

¶ An nõ isti sic prouecti, doctrinã tenet Nicolaitas? Nicolãũ quippe refert Clemẽs de zelo pulcherrimã cõiugis increpatũ respõdisse, vt quicũq; eã vellet accipere vxorẽ, & hoc infidelẽ docuisse, q̄ apostoli cunctis promiscua, cõmuniq; scemina: cõsortia permitterẽt.

¶ An nõ isti sic prouecti, doctrinã tenet Nicolaitas? Nicolãũ quippe refert Clemẽs de zelo pulcherrimã cõiugis increpatũ respõdisse, vt quicũq; eã vellet accipere vxorẽ, & hoc infidelẽ docuisse, q̄ apostoli cunctis promiscua, cõmuniq; scemina: cõsortia permitterẽt.

Leuit. 20 ¶ An nõ isti sic prouecti, doctrinã tenet Nicolaitas? Nicolãũ quippe refert Clemẽs de zelo pulcherrimã cõiugis increpatũ respõdisse, vt quicũq; eã vellet accipere vxorẽ, & hoc infidelẽ docuisse, q̄ apostoli cunctis promiscua, cõmuniq; scemina: cõsortia permitterẽt.

1. Para. 19 ¶ An nõ isti sic prouecti, doctrinã tenet Nicolaitas? Nicolãũ quippe refert Clemẽs de zelo pulcherrimã cõiugis increpatũ respõdisse, vt quicũq; eã vellet accipere vxorẽ, & hoc infidelẽ docuisse, q̄ apostoli cunctis promiscua, cõmuniq; scemina: cõsortia permitterẽt.

Eszech. 44 ¶ An nõ isti sic prouecti, doctrinã tenet Nicolaitas? Nicolãũ quippe refert Clemẽs de zelo pulcherrimã cõiugis increpatũ respõdisse, vt quicũq; eã vellet accipere vxorẽ, & hoc infidelẽ docuisse, q̄ apostoli cunctis promiscua, cõmuniq; scemina: cõsortia permitterẽt.

Nume. 22. ¶ An nõ isti sic prouecti, doctrinã tenet Nicolaitas? Nicolãũ quippe refert Clemẽs de zelo pulcherrimã cõiugis increpatũ respõdisse, vt quicũq; eã vellet accipere vxorẽ, & hoc infidelẽ docuisse, q̄ apostoli cunctis promiscua, cõmuniq; scemina: cõsortia permitterẽt.

colaitas. ¶ Ergo fornicationes quas Nicolaus induxisset, vt iã dictũ est, cõtra puritatẽ ecclesiasticã appellat doctrinã Balaam, & hoc esse cõfirmat scandalũ ecclesiæ dei edere & fornicari. Et recte. Nã vbiq; sacerdos siue pontifex cõductus expleo Balaam mercedẽ amat iniquitatis, cõtinuo tanq; de mala radice vitioz omniũ pullulãt fructus mali, primũq; ecclesiæ castitas & omne decus religionis perit, sciẽtia nulla cura, nullus honor nullus fere sacriferuor studij, sed auaritiã, q̄ idoloze seruitus, vorago bona cõtra submergit. Sequit. I. Similitẽr & tu penitentiã age. Sin aut, venio tibi cito, & pugnabo cũ illis in gladio oris mei. I. Cõgrua satis & opportuna pro re cõminatio eius, q̄ se rhomphã ex vtraq; parte acutã habere dixit. Nã & vbi Balaam ille mercede cõductus ibat, stetit angelus dñi in via, euaginatũ in manu gladiũ tenẽs, dixitq; ad Balaã: Ego veni vt aduersarertibi. Et nisi asina declinasset à via, dans locũ resistẽti, te occidissẽm, & illa viueret. ¶ Et quia penitentiã ille nõ egit, docẽs Balach scandalũ mittere corã filijs Israel, edere & fornicari cõpleta est in eũ vltio, propter quã significandã angelus dñi tali schemate, videlicet euaginatũ in manu gladiũ tenẽs, apparuit. In illa quippe vltione q̄ facta est de Madianitis, Balaam q̄q; filiũ Beor, ait scriptura, interfecerũt gladio. Bene ergo, veniam, inquit, & pugna bo cũ illis in gladio oris mei, videlicet iuxta similitudinẽ illius angelicæ vltionis, illius in Madianitis & in ip̄m Balaam vltionis. Nã ille gladius in manu angeli, illa vltio in Madianitis, iudiciũ illud significat, de quo Ap̄lus: Fornicatores aut, inquit, & adulteros iudicabit deus. Iudicabit em non solũ fornicatores, quales Madianites, cũ quibus Israel fornicatus est, fuerũt: verũtã & adulteros illos, q̄ adulterãt verbũ dei, qualis fuit ille Balaam, qui verbã benedictionis adulterauit, malũ submitteudo cõsiliũ, & docẽdo Balach mittere scandalũ illud corã filijs Israel. I. Qui habet aures, audiat qd spũs dicat ecclesijs. Hoc loco au dire quid spũs dicat, est nõ testare à sana doctrinã, ad destrũendã illã doctrinã Balaam, sanctamq; exercere scientiã, illãq; semp euangelicã dñi memoriter tenere sententiã. Vã vobis legis peritis, q̄a rulsistis clauẽ scientiæ: Ipsi nõ introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Qui em sub noĩe Christiano peccata nutriunt vel nutrirĩ permitũt, sufficere ad salutẽ arbitantes solũ nomen diuinũ, quẽ ad modũ illi qui cõsidentes in verbis mendacij dicebãt: Templum dñi, templũ dñi, templum dñi est, & fecerãt illud speluncam latronũ, profecto ad verã scientiã nequaq; introierũt. Si em in illam introissent, si sanctas scripturas voces vigilãter aduertissent vel aduertere voluissent, scirẽt q̄a nihil valet professio diuini nominis, quã vt in illo Balaam supplantat doctrinã nequã, edendi & fornicandi. Hoc aut scientes atq; obseruãtes, nõ fuissent etiã de tẽplo flagello iracundiã dei, prosequẽte propheteo atq; dicente spũ de illis: Propterea captiuus ductus est populus meus, q̄a non habuit scientiã. Hoc ergo audiat q̄ habet aures, quia tanq; bruta victima gladio cõdetur peccũs illud, in q̄ propter voluntariã cõciatã scientiã nõ est. I. Qui vicerit, dabo em manna absconditũ. I. In isto gradu vincere, est doctrinã Balaã, id est, fornicationes primũ in semetipso per virtutẽ continẽtã, deinde in alijs per virtutẽ scientiæ destrũere. Porro q̄ hoc modo vincit, ille sacramenti corporis & sanguinis dñi digne percipit, sicut e contrario ille q̄ vincere negligit, accedens ad hoc sacramentũ, iudiciũ sibi manducat & bibit. Recte ergo, inquit, vincẽti dabo manna absconditũ, id est, munditiã cordis & corporis custodiendi, da bo panẽ verum, panẽ viuũ, cuius signũ vel figura fuit manna quod filij Israel manducauerũt. Dicitur aut hoc manna absconditũ, q̄a videlicet in hoc sacramẽto, aliud oculis cernitur, aliud fide intelligit. Et quæ vtilitas cõsequetur accipientẽ hoc manna absconditũ? Ait, I. Etdabo illi calculũ candidũ, & in calculo nomẽ nouũ scriptum, quod nemo scit nisi qui accipit. ¶ Qui em digne percipit hoc sacramentũ, sic resurgit in nouissimo die, vt corpore nouo candorẽ habeat solidũ, candorẽ sempiternũ, sitq; corpus eius quasi calculus, id est, splendida immutatione solidatũ. De qua Ap̄lus: Mortui, inquit, resurgẽt incorrupti, & nos immutabimur. Immutari nãq; sanctoz est tantũ, idẽq; est ac si diceret, vltra non moriemur, impassibiles erimus. ¶ In huiusmodi calculo nomen nouũ scriptũ habere, est filios dei nominari & esse. Hoc vtiq; nomẽ nouũ, id est, ex nouo homine Chfo, per sanguinẽ eius redemptus datũ est. Nam nomẽ vetus ex veteri homine nobis hæreditariũ erat, scilicet vt diceremus & essemus natura filij iræ. Quare aut hoc nomẽ nemo scit, nisi q̄ accipit: Videlicet q̄a nominis huius scientiã nõ alienũ extrinsecus documentũ, sed propriũ intrinsecus efficit experimentũ. Inflati & tumidi sciãt vt sibi scire vident, quãtum volũt, siue quantũ possunt, huius tñ nominis scientiam cõsequi nõ possunt. Scriptũ est em: Hæc cogitarũt & errauerũt, excauit em illos malitia illoz, & nescierũt sacramẽta dei. Nemo ergo scit dignitatẽ siue ingenitatẽ nominis huius, q̄ nominatur vel sum? filij dei quantumcũq; sciat siue buccis crepantibus perserepat, vt ille Aristoteles siue oēs Aristo telici, relationẽ patris ad filiũ, siue filij ad patrẽ, nisi quẽ spiritus adoptionis regenerãdo filiũ dei patris effecerit, & ipsa regeneratiõ scientẽ huius rei, doctũq; suo rãctu perferẽdo

Nume. 22

Nume. 31

Hebr. 19
Contra ad
ultrañtes
verbũ dei

Lucæ. 11

Hiere. 7
Matth. 21
Contra in
doctos pre
latos.
Iohan. 2.
Ela. 5.

1. Cor. 11

1. Cor. 19

Eph. 2

Sap. 2

LEt angelo Thyatiræ ecclesiæ scribe: Hæc dicit filius dei qui habet oculos tanq[ue] flammam ignis, & pedes eius similes aurichalco. Hic in filio dei sp[irit]us fortitudinis q[ui] post tanq[ue] sciant[ur] sciant[ur] sursum sequit[ur], loquitur q[ui] suu[m] est. Ait em[en]t: Habeo aduersus te, q[ui]a permittis mulierẽ lezabel q[ui] se dicit propheten, docere & seducere seruos meos. Hæc etenim c[ui] dicit, illum Thyatiræ angelu[m], & omnẽ hominẽ sanctum, qui secundu[m] nomen Thyatiræ, quod transfertur in hostiã, exhibuit deo corpus suu[m] hostiã uiuentẽ, mittit ad ueridicã historiã. Vbi Helias Thebytes cõtra lezabel & prophetas eius ita fortis fuit, & ita fortiter egit, vt vsq[ue] hodie dicat in medio ecclesiæ c[ui] illius zeli fortitudinis suæ memoria laudabili, memorabili laude: Zelo zelatus sum pro d[omi]no deo exercituu[m], q[ui]a prophetas tuos occiderit, & alia tua subfoderit. Ita quippe fortiter zelatus fuerat, vt prophetas Baal viros quadringentos occiderit gladio. Eadẽ zeli fortitudine Phinees q[ui] (quẽ ipsum Heliã fuisse Hebræi autumãt) in supradicto scandalo q[ui] Balaam docuit, Balach mittere corã filijs Israel, arre pro pugione ingressus est post viru[m] israeliten in lupanar, q[ui] ingressus fuerat ad scortu[m], & cõfodit ambos, viru[m] scilicet & mulierẽ in locis genitalibus, atq[ue] ita auersus est furor d[omi]ni ab Israel. Magna res & sancto viro necessaria zelus iste vel ista fortitudo, q[ui]a nimiru[m] si careat ea, periclitat in iudicio d[omi]ni, quantu[m]q[ue] sit in ipso propria vite sanctitas. Exemplum nobis huius rei est periculũ sacerdotis Heli de Sylo. Nã quia nouerat indigne agere filios suos, & nõ digne zelãdo secundũ legẽ corripuit eos, sed c[ui] blanditijs nimiu[m] paternis, imo pene foemineis, nolite, inquit, filij mei, nõ est em[en]t bona fama quã ego audio, vt transgredĩ faciatis populũ d[omi]ni, idcirco venit super eũ iudiciũ, d[omi]no ita concludẽte sententiã: Idcirco iurauĩ domui Heli, q[ui] non expietur iniquitas eius victimis & muneribus vsq[ue] in æternum. Nunc ipsa verba p[er] ordinẽ differamus. Hæc dicit filius dei q[ui] habet oculos tanq[ue] flammã ignis. Hoc ad intentionẽ pertinet, q[ui]a uidelicet q[ui] angelo vel sacerdoti suo persuadet, habere fortitudinẽ, zeli fortitudinis eiusdẽ exemplũ in semetipso præostẽdens, maiori c[ui] autoritate d[omi]ni & magister discipulũ instruit. Nã vt oculis flammeis hic interim differã, q[ui]d est, L & pedes eius similes aurichalco. Inĩ ac si diceret, & in itinerib[us] siue actibus eius probata est fortitudo: Aurichalco quippe in camino ignis longa decoctione & diuturna tustione hoc habet, vt auri similitudinẽ teneat. Sic deniq[ue] ipse q[ui] hæc dicit filius dei, quasi pedes suos, id est, sine suu[m], de quo Iacobus apostolus dicit: Patientiã lob audistis, & finem d[omi]ni uidentis, fortiter in camino suæ passionis ardẽti cõsummãuit, & resurgẽs carnẽ suã in immortalitatis aureã gloriã transmũtauit, ac deinde gentẽ suã, terrã, & ciuitatẽ suã Hierusalẽ, in magno zelo nõ parcens igni hostili cõflagrauit. Ergo pedes eius similes aurichalco, & hoc exẽplo ab eo, cui hæc dicit, iure exigit, vt post omne opus bonũ sit ei etiam erga delinquentes alios distriã iusti zeli fortitudo. Ad hoc intendẽs de seipso p[ro]mittit, q[ui] habet oculos tanq[ue] flammã ignis. Oculi nãq[ue] eius q[ui] numero septẽ sunt, iuxta prophetam Zachariã, & iuxta posteriore[m] scripturã huius loci, septem sp[irit]us sunt. Et quidẽ ante illum passionis eius caminu[m] sp[irit]us sanctus nõ tanq[ue] flamma ignis, sed tanq[ue] columba super eũ descendisse, & in eo manere visus est. Verũ ubi in cœli ascendit, quasi flãmeis oculis in terram aspexit, mittens eundẽ septiformẽ spiritũ, qui super apostolos in linguis igneis apparuit, eosq[ue] qui erãt infirmi, fortes & bono zelo seruẽtes effecit. Quã dicit iste filius dei: L Noui opera tua, & fidẽ, & charitatẽ, & opera tua nouissima plura prioribus. More suo prius quod laude dignũ est collaudat, & posterius quod vituperabile est, c[ui] paterna correptione cõmemorat. Noui, inquit, opera tua, & hoc noui & approbo, q[ui]a de bonis profecisti ad meliora, hoc est em[en]t q[ui]d repetẽs ait, & opera tua nouissima plura prioribus. Verbi gratia: Opera illius nouissima plura vel meliora sunt prioribus, qui c[ui] à timore opus bonũ inchoauerit, peruenit ad charitatẽ, quæ perfecta, foris mittit timorẽ. Hoc nanq[ue] innuere videtur, ubi c[ui] p[re]mississet, noui opera tua, statim addidit, & fidẽ & charitatem. Inchoatio nanq[ue] op[er]e bonoꝝ, timor est qui cõcipitur per fidẽ, perfectio uero, charitas quæ feruilem excludit timorẽ. Et quantacunq[ue] sint opera timoris, quæ tẽpore vel ordine priora sunt, sine dubio charitatis opera tẽpore nouissima, dignitate plura & meriti maioris sunt. Ergo in p[ro]p[ri]a iste angelus Thyatiræ magno testimonio luperni iudicis honorat[ur], q[ui]a secundũ ip[s]um nomen Thyatiræ, q[ui]d transfertur in hostiã, semetip[s]um exhibuit deo hostiam uiuentẽ, per fidẽ & charitatẽ. L Sed habeo, inquit, aduersus te, quia permittis mulierẽ lezabel, q[ui] se dicit propheten, docere & seducere seruos meos, fornicari & manduca re de idolothytis. J Ac si dicat: In tuo quippe ope & fide es laudabilis, sed in hoc vituperabilis, q[ui] propria salute contentus, hæreticã perfidiã, quæ alios perdit, nõ digna inuectiõne redarguis. Nomen quippe lezabel, q[ui]d fluxũ sanguinis sonat, cõuenit hæreticis. Et specialiter conijctur fuisse mulierẽ in supradicta ecclesia, docẽs memorata facinora, q[ui] figurã effert totius lezabel per orbẽ. Vna quippe lezabel vxor Achab regis Israel, vniuersam hæreticã perfidiã, & nomine & opere p[re]signauit, quia & nomẽ eius interpretat, vt iam dicitur

Roma. 12

3. Reg. 19

Ibidem. 18

Nume. 27.

1. Reg. 2

Exemplũ fortitudinis a Christo

Iaco. 5

Zach. 4. Infra. 3 Iohan. 1 Acto. 2

1. Iohan. 4 lezabel typum gerit hæreticõs

stum est, fluxus sanguinis, & ipsa prior prophetas d[omi]ni persecta est, & occidit. Ante illam quippe nullus prophetas occidisse legitur. Ipsa iustũ Naboth lapidauit, ipsa Heliã, nisi fugã cõsulisset, gladio interfecisset. Posteri d[omi]ni eius exemplũ impietatis parẽtis imitati, scilicet Ochozias rex Iuda, filius Iorã ex Athalia filia eiusdẽ lezabel, & Ios, & Amasias, prophetas d[omi]ni persecti sunt & occiderũt, & verbũ dei loqui prohibuerũt, & idcirco de sancta & mystica generatione Iesu Christi, Matthæo scribẽte, sublari sunt, & locũ in ea vel me moriam nõ meruerũt. Iamduũ quidẽ fabricati fuerãt vituli aurei, & scissã fuerãt decem tribus de domo Dauid, & à tẽplo d[omi]ni, quod signũ & initiũ fuit omnis hæreticæ & schismatice iniquitatis, sed ista uidelicet lezabel cultũ Baal superaddidit, & perdidit gladiũ, vt iã dictũ est, adiecit, & iustũ sanguinẽ fudit, & verbi dei ministrũ in fugã cõpudit. Recte ergo & mulier ista, q[ui] supra sexus sui dignitatẽ in ecclesia loquẽs & docens fudebat, & ois hæreticã perfidiã lezabel uocat, & est: atq[ue] nomen illius lezabel, cuius posteritas, vt iam dictũ est, de generatione sancta perijt, in opprobriũ reseruat. Quia permittit, inq[ui]t, mulierẽ lezabel quæ se propheten dicit, &c. Quid illum volebat agere, cui dicebat, quia per mittis? Nimirũ induere spiritũ fortitudinis, & zelo d[omi]ni illud spiritualiter facere, q[ui]d corporaliter Helias fecit. Ille c[ui] redarguisset populũ dicẽs, vsq[ue] quo claudicatis in duas partes, atq[ue] signis euidẽtib[us] effecisset, vt adorãtes dicerẽt, d[omi]ni ipse est deus, d[omi]ni ipse deus, apprehẽdit, inq[ui]t, prophetas Baal, & ne vnus quidẽ effugiat ex eis, Quos c[ui] apprehẽdissent, duxit eos Helias ad torrentẽ Cyson, & interfecit eos sibi. Hoc vir sanctus, qualis erat ille angelus Thyatiræ, sic debet imitari & facere, vt nõ sola sui salute cõtensus sit, q[ui] angelus est, & secundũ hoc nomẽ alijs qualiter saluent nunciare debet. Sed gladiũ verbi dei arripere darguat populũ, eo q[ui] claudicat in duas partes. Hinc cõmunicans corpori Christi, & inde iuxta doctrinã huius mulieris fornicatis, vel mäducãs idolothytis cõ dicit Apostolus: Nõ potestis participari mēse d[omi]ni & mensã demonioꝝ. Nõ potestis bibere calicẽ d[omi]ni & calicẽ demonioꝝ. Qui ergo illud docet, & c[ui] docere videant, seducit populũ, teneat eos is, cui hæc scribunt, tanq[ue] prophetas Baal & prophetas lezabel, & gladio vindice, gladio verbi dei, q[ui]d est in ore eius, separet ab ecclesia, dānatos proprio iudicio, ne quis eis cõmuniceat, aut cibũ sumat, pariter ne quis dicat cuiuspiã illoꝝ, aue, aut in domũ illũ recipiat. Sic em[en]t spiritualiter agit q[ui] Helias gladio materiali egit, dũ prophetas Baal occidit. De ipsa lezabel, id est, de vniuersa, q[ui] se magistrã facit, hæreticã synagoga nũc dicit. L Et dedi illi tẽpus vt penitentia ageret, & nõ vult penitere à fornicatione sua. Et ecce mittã eam in lecũ, & qui mœchantur c[ui] ea, in tribulatione maxima erũt, nisi penitentia egerint ab operibus suis, & filios eius interficiam in mortẽ, & scient oēs ecclesiæ quia ego sum scrutans renes & corda, & dabo vnicuiq[ue] vestrũ secundũ opera sua. J Omnis hæc pœnã comminatio ad similitudinẽ respicit illius lezabel, cuius hæc mulier vel ois hæreticã huius, pro suis meritis nomẽ sortita est. Sic em[en]t illa lezabel regina, siue filia regis punita est, vt historica narratio docet. Primũ dedit illi deus tẽpus vt penitentia ageret, & Achab quidẽ vt cunq[ue] penitentia egit, ipsa autẽ penitere noluit. Dare nanq[ue] tẽpus penitentia, hoc est, ante pœnas comminationes p[re]mittere. Hoc autẽ fecit d[omi]ni loquens in Helia ad Achab: Ecce ego inducã super te malũ, & demerẽ posteriora tua, & interficiã de Achab mingeniẽ ad parietẽ, & dabo domũ tuã sicut domũ Hieroboam filij Nabath. Sed & de lezabel locutus est d[omi]ni dicẽs: Canes comedẽt lezabel in agro Israel. Rursusq[ue] de Achab: Si, inq[ui]t, mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedẽt eũ canes, si autẽ mortuus fuerit in agro, comedent eũ volucres cœli. Vtriq[ue] ergo dedit deus tẽpus penitentia, ut penitentia agerẽt, quia pœnam vtriq[ue] cõminatus est anteq[ue] inferret. Et Achab quidẽ, vt iam dictũ est, qualemcunq[ue] penitentia egit, & idcirco d[omi]ni sententiam pœnã, quã cõminatus fuerat, iuxta modum penitentia tẽperauit. Sequitur em[en]t: Ita q[ue] c[ui] audisset Achab sermones istos, scidit vestem suã & operuit cilicio carnẽ suã, ieiunauitq[ue] & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Idcirco pœnam, vt iam dictũ est, d[omi]ni temperauit, & de sententia nonni h[ic] dedit. Nã quod in initio sermonis vel sententia dixerat, in loco hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent tuũ quoq[ue] sanguinẽ, illud quidem impletum est, veruntamen neq[ue] in ciuitate canes, neq[ue] in agro volucres cœli illum comederũt. Sic enim post modũ scriptũ est: Mortuus est autẽ rex, & perlatu[m] est in Samariam, sepeliantq[ue] regem in Samaria, & lauerunt currũ in piscina Samaria, & linxerunt canes sanguinẽ eius, & habenas lambuerunt, iuxta verbũ domini quod locutus fuerat. Item quod dixit, demerẽ posteriora tua, & dabo domũ tuã sicut domũ Hieroboam, ita moderatus est, vt diceret: Quia ergo humiliatus est mei causa, nõ inducã malũ in diebus eius, sed in diebus filij sui inferã malũ domui eius. Porro de sententia q[ui] in lezabel deprompta est, nihil decidit, uidelicet q[ui] nullo modo penitentia egit. Et ecce ego mitto eã, inq[ui]t, in lecũ. Hoc dictũ pulcherrime spectat ad culpã eius modũ, scilicet quia de lecto surgere fecit virũ suũ sceleris suo cõ-

1. Cor. 14 1. Timot. 2.

3. Reg. 18

1. Cor. 10

Eph. 6. 1. Cor. 5 2. Iohan. 1

Quo dat de us tempus agedi pœnã penitentiam 3. Reg. 13

3. Reg. 22

3. Reg. 1

Exitus & pœna lezabel reginae

Ibidem.

4. Reg. 9

Plal. 79

3. Reg. 22

4. Reg. 6

Cabi

4. Reg. 9

4. Reg. 1

4. Reg. 10

Ibidem.

4. Reg. 11

Diuersimo de agunt hoies pcc nientiam.

fortatum. Cū em̄ ille indignās & frendens super verbo, qđ locutus fuerat Naboth dicēs: non dabo tibi hāreditatē patrum meorū, proiecit se in lectū suū, & non comederet panem illa ingressa, vbi causam didicit, irrūt velut inertē dicens: Grandis autoritatis es, & bene regis regnū Israel. Surge & comede panē, & xquo animo esto, ego dabo tibi vineā Naboth Israelitæ. Recte ergo mitti debuit in lectū, Quomodo tandē missa est in lectū: Lezabel (in q̄ scriptura) introitu lehu auditō, depinxit oculos suos stybio, & ornauit caput suū, & prospexit p̄ fenestrā ingrediente lehu p̄ portā. At ille dixit eunuchis: Precipitate eā deorsum. Et precipitauerunt eā. Illo itaq; locutionis modo, qui Sarcasmos, id est, hostilis irrūto dicitur, recte dicat missa esse in lectū, vbi precipitata est deorsum. ¶ Nam precipitata est in infernū, vbi sic habet lectū, vt quiescat, non ipsa, sed eius illa, qua terrā turbauit, in sania, iuxta quē sensum in psalmo canitur: Terrā tremuit & quieuit: dum resurgeret in iudicio deus. Cū em̄ apparerit in iudicio is qui resurrexit deus, tremet terra, id est, omnis q̄ amat terrā. Tremet, in quā, & quiescat, id est, cessabit, vt vltra turbā aut inquietudinē non faciat. Singulariter nūc quisq; peccator quiescat & cessat, vt cessauit illa dū precipitata est: tunc autē in iudicio simul oēs cessabunt. Sequitur. L. Et qui moechantur cū illa, in tribulatione maxima erūt. ¶ Et hoc vtiq; in illa lezabel abunde factū est. Primū ipse vir eius, qui cū illa fornicabat fornicatione, qua deus relinquit & idola colūt: & deinde omnis domus eius, sed & ois populus in tribulatione maxima fuit, in tribulatione belli & famis. Primus quippe ipse Achab in bello cōtra regē Syriæ vulneratus, & in tribulatione mortuus est, & canes lixerūt sanguinē eius. Post hūc & filius eius Ioram, & ois populus qui cū illa fornicabat, in tribulatione maxima fuit, pugnāte Benadab rege Syriæ & obsidēte Samariā. Facta est em̄ famis magna in Samaria, & tandiu obfessa est, donec venundaret caput asini oīstrogina argēteis: & quarta pars * cadister coris columbarū, quinq; argēteis. Cumq; transiret rex Israel p̄ murū, mulier quædā exclamauit ad eū dicēs: Salua me dñe mi rex. Ac deinceps, Mulier ista dixit mihi: Da filiū tuū vt comedamus eū hodie, & filiū meū comedimus cras. Coximus ergo filium meū & comedimus, &c. In illa tribulatione maxima idcirco fuerūt, q̄ pœnitentiā non egerāt: imo & lezabel viuēbat adhuc, & adhuc cū illa fornicabant. Vnde & posterius filio eius Iorā interrogatū pax est lehu: ille respondit: Quæ pax? Adhuc fornicationes lezabel matris tuæ & venētia eius multa vigēt. At ergo: Et qui moechantur cū ea, in tribulatione magna erūt, nisi pœnitentiā egerint, & subaudiendū est, sicut illis qui cū lezabel fornicati sunt, accidit. Et cōtinuo subiungit. L. Et filios eius interficiā in morte. ¶ Filij huius hæreticæ mulieris imitatores eius sunt. Horū interfectio nis æternæ dānationis similitudo nihilominus in interfectione filiorū illius lezabel notissima est. ¶ Prius Ochozias filius eius q̄ regnauit pro patre suo, cecidit p̄ canellos cœnacuuli sui qđ habebat in Samaria, & egrotauit ac mortuus est. ¶ Iorā fratrē eius, cū regnaret pro eo, interfecit lehu. Tetēdit arcū manu & percussit eū inter scapulas, & egressa est sagitta p̄ cor eius, statimq; corruit in curru suo. ¶ Sed & septuaginta viros oēs filios regis, siue ex ipsa lezabel, siue ex alijs coniugibus mandante lehu occiderūt optimates ciuitatis apud q̄s nutriebant. ¶ Ochoziā quoq; filiū filia lezabel regē Iuda q̄ venerat ad visitandū Iorā, occidit lehu, & fratres eius quadraginta duos viros. Interrogatū nāq; lehu cū inuenisset eos & dicētī, qui nā estis vos? responderūt: Fratres Ochoziæ sumus, & descēdimus ad salutandos filios regis & filios reginæ. Qui ait: Cōprehendite eos viuos, Quos cū cōprehēdissent viuos, iugularerūt eos, & nō reliquit ex eis quenq;. ¶ Sed & Athalia mater Ochoziæ vidēs mortuū filiū suū, surrexit & interfecit omne semē regni, qui vtiq; filij, id est, abnepotes lezabel erāt. Vnū Iorā filium Ochoziæ furata est foror eius dē Ochoziæ de medio filiorū regis, cū interfeciebant. ¶ Perspicuū est ergo pœnā vniuersam q̄ in hanc mulierem imo in omnē hæreticā doctrinā decernitur, in illius lezabel exemplū decerni, vt iusta sit illi pœna similis, cui sese in culpa similē fecit. Longū nimis est singulis iuxta similitudinē p̄scriptā, partibus immorari, qualiter ois anima hæreticæ doctrinæ magistra mittat in lectū ad virtū suū, imo ad ultres diaboli, & quali in tribulatione sint futuri, qui cū illa moechantur, illā imitari delectant, qualiter filij eius interficiant in morte, id est, ita interficiantur, vt semp̄ in morte versent, simulq; corpore & aia crucient. Cætera profequamur. L. Et sciēt inquit, oēs ecclesiæ, q̄ ego sum scrutās corda & renes, & dabo vnicuiq; vestrū secundū opera sua. ¶ Ne longius abeamus quærēdo cur hic dicat, q̄ ego sum scrutās renes & corda, memoriter teneamus cōditionē quā cōminationibus hic interposuit, dicēdo, nisi pœnitentiā egerint ab operibus suis. Nā quia sunt alij q̄ propter cōsequentiā æternā dei grām, alij qui propter tenendā felicitatē, terrenā pœnitentiā agūt, atq; alij q̄ omnino impœnitētē sunt, pertinuit ad iudicē, q̄ se redditurū profiret vnicuiq; secundū opera eius ostēdere vnde scire possit quale vel cuius meriti sit cuiuslibet pœnitētis vel impœnitētis opus. Et hoc, inquit, sciēt oēs ecclesiæ, scilicet in futuro, qñ reddet vnicuiq; secundū opera sua. ¶ Nā nūc pauci

pauci sciunt & discernunt quō singulis condigna reddant, in his quæ nonnūq; in præsentia, deo iudice, patiunt. Verbi gr̄a: Achab quippe s̄p̄ pedicūs pœnitiam egit, sed tota pœnitentia eius nō in corde, sed circa tenes fuit. Neq; em̄ pœnitendo curauit, aut timuit, ne a regno dei foret alienus, sed hoc solum, ne regno suo priuaret. E contra David, q̄ vram interfecit, pœnitens nō hoc timebat, ne regno priuaret, sed ne a gr̄a dei relinqueret. Vnde & dicebat: Ne proiecias me à facie tua, & sp̄m̄ sanctū tuum ne auferas à me. Porro, Ioram æquē vt mater eius habens cor impœnitēs, in ipsi malis suis, in obfisione Samariæ, cū diceret, quare tm̄ malum est à dño, qđ in ipsum dñm̄ facere non poterat, in prophetam dñm̄ vindicare voluit, dicens: Hęc faciat mihi deus, & hęc addat, si fiterit caput Helisæi filij Saphan super eum hodie. Pręmissiq; virum q̄ præcideret caput eius. Hic ergo scrutans corda & renes, i. veraciter discernens, q̄s carnali, & q̄s spiritali intentione pœnitiam agat, Achab qđ em̄ pœniam distulit. David autem in grām restituit: Ioram vero & cæteros filios lezabel absq; dilatione interfecit. Ita reddidit vnicuiq; secundum opera eius, contentans vt omnes circa nos ita futurum sciamus, dum concludit sic, Et dabo vnicuiq; vestrū secundū opera sua. Sequitur: Vobis autē dico, cæteris q̄ Thyatiræ estis: q̄ non cognouerunt altitudinē Satanz, quem admodū dicunt: Non mittam sup̄ vos aliud pondus, tamen quod habetis, tenete, donec veniam. ¶ Qui Thyatiræ estis (in q̄) quos reliqui mihi, sicut illos de qbus dixi in Heliā, vbi s̄p̄ dicitur lezabel timens fugerat. Reliqui mihi septē milia viroꝝ, q̄ non curauerunt genua ante Baal, & nunc de istis cæteris, q̄ Thyatiræ sunt, de secundā ad tertiam transiēs p̄sonam, dicit verbis alijs: Qui nō cognouerunt altitudinē Satanz. Deniq; fornicari & idolothyra manducare, sicut quia curare altitudinem Satanz cognoscere est. Cognoscere vero approbare est. Altitudo autē Satanz quam nunc p̄cutit, illa est superbia eius, qua similis esse altissimo cōtēdit, exigēdo sibi in idolis sacrificiū, cū soli altissimo debeat vt sacrificet illi. Hanc eius altitudinē cognouerunt, i. approbauerunt & illi, q̄ tunc sub illa lezabel curauerunt genua ante Baal, & isti qui nunc Thyatiræ, docente ita muliere, fornicati sunt, & manducauerunt idolothyra, nō cognouerunt, q̄ manducare noluerūt, quæ admodū illa septē milia viroꝝ, q̄ genua nō curauerunt. ¶ Non vera est altitudo illa, sed esse eis videt, q̄ amant & mirant aurum & argentum in simalichris gētium, & idcirco mirant simulachra gen tium, q̄ sunt aurum & argentum, q̄ exquisita & artificiosa opera manuum hoim̄, & ipsi curiosi sunt, inde accipientes responsa dāmonū, idcirco cū dixisset altitudinē Satanz, recte addidit, quæ admodū dicunt. Ac si diceret: Non dico altitudinē Satanz, quæ admodū est, sed quæ admodū stulti admiratores dicunt: Vobis dico (in q̄) vobis cæteris, q̄ Thyatiræ estis, quos mulier illa nō docuit aut seduxit. Non mittam sup̄ vos aliud pondus, tm̄ quod habetis, tenete, donec veniā. ¶ Iam qđ in q̄ pondus habetis, iam pœnā vestrā sustinetis, dum lezabel docet & seducit, dum serui mei seducti fornicant, & manducāt de idolothyris, & vos prohibere nō audetis, timore p̄ssī, imbelles & infirmi. Ipse timor quē sapiētēs d̄q; huius seculi passionē reputāt, pōdus vobis est, pōdus feruitutis, pōdus infirmitatis. Nō estis fortes, nō estis liberi vt ille Helias fuit, q̄ nihil in seculo habuit, neq; habere cupiuit, nihil p̄dere timuit. Pro nullo gauisus est cōmodo seculari, pro nullo doluit incōmodo tēporali, & idcirco fortis, & expeditus regē redarguit, prophetas Baal occidit, Semel tm̄ timuit minas lezabel, & fugit, sed nō sic timuit, aut fugit, qñ rediret, & palam nūtiaret in verbo dñi, qđ canes comedēt lezabel. Vos pōdus qđ habetis, sub quo laboratis, & onerati estis, tenete donec veniā. At vt cū euāgelica p̄fectione venire vos faciā, vt sequamini me, & oibus relictis verbū dei annūtiētis, vēdita tunica, gladiū ematis, vt neminē præter dñm̄ timeatis. Interim pōdus istud tēneatis vobis portātib; & sub pōdere gemētibus, v̄m̄q; dolorē, quē habetis pro his q̄ seducunt, s̄lētio cōsumētibus, aliud pōdus nō imponā vobis, nō aggrauabo sniam, q̄ tacetis p̄ me, nō per cōsensum, p̄ infirmitatē, nō per malitiā. Qui vicerit, & custodierit vsq; in finem opa mea, dabo illi potestātē sup̄ gentes, & reget illas in virga ferrea, & tanq; vas figuli cōfingent. ¶ In isto gradu vincere est, oēs quæ infirmū faciūt hōminē, passiones superare, gaudē, timorē, sp̄m̄, atq; dolorē, de aio propellere, atq; fugare, id est, seculo non gaudere, seculū non timere, secularia non sperare, pro secularibus nō dolere. Nimirum q̄ talis est, q̄ omnes carnis affectus, & istas vincit passiones, & ita custodit opera domini vsq; in finem, i. vsq; in perfectionem, iste dignus & idoneus est qui præfit, quia aliorum ductor & rector sit, & imperet, atq; cogat tyrones ad militiam domini. Ait ergo: Dabo illi potestātē sup̄ gentes, i. mea ordinatione fiet magister eorū, q̄ si absq; magisterio sint, gentes sunt, id est, gentiliter viuunt, q̄ a quāvis consensu ad fidem, pro mala tamen consuetudine ad iterandam gentilium vitam proni sunt. ¶ Et reget illas in virga ferrea, id est, recta & s̄uera iustitiæ disciplina, quæ non cito flectat in grām vel odium, quia vicit hęc, q̄ prædicta est victor passionū, bonumq; habet zelum, nunq; odiēdo hōiem, & aman

3. Reg. 18
2. Reg. 11

Plalm. 70
4. Reg. 6

† Quicunq; nō habent doctrinam hanc &c.
3. Reg. 19

11. 3. 20

3. Reg. 18

3. Reg. 19
3. Reg. 21

Math. 19
Lucæ. 22

Victor passionum hūmanarum.

& amando vitium, sed ferpe amando hoim. & odiendo vitium. Hæc em̄ in rectore ecclesiæ animi rectitudo, virga ferrea. i. fortis & recta disciplina est. Proinde sequit̄: Et tanq̄ vas figuli confringent. Recte nanq̄ q̄ eiusmodi est corripientē subditi pro culpis suis verent, & cadunt in facies suas, atq̄ sedenti subijciunt, non habentes qd̄ contra loquant, autoritate constructi boni spūs q̄ illo loquit, & sicut vas figuli confractū non p̄t continere aquam, sic illi conterriti, & excolare non valentes vel abscondere, culpam propriā confitent. Alioq̄ maiorem vim experient, sicq̄ iudiciali anathematis lapide oīno confringunt, vt non remaneat ex eis saltē testa, in qua portet igniculus. L. Hanc potestati illi dabo sicut accepi à patre meo. J. Nam propter passionē mortis, gloria & honore coronatus sum, & secundum hoim assumptū, data est mihi oīs potestas in celo & in terra, potestas iudiciū facere, vt q̄ crediderit & baptizatus fuerit, saluus sit, q̄ vero non crediderit, condemnet. Sicut accepi (inqt) dabo illi, vt quoq̄ remiserit p̄cā, remittant eis: & quoq̄ retinuerit, retēta sint. L. Et dabo illi stellam matutinam. J. i. post laborē quo in p̄senti vita quasi in nocte laborat, l. Et dabo illi stellam matutinam. J. i. post laborē quo in p̄senti vita quasi in nocte laborat, sollicitas ac puigil in animā: sibi commissarū custodia, manifestabo ei meip̄m, q̄ sum stel la splendida ac matutina. L. Qui habet aures audiat qd̄ spūs dicit ecclesiis. J. Audiat. i. intelligat, potestatis & dignitatis spe, quam promittit deus, delectet, zelo iustitiæ contra oēs hæreses accendat. ¶ In isto & in sequentibus capitulis præmia vincētibus promittunt, sic in ordine literaturæ pronūntiant, vt ipsa persona filij dei loqui intelligat, s. dū dicit, sicut accepi à patre meo, & confitebor nomen eius coram patre meo, & scribam super eum nomen meum nouum, & dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in throno eius. Nō ergo ab re ordo in istis cōmutat, vt prius dicit, vincētī aut qui vicerit, dabo illi hoc vel illud, vt personæ eius q̄ loqui cœperat dicitis alia persona non interferat, & tunc demū ita concludat. Qui habet aures audiat. Nam quod superioribus capitulis pro victoria promittit sic, vincētī dabo manna absconditum, q̄ vicerit non lædetur à morte secunda, vincētī dabo edere de ligno vitæ, nihil interest utrū filij an spūs sancti persona loquat. L. Et angelo ecclesiæ Sardis, scribe: Hæc dicit q̄ habet septē spūs dei & septē stellas. Noui opera tua, q̄a nomen habes q̄ viuas, & mortuus es. J. Qui post spm̄ fortitudinis sursum sequit̄ spūs consilij, secundum ordinē suum loquit̄ hic in filio dei. Et ad quē magis loqui hæc spiritui congruit, q̄ ad illum q̄ nomē habet, q̄ viuat & mortuus est: In secretis nanq̄ causis consilio solemus vt. ¶ Secretū aut̄ & occultum est opus eius, q̄ nomen habet q̄ viuat & mortuus est. Nam cuius p̄c̄m publicū vel notum est, non hic habet nomen q̄ viuat, imo si vitæ vel sanctitatis opinionē prius habuit, clarescētibus operibus mortuus, opinio illam vel nomē iam pdidit, & diffamat q̄ mortuus sit. Ergo ad istū qui cū mortuus esset, nomē habebat q̄ viueret. i. cuius p̄c̄m vel opus nō sic erat, vt malo exemplo publicū faceret ecclesię scandalū, sed intus male agēs, foris vbi illi pro officio p̄dicare oportebat, bonam retinebat opinionē, recte vti debuit filius dei spū consilij. i. non publica descriptione qualitatē vel nomē declamare opus eius mortiferi, secundū regulam euangelicam quam ipse præscripsit. Si (inqt) peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipm̄ solum &c. Datur tñ consijci quod mortui huius quem dicit, mors fuerit p̄c̄m carnis. Nam postmodū dicit: Sed habes pauca noīa in Sardis, q̄ non inquinauerūt vestimēta sua, ambulabunt mecū in albis. Et reuera nonnunq̄ contingit, vt angelus. i. sacerdos siue ep̄s bonæ opinionis vir secreto admittat p̄c̄m carnis, & hoc faciēdo mortuus sit sub nomine viuētis. Nunc ordinē prosequamur: Angelo (inqt) ecclesiæ Sardis, scribe: Nomen Sardis lapidis vtiq̄ pretiosi angelo illi congruit, res aut̄ quæ intelligit sub nomine lapidū in ornāmētis ecclesiæ pro causa iam dicta, non illi congruit. Hæc dicit, q̄ habet septē spūs dei. In cæteris sic initū facit, vt iuxta proprietatem causæ quam diciturus est, incipiat, fiatq̄ auditor attentus siue docilis aut beneuolus ex his quæ primitus audit. In isto sic incipit, vt nihil contingat, de propria causa huius angeli. Causa em̄ eius obscura ē, quæ oportet cū consilio tegi. Nōi (inqt) opa tua q̄a nomen habes qd̄ viuas, & mortuus es. Ac si dicat: Hoies q̄ in facie vident, putant q̄ viuas, ego aut̄ q̄ in corde video, & occultorū cognitor sum, scio q̄a mortuus es. Sic scribendo & taliter loquendo, vtiq̄ sicut ipse alijs præceperat vt facerent, facit decenter. Corripit em̄ illum inter se & ipsum solum. Nemo em̄ præter se & conscientiam illius nouit, qd̄ dicat, vel in q̄ ille mortuus sit, nisi forte conijciat, aut suspicetur quisq̄ hæc legit, Verum suspicio in legibus locum non habet accusandi, nec debet quisq̄ propter alterius suspicionem de statu suo periclitari. Non ergo diutius immorari vult in commemoratione mortiferi operis eius, sed protinus consilium dat quo saluet. L. Esto vigilās, & confirma cætera quæ moritura erant. J. Qm̄ p̄c̄m eius non exprimit, non qd̄m suspicionē nostram firmare debemus, veruntū eius q̄ carnis continētiam non habuit aut perdidit, quicunque ille est aut erit, consilium istud opportunum esse non dubitamus, vt vigilet, & cætera quæ supersunt, ne inreuerabiliter moriantur. Lum

†Sicut & ego accepi a patre meo. Psal. 116. Marc. vii. Iohan. 20.

Iohan. 14.

CAP. III.

Mauch. 13.

1. Reg. 11. 16.

bos suos p̄cingendo confirmet, iuxta quod hic ipse dñs in euangelio suo dicit: Sint lum bi vestri præcincti, & lucernæ ardentes, & vos similes hoibus expectantibus dñm suum, qñ reuertat à nuptijs. Beati serui illi, quos cum venerit, inuenerit vigilātes. Deniq̄ cura hæc, cura recuperandæ salutis, vel seruandæ cōtinentiæ, vigilijs & solitudine magna indiget. ¶ Confirma (inqt) cætera, quæ moritura erant. Aliqua ergo viuunt adhuc, & necdū oīno mortua sunt, etiā in eo q̄ sic mortuus est. Viuit em̄ officium, viuūt ipsum, quod baptizando, cōsecrando celebrat sacm̄. Verum hæc etiam sine dubio moritura sunt. Illi deperire & auferri debent, si eo tam secretam spūs dei nō recipientē correctionē, publicauerit eum deus, & dixerit ecclesiæ p̄c̄m eius. Tunc em̄ legali sæueritate ab officio deponet, eritq̄ sicut Ethnicus & publicanus. L. Non em̄ inuenio opera tua plena coram deo meo. J. Idcirco moritura erant, & idcirco cōfirmari oportet cætera opera tua, q̄a non inuenio ea plena coram deo meo. Ibi nanq̄ plena sunt opa ministerij sancti, vbi salutarē habet effectū vbi nō sunt ad iudiciū, sed profunt ad remissionē peccatorū. Cum hac itaq̄ plenitudine nō sunt ei siue ab eo, q̄ male operando mortuus est. L. In mēte ergo habe, qualiter acceperis, & audieris, & serua, & p̄c̄niam age. J. Qualiter (inqt) acceperis & audieris, Acceperis exemplo, audieris præcepto. Acceperis em̄ pudicorū exemplum Ap̄toz, audistis itale præceptum eoz. Oportet ep̄m esse irreprehensibilem, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem. Non vinolentum, nō percussorē, sed modestum. Nō litigiosum, nō cupidum, suæ domui bene præpositum. Oportet illum & testimoniū bonum habere ab his q̄ foris sunt, vt nō in opprobriū incidat, & in laqueum diaboli. Sed & in lege hoc acceperis: Omnis q̄ habuerit maculam de femine Aaron sacerdotis, nō accedat hostiās offerre deo. Si cæcus fuerit, si claudus, si puo vel grādi & torto naso, si fracto pede si manū, si gibbus, si lippus, si albuginē habēs in oculo, si iugē scabiem, si impetiginē in corpore vel herniosus. Item: Omnis homo q̄ accesserit de stirpe vestra ad sanctā, in quo est immūditia, peribit coram dño. Hæc vt acceperis & audisti, in mēte habe, memoria tene, & demceps serua, & de eo, quod nō seruasti, p̄c̄niam age. L. Si ergo nō vigilaueris, veniam ad te tanq̄ fur, & nescies qua hora veniam ad te. J. Quod debui facere, fecisti tibi, corripui te, monui te, vt vigiles: euangelica quoq̄ tuba personante ad oēs: Vigilate itaq̄, q̄a nescitis qua hora dñs vester venturus sit. Si ergo nō vigilaueris, veniam ad te sicut fur, nō veniam ad te sicut ad hos illos q̄ vigilant, & expectāt veniē ipsoz dñs cum reuertit à nuptijs, grās agens illis, & beatificans eos, q̄ in occurſu suo vigilauerint. Non veniam ad te sicut ipsonus iucundus atq̄ festiuus, sed tanq̄ fur, q̄ nesciente patrefamilias domū perdidit, & dñm domus necat, quē dormientē inuenerit. Consequit̄ em̄, vt q̄ non vigilat, eum mors superueniens, tanq̄ fur, cōprehēdat. L. Sed habes pauca noīa in Sardis, q̄ non inquinauerunt vestimēta sua. J. In tua qd̄m p̄sona es reprehensibilis, sed hoc pro te facit, q̄ nō etiā alios exēplo tuo pdidisti, q̄a, sicut dixi supra, quis mortuus sis, nomē habes q̄ viuas. Nomina, (inqt) pauca. i. nominatos paucos penes te habes ex nomine mihi cognitis, & pro meritis suis in libro vitæ descriptos, q̄a non inquinauerunt vestimēta sua. i. incorrupta seruauerunt corpora sua. L. Ambulabunt mecum in albis, qm̄ digni sunt. J. Mecum (inqt) scribet cum filio virginis, mecum, cuius caro virginea, cōtinentiæ dedicauit exemplum, q̄ sum virgineus flos, virginitatis liliū, & corona virginū. Mecū ambulabūt in albis. i. in corporibus immaculatis, cum q̄bus resurgēt nitidi velut agni nouelli, & quocūq̄ iero, me sequentur agnum dei, q̄a comitatu meo digni sunt. L. Qui vicerit, sic vestiet vestimētis albis, & nō de lebo nomē eius de libro vitæ, & cōfitebor nomē eius coram patre meo, & coram angelis eius. J. In isto gradu vincere, est incētīua carnis igni spūs sancti superare & ope eius tunicā corpis immaculatā custodire. Quisq̄ in hoc vicerit, ille sic vestiet (inqt) vestimentis albis quæ admodū dixi, vt ambulet mecū in albis, ¶ Et nō de lebo nomē eius de libro vitæ. Min⁹ dixisse videt, q̄ sese habet dignitas meriti, eo videlicet locutionis modo, q̄ Græce dicitur, i. humilitas magna ref. Hoc etem̄ de illo veraciter potest dici, q̄ post fornicationes & adulteria cōuerſus, p̄c̄niam egit. Verum quod hic minus dixerat, suppleuit magnificentiū addendo, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Ibi ergo per negationē, cum dicit, nō de lebo nomen eius q̄ vicerit, simul illum percudit q̄ nō vicerit, consequit̄ em̄, q̄ deleat nomen eius. Hic autem per affirmationem, & cōfitebor nomē eius, gloriā & honorē repositū illi, q̄ vicerit, designat abundantius. Hoc em̄ ita magnificum est, quemadmodū & illud qd̄ Apostolus de patribus, cum fidem & obedientiā atq̄ expectatiōē illoz p̄grinantiū lati cōmemorasset, propter quam causam (inqt) nō confundit deus vocari eos: deus. Deniq̄ & hic cum dicit, cōfitebor nomen eius, eodē sensu accipiendū est, ac si dixisset, nō confundat cōfiteri nomen eius, q̄ hic talis meus sit discipulus, cumq̄ in vestimentis albis incedat, nō confundat coram patre meo & angelis eius, q̄ in ambulatiōe mea sit mihi cōsocius. L. Qui habet aures audiat, quid spiritus dicat eccle-

Lucæ. 12.

1. Timot. 3. Luc. 21.

Leu. 22.

Matth. 24. Lucæ. 12. 1. i. hebr. 8.

Infra. 14.

Nō de lebo non ē eius

Hebr. 11.

ecclesiis. Quid iste spūs dicat audire, est cuncta cum consilio facere. Omnia fac cū consilio (inquit scriptura) & post factum non pœnitebis. Non em̄ de qualicumq; consilio dixit, sed isto consilio quod sancta scriptura nobis prædicat, spm̄ sanctum nominando spm̄ cō filij, quē & hic intelligimus loqui. Nam Pharaō stultū habuit consiliū, sicut scriptum est: Sapientes consiliarij Pharaonis, dederunt consilium insipientis. Hoc ergo consilium est qđ verum, quod sanū, quod ex deo & ex spū sancto est, & qđ oīa cum isto fecerit, sine dubio post factum non pœnitebit. Prima gr̄a est, sic om̄ia cum isto spū consilij facere vt non iniquet vestimēta sua, i. vt virginitatem carnis custodiat. Hoc em̄ non præceptum, sed consilium est. Vnde Apostolus: De virginibus (inquit) præceptum dñi non habeo, cōsiliū autē do tanquam misericordiam consecutus à deo, vt sim fidelis. Qui hoc consilium audit, vel cū isto consilio facit, utiq; post factum non pœnitebit, qđ tribulationē carnis non habebit, sicut Ethnicus & publicanus. Qui ergo habet aures audiat, qđ iste spūs consilij & ad secundam sui grām angelum ecclesiæ Sardis inuitat, & de prima, paucos qđ non inquinauerunt vestimēta sua collaudat. L. Et angelo ecclesiæ Philadelphie, scribe: Hec dicit sc̄tus & verus qđ h̄y clauē David, qđ aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Scio oīa tua. Ecce dedi ostiū apertum coram te, quod nemo potest claudere. Huic angelo filius dei vos affe dius largius effundit, & spūs qđ hoc loco audiendus est ecclesiis, spūs intellectus est. qđ sursum in ordine scribitur post spm̄ consilij. Huius spūs proprium opus est, sanctarum scripturarum mysteria, prout vult, aperire: & ea quæ sapientibus & prudentibus abscondita sunt, paruulis reuelare, plerunq; sine hominis magisterio, quomodo prophetas omnes & sanctos apostolos, qđ homines fuerant sine literis, & idiotæ priusquam datus hic spūs, glorificato Iesu, illustrasset eos. Hoc vsque hodie prout vult agere non desinit, reuelans abscondita paruulis, vt iam dictum est, id est, humilibus & beneuolis pro merito eius, quā habent fraternæ dilectionis: qđ minores fr̄es diligunt, & quantum sapie vel sc̄ie perceperint, libenter student illis impertiri. Talem hunc angelum nomen ipsum ecclesiæ eius, i. Philadelphie fuisse ostendit. Philadelpha namq; fraterna dilectio interpretat. Huic ergo scribens dicit: Hæc dicit sanctus & verus. Sanctus & verus, filius dei est, qđ semetipsum sanctificauit diligens nos quemadmodum dicit: Et pro eis ego sanctifico meipsum. Iam quidem spūs sanctorum erat, sed in passione pro nobis erat, quod seipsum sanctificabat, id est, sanctum sacrificium se offerebat. Hoc fecit deus in dilectione fraterna, quemadmodum & supra, vt nos angelos Philadelphie. id est, nuntios siue imitatores dilectionis fraternæ faceret, ipse dixerat: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. Maiorem hæc dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. At ergo: Hæc dicit sanctus. Quod autem ait & verus, nihilominus ad præsentem causam attinet, vbi dilectio fraterna dono amplioris intelligentiæ remuneratur. In hoc em̄ verum, & vera se locutum fuisse comprobatur, exempli gratia, dicendo in illa euangelica parabola de seruis, quibus homo paterfamilias pecuniam suam ad lucrandum commiserat: Dico autem vobis, qđ omni habenti dabitur, ab eo qui non habet, & quod habet auferetur: Igitur & sanctus, & verus est, & de semetipso protinus dicit: Qui habet clauem David. Poterat sic dicere: Qui habet clauem omnium prophetarum, & ad eorum intelligentiam, quos vult intronitit, sed voluit vnum pro omnibus ponere, qđ primo in ordine prophetas filij sui, filij dei mysteria gestis præsignauit, calamo scripsit, psalterio cecinit. Tanta quippe sunt in factis & dictis eius sacramenta prophetica, vt cuiusq; hæc referata fuerint, a ceterorum sensibus prophetarum exclusus esse non possit. Sufficiens ergo ad causam siue intētionem dictio hæc est, qđ habet clauem David, in qua & splendida noīs autoritas est, scdm̄ generationē Iesu Christi filij David, qđ post legē primus prophetarum scripturam edidit, omnis propheticus sermo potest & debet subintelligi. Quæ autem est illa clauis, nisi gratia spūs sancti? Ipse namq; illuminatio cordis, ipse est declaratio sermonum dei, quæ illuminat & intellectu dat paruulis. Vnde Apostolus: Nobis autem (inquit) reuelauit deus per spm̄ suum, quia spiritus omnia scrutatur, etiam profunda dei. Potentiam siue efficaciam clauis huius commendans, continuo subiungit: Qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Hoc & indubitanter scire oportet, & hoc sciendo humiliter timendus est. Nā vere cui clauiger iste p̄ spm̄ intelligentiæ veritatē dei, quæ sacris scripturis continet, aperit: nemo illum claudit, siue concludit mēdacijs, & falsarum argumentationum artificijs. Semper em̄ habes ostiū apertū intus recurrit, & parata scripturæ testimonia corriprens, velut sagittarius bonus certa in hostē tela dirigit. Ecce contra cuiusq; clauerit, vt verba veritatis intelligere nō possit, qđ cū facit utiq; iusto iudicio facit, verbi gr̄a, ne margaritas projectas ante

ante se conculcent porci, nemo est qđ intelligere possit, quantumlibet clamando & docendo strepitū facit deforis. Quid iste sanctus, iste verus dicit angelo huic Philadelphie, id est, dilectionē fraternā habentis: Scio opera tua. Quæ vel qualia eius opera sciat mox dicturus est, & nondū dicit, properanti alacritate prius ostendens de præmio aliqd. Ait em̄: Ecce dedi ostiū apertū coram te. Hoc em̄ est præmiū dilectōis fraternæ, ostiū corā se apertum habere, clauis David referante, spū sancto reuelante. Mox opera illa subiungit cū dicit: Quia modicum habes virtutē, & seruasti verbum meum, & nō negasti nomen meū. Modicum (inquit) habes virtutē, & ipsam libenter expendis ad alios: vtilitatē. Nam hoc est veraciter habere, sicut e contrario non expēdere, est non habere, luxta quam proprietatē dñs id quod iam supra posuimus, in euangelio dicit: Dico autē vobis, qđ omni habenti dabitur, ab eo autē qđ non habet, & quod habet, auferet. Habes ergo, i. habitam virtutem non abscondis, imo progas, & talentū à me tibi creditū ad vsurā effundis, sed & adhuc modica virtus est, debet augeri vt sim verus, qđ dixi omni habenti dabitur. Vere em̄ habes & seruasti verbū meum, i. præceptū meum. Nam hoc est præceptū meū, vt diligatis inuicem. Et hoc faciēs non negasti verbū meum quod negasses utiq; si dilectio contraria fecisses quæ ad modū & illi de quibus scriptū est: Confitent se nosse deum, factis autē negant. Idcirco dedi ostiū apertū coram te, & secretis meis velut amicū admisi te, vt scias & intelligas mysteria, quæ hi non merent scire, qđ non præparati sunt vt tu in ista dilectione. L. Ecce dabo de synagoga Satanæ, qđ dicunt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiunt. Ecce faciam illos vt veniant, & adorent ante pedes tuos, & scient qđ ego dilexi te, qđ seruasti verbū patientiæ meæ. Ne (inquit) contristeris aut prurberis pro multitudine aduersantiū tibi. Gloria tuam quam habes in apertione ostij qđ aperui tibi, sequit inuidia, sed ne timeas. Et mihi maximē ita contigit. Cum intelligerē iuxta qđ per prophetam dictū est, ecce intellegit puer meus, & exaltabit, & eleuabit, & sublimis erit valde, dicebant inter se: Vnde iste literas scit, cum non didicerit? Nonne hic est filius fabrici? Vnde huic hæc oīa? De synagoga Satanæ hi erant, qđ dicebant se Iudæos esse, & non erant: qđ dicebant se esse semē Abraham, vel vnum patrē deum habere, & ex patre diabolo erant. Qui illos imitant, qđ se dicunt Iudæos, i. confessores dei esse, & non sunt, sed mentiunt, suntq; potius de Satanæ synagoga te intelligente per ostiū apertum audietes, aut scripta tua legētes dicēt, qđ est hic, & inuidentes detrahēt tibi. Ne timeas à facie eorum qđ ego tecum sum. Conuertentur aliqui ex eis cum fatigati fuerint, cessabunt detrahere, & fauebit tibi, ita vt veniēt & adorent ante pedes tuos, si non interim dum viuus, atq; certe cum mortuus fueris, & placebit tua cum tu disparueris. Sane tunc nō considerabit qđ lecturus est, cuius vel quale sit, quod lecturus est. Tunc sciet qđ ego te dilexi, & qđ per multam dilectionē dedi hoc ostiū apertum coram te. Et hoc idcirco, qđ seruasti verbum patientiæ meæ, i. verbum propter quod passus sum. Quod est illud nisi dilectio? Quoniam ergo seruasti dilectionē, scient quia ego dixi te. L. Et ego seruabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem vniuersum tentare habitantes in terra. Tentatio hæc hæresium est, quas oportet esse (inquit) Apostolus) vt qđ probati sunt, manifesti fiant. Ab illa tentatione qs illatus seruat, nisi cui scripturarum veritas nota suffragatur. Hoc autem angelo nunc Philadelphie, pro merito dilectōis promitti, vel dari intelligimus in ostio aperto siue clauis David, quam habet sanctus & verus. Ergo qđ dilectionē seruasti, ego seruabo te (inquit) ab hora tentationis, vt non incidas in tentationē, vt non seducaris, vt non decipiaris, imo paratus sis omni pœcētē rōnē reddere de ea qđ in te est fide nominis mei. L. Ecce venio cito. Non longum abest tēpus tētionis à quo te oporteat seruari, imo quasi hora est, qđ cito transit. Ecce em̄ venio cito, venio distrumpēs vincula tua, vt solutus & peregrinus à corpore præsens deo sis, & illa re p̄suaris, cuius hic pro consolatione intelligentiam habere meruisti. Hactenus dulcedo gr̄a de labijs sancti & veri profuēt, dilectum & dilectionis angelum beatificauit, iucunditatē & exultationē magnificando quam sup̄ illum thesaurizauit, supe vt eundē vigilantia ac sollicitudinis admoneat, ne iam se comp̄hēdisse arbitretur, neve ante finē cursus sui consummationē nimium confidat incautus. Ait ergo: Tene quod habes, vt nemo accipiat coronā tuam. Ac si dicat: In humilitate pedo consistē, ne moto pede corruas, & corruēdo, coronā tibi p̄paratā amittas, & alius in locū tuū succedēs illam accipiat. Et qđ hoc fieri nō potest, vt eorū quisq; perdat coronā suā, quos deus præficiuit & ad coronam p̄destinauit, veruntamē & fieri potest, & factum est, vt ille coronam p̄deret, quem deus ad coronam vocauit, vocatione visibili, siue quæ ab hominibus potuit audiri. Nam exempli gr̄a: Iudam ad coronam vocauit apostolicam, quē tñ ad coronam non p̄destinauit, qđ corona indignū fore præficiuit, vnde & coronam eius, s. apostolus honorē alius accepit, sicut scriptū est: Fiant dies eius pauci, & episcopatu eius accipiat alter. Nemo ergo quādiu certat, multum de corona cōfidat, qđ videlicet si oim præficius deus, caput

Matth. 23
Lucæ. 19

Iohan. 17

Titū. 4

Esa. 58
Matth. 13
Iohan. 7
Iohan. 8

Hierem. 1

1. Cor. 11

1. Petri. 3

Psal. 108
Acto. 11
caput

caput tuum in fine dignum corona fore scit, tu tamen nescis. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo dei mei, & foras non egredietur amplius. & scribam super eum nomen dei mei, & nomen ciuitatis dei mei nouæ Hierusalæ, quæ descendit de celo à deo meo, & nomen meum nouum. In isto gradu vincere, est prætereuntem fraternæ dilectionis inextinguibili lampade ostium apertum semper habere, nunquam concludi, aut hereticorum cassibus irretiri posse, & quicquid per istud ostium inuenerit, ad aliorum ædificationem proferre, atque ab hoc dilectionis studio pro nullis aduersitatibus aut obreccionibus inuidiosum desistere. Qui sic vicerit, faciam (inquit) illum columnam in templo dei mei. Digna & congrua remuneratio virtutis huius, ut quæ gratiam hanc habens, scripsit aut docuit, unde fides ecclesiæ roboraretur, columna sit in templo dei. Et foras (inquit) non egredietur amplius. Ac si dicat: Quandiu quidem in ostio est quod de di apertum coram eo, sollicitus sit ne labatur: at ubi per remunerationem intus tanquam columna fuerit stabilitus, non erit cur timeat, quia foras non egredietur amplius, nec tentatioe titubabit pes eius. Quale autem est nomen dei & nomen ciuitatis eius, quod super eum se scripturum fore pollicetur? Profecto quia filius loquitur, dicens, scribam nomen dei mei, videlicet secundum habitum hominis, iuxta quem deus nosse, deus illius est nomen hoc dei recte pater intelligitur, quod fideliter in confessione diuinitatis illa persona à nobis inuocatur. Porro, nomen ciuitatis eius Hierusalæ, est mater, Apostolo quoque attestante, cum dicit: Illa autem quæ sursum est Hierusalæ, libera est, quæ est mater omnium nostrum. Unde probare possumus, quod super istum scribat hoc nomen, quod est pater, & illud, quod est mater? In euangelio cum dixisset ei quidem loquenti ad turbas, ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quæ est (inquit) mater mea, & quæ sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicquid enim fecerit voluntate patris mei qui in cælis est, ipse meus & frater, & foras, & mater est. Quod si hoc illi dictum fuisset, aut veraciter dici potuisset, præsertim Ioseph qui pater eius dictus est, ecce pater tuus & mater tua foris stant, eodè veritatis sensu rñdere potuisset, ille meus & pater, & mater est, quæ facit voluntatem patris mei, qui in cælis est. In interiori namque homine ubi generatio Christi spiritaliter computat, neque masculus, neque femina est. Denique euangelica Christi generatio tota spiritalis est, & secundum spiritum Dauid quoque pater Christi est, videlicet quæ verbum dei, quod est Christus, corde credens & ore deponit, & scriptis ædidit, primus propheta, clarissimus patriarcha. Alioquin nisi per fidem Christi pater fuisset frustra secundum carnem antecessor eiusdem extitisset. Unde Ochozias, Ioas, atque Amasias, qui eiusdem Christi, eiusdem verbi dei præcones prophetas præcui sunt, & occiderunt in illa generatione computati non sunt. Igitur cum de isto qui in hoc vincit, ut intellectum habet, adiunxit atque cooperet, quatenus crescat & proficiat verbum dei, ita dicit: Et scribam super eum nomen dei mei, & nomen ciuitatis dei mei nouæ Hierusalæ, idem est, ac si diceret: ille pater meus ac mater mea dicitur & erit, & hoc nomen æternum hæreditabit. Nouæ Hierusalæ propter nouam vitam dixit, quæ veterem hominem exiit, & nouum induit. Descendisse quoque illam de celo laudabiliter asserit, quæ uerba conuersatio eius in cælis est propter fraternam dilectionem, ex qua iste angelus Philadelphie collaudatur, descendit, id est paruulus descendit. Exempli gratia: Paulus versus ad tertium cælum raptus est, & ibi audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui, sed propter infirmos descendit, cum idem dicit: Vir uxori debitum reddat, & uxor viro. Sunt huiusmodi descensus innumerati, sed hoc unum satis pro exemplo est, ad rem altius vel causam huius angeli, cuius laus vel meritum est opus dilectionis. Postremo addit, & nomen meum nouum. Nomen personæ quæ hæc dicit filius dei est. Hoc nomen sine dubio super istum qui vincit ipse scribit, omnes enim dilecti dicuntur, & sunt filij dei. Porro, quod ait, scribam, id est, apparere faciam. Nam nunc quod dicit filij dei sumus (ait ipse qui hæc iubete filio dei scribit Iohannes apostolus) sed nondum apparuit quid erimus Scimus quia cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Ergo scribere quoque possit legi nomen cuiusque filiorum dei, manifestare est, ut merita singulorum sciatur & videantur ab vniuersis. Et hoc nomen, scilicet filij dei, cum cunctis superscribetur electis quàmuis ubi vel in quo plus nunc est fraternæ dilectionis, maior etiam in eo debeat apparere splendor huius nominis. Illud autem nomen dei, quod est pater, siue illud nomen ciuitatis eius nouæ Hierusalæ, quod est mater, super illos scribendum est, quod quasi in plenâ profecti ætatem fidei valuerunt & studuerunt per dilectionem propagare verbum dei. Qui habet aures audiat, quod spiritus dicit ecclesiis. Hoc loco audire, excitari est ad studium verbi dei, appropinquare pedibus eius, ut bibat de doctrina illius, federe cum Maria ad pedes domini, subiectam quoque animam applicare ad audienda verba oris eius, & omnia sua dare ut possit comparare vnam pretiosam margaritam gratiæ illius, quatenus intellectuali oculo veritatem percipiens, & bene instructus, ad alios quoque instruendos efficiat idoneus, scripturam tantum nominis, quam hic sanctus & verus pollicetur, æterna hæreditate habiturus. Et angelo Laodii

Laodiceæ ecclesiæ scribe, hæc dicit, amen testis fidelis & verus: qui est principium creaturæ dei. Scio opera tua, quia neque frigidus es neque calidus. Hic iam vltimo, id est septimo loco, loquitur in teste fideli & vero, id est qui sursum vltimus, id est septimus est sapientia spiritus, operari suum ad verum vocans sabbathismum: ut, scilicet in humilitate requiescat, nec saltem vno verbo aut cogitatione superflua fatigetur, magnificando vel sibi tribuendo opera sua. Quid enim aut seipso habet, nisi mala omnia: & à quo nisi à deo habet omnia quæcumque bona? Ad hoc peruidendum hortatur angelum istum dicendo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus: & deinde subiungendo: & collyrio inunge oculos tuos ut vi deas. Nonnulla quippe bona in illo vel per illum deus operatus fuerat, unde diceret: quia diues sum, & locupletatus, & nullius egeo. Huic tale nomen Laodiceæ congruit. Interpretatur enim tribus amabilis domino: videlicet propter opera bona quæ fecerat deus cum illo. Interpretatur etiam, quod fuerunt in vomitu. Hæc quoque interpretatio congruit illi pro eo, quod gloriabatur sibi in eorumdem operum bonorum diuitijs: ut merito diceretur illi, incipiã te euomere ex ore meo. Itaque & nos quid hic spiritus septimus loquatur audiamus: & audientes ad humilitatis & sapientia requiem proficiamus. Ait enim: Hæc dicit, amen testis fidelis & verus, qui est principium creaturæ dei. Amen, id est verax, siue ipsa veritas. Hoc ipsum sequentibus verbis exponitur. Sequitur enim: Testis fidelis & verus. Quo pertinet istum descriptio hæc & sequentia dicens: Eo videlicet, ut quisquis bonorum sibi est conscius operum, velut iste Laodiceæ angelus, sciat & recogitet quod non sibi opus sit testificari ante tempus de se merito, quod diues sit, & locupletatus, imo nec ad se pertineat huiusmodi testimonium, sed ad illum, qui & testis & iudex omnium est constitutus, & in tempore suo est reuelandus. Illi relinquendum esse sciat bonorum actuum omne testimonium & iudicium, & de malis tantum testificetur contra se, & accuset seipsum. Ideo dicit: Hæc dicit, amen testis fidelis & verus. Amen, id est veritas, quia falli vel quippiam ignorare non potest. Testis fidelis, quia mentiri non nouit, ut dicit bonum malum, & malum bonum. Verus, quia reddet vnicuique secundum opera sua. Quo inde pertinet ut adderet, quod est principium creaturæ dei: Quid enim hoc loco est creatura dei? Vtique nouus homo siue regeneratio & creatio hominis, bene operando in nouitate vitæ ambulans. Nam hinc est quod apostolus dicit: Donum enim dei est, non ex operibus, ne quis glorietur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis quæ præparauit deus ut in illis ambulemus. Quod hic ait in Christo Iesu, id est renouati per fidem Iesu Christi, ipsa est creatura de qua & alibi dicit: Nam expectatio creaturæ, reuelationem dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eam quæ subiecit in se, quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc. Quo ergo pertinet ut diceretur angelo huic, de isto teste fideli & vero, quod ipse sit principium creaturæ dei, nisi ut sciret totam recreationem sui, & quicquid sanctæ nouitatis habebat vel habere sibi videbat, non sibi attribuere, sed illi? Ille namque homo nouus & sanctæ nouitatis est princeps, & ab ipso principium & finis, siue consummatio huius creationis est, quia nunc viuimus, quia de morte ad vitam trãsiuimus, quia de filijs iræ in filios gratiæ translari sumus, & ab operibus mortis emundati deo viuenti seruiuimus. Quid ergo dicit: Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus. Vtinam frigidus esses aut calidus. Sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo, quia dicis quod diues sum, & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu es miser & miserabilis. Talia ego opera tua scio, taliter ego de illis iudico. Neque frigidus es, in eo quod à bono opere torpeas, neque calidus, in eo quod gratiarum actionem deo referas, quod facere debueras, veruntamen non ut ille pharisæus, qui se iustificans publicano derogabat, sed ut Psalmista, qui operantem in se deum humiliter laudans, non nobis, inquit, domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Vtinam frigidus esses aut calidus. Hoc exempli gratia, superbæ virgini congrue dici potest. Vtinam frigida aut calida esses, id est vtinam corrupta esses corpore, aut cum virginitate corporis oleum quoque haberes charitatis. Leuioris namque culpæ esset corruptam esse corpore, & perinde humiliari, quod in tegram esse corpore, & pro conscientia integritatis inflari. Incipiã te ergo euomere ex ore meo, propter teporem elationis, videlicet, ad modum aquæ tepidæ, quæ propter saporem incommo dum, nauseante bibentis stomacho, non valet contineri. Hoc iterum faciam, quia talis es, quia considerans opera tua, existimas te esse aliquid, arbitraris quod diues sis, & locupletatus, & nullius egeas, quemadmodum illi de quibus apostolus dicebat: Iam saturati estis, iam diuites facti estis. Sine nobis regnatis, & vtinam regnetis. Hoc dicens nescis id quod verum est, quia tu es miser, & miserabilis, in multis egens misericordia dei, & pauper, quia & nihil habes quod non acceperis, & adhuc plurima desunt tibi, quia cæcus, quia, ut cætera taceam, nec dum facie ad faciem deum vides: nudus, quia fragili & lubrico corpore circumdatus es. S. Laodeo tibi à me emere aurum probatum, ignitum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non

D apparet

Galat. 4

Matth. 12

Coloss. 2

Eph. 4

Philip. 3

1. Cor. 12

1. Cor. 7

1. Iohan. 3

Luc. 10

Matth. 13

Iudem.

Eph. 2

Luc. 18

Psalm. 13

1. Cor. 4

Coloss. 2.
Galat. 5.
Psal. 31.

Lucæ. 10
Ephes. 2

1. Cor. 13.

Eccles. 3.

Philip. 2
Psal. 109
Thren. 3.

appareat nuditas confusione tuæ. Hoc tibi scire expedit, quia diues ego sum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, tu autem pauper es. Si istud scis, eme à me aurum sapientiæ, aurum ignitum, aurum probatum: ignitum ex charitate, probatum ex fide per charitatem operante. Istud eme pretio piæ confessionis, & iugi memoria propriæ fragilitatis, semper memorando quid ex te sis, quod ex deo acceperis. Vt locuples fias .i. addatur tibi gratia, & vestimentis albis induaris, non ex operibus tuis, sed ex eadem gratia largitionis, quemadmodum Psalmista dicit: Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum. Ita fiet ut non appareat confusio nuditatis tuæ, quod nonnullis euenit, dum propter elationem mentis inciderunt in tentationem, & confusibilem corruptionem carnis. L. Et collyrio inunge oculos tuos ut videas. Collyrium quo oculorum vitia purgantur, humilitatis suauitatem significat, quæ par uulos adiuuat, vt ea quæ sapientibus & prudentibus abscondita sunt, illis reuelentur mysteria. Collyrio ergo inunge oculos tuos ut videas .i. cor tuum vera humilitate purifica, ut paupertatem tuam videas, & veras diuitias bonitatis dei cognoscas. L. Ego quos amo, arguo & castigo. Ac si dicat: Ea quæ tibi loquor arguens & corripiens te, velut amantem gratiam atque benevolentiam suscipe. Non enim est hic mos sapientiæ, ut eum quem diligit filium, punitat inuenientem extolli & euanescere, sed & amat & castigat, & lasciuientem reuerberat, & quæ infantem lactauit, eundem nimis verbosum & inconsultum verberat, virga percutit. Itaque dum castigo, dum quasi clavis in altum defixis compungo, profecto verius amo. L. Aemulare ergo & poenitentiam age. Aemulare .i. amantem amando castigantem, tu amando bono seruire animi imitare, & qui tepidus eras, per hanc æmulationem incalefces, & de eo quod amanti hactenus ingratus fuisti, non reddita amoris vicissitudine, poenitentiam age. Hactenus supercilium decussit quasi diuitis & locupletis, quid sibi vanè videtur abdicare operibus bonis, nunc ab eodem vel à quocumque diuite eiusmodi satis amabiliter exposcit, ut operum suorum gloriam sibi deo vel dei filio communicet omnia tribuenti, vt .f. glorietur in deo, vel deum in se faciat gloriari, & sanctum glorificet in omnibus operibus suis. L. Ecce sto, inquit, ad ostium, & pulso. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, introibo ad illum, & cenabo cum illo. Et est sensus: Illud quod hactenus corripiens te dixi, simile est franti ad ostium cuiuspiam diuitis & pulsanti, quatenus admittis hospitium cœnet cum illo de opibus intus repositis. Si admittas fuerit, celebratur conuiuium charitatis, quia minus quam inter duos charitas haberi non potest. Ita enim tu qui dicis quod diues es, in conscientia bona gloriaris, sed ecce sto & pulso ad ostium pectoris tui, admittite me, & habeto participem siue socium gloriæ tuæ: vt non solus, sed mecum gloriaris: omnino non in te, sed in me diuitem te factum gloriaris. Si hoc modo vel tu vel quispiam audiens vocem aperuerit mihi ianuam, cuncta quæ gessit bona referendo ad dei gloriam, introibo ad illum, & in pectore eius tanquam in domo amici habebō fiduciam, & nunc quidem cenabo, .i. delebor cum illo de bonis conscientiæ eius, ipse autem in futuro mecum bonis meis perfruatur. L. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedeo cum patre meo in throno eius. In isto gradu vincere, est per maturitatem sapientiæ, cunctam iactantiæ & inanis gloriæ leuitatē procul abigere, & cum ipse magnus alij videatur, paruulum in oculis suis esse, iuxta quod eadem sapientia dicit: Quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam. Humilitas enim, à cuius societate sapientia nunquam defuit, in cœlum volare consuevit. Ait ergo: Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, non ut exquetur diuinitati, sed ut confocietur æternitati. Sicut & ego vici, inquit. Quomodo is qui hæc loquitur Christus, vicit nisi per inæstimabilem magnitudinem suæ humilitatis & charitatis? Cum enim in forma dei esset, noluit solus in illa forma gloriari, sed voluit homines, qui peccante primo homine, facti fuerant in gloriam gloriæ suæ participes fieri. Idcirco semetipsum exinaniiuit formam serui accipiens, idcirco humiliari semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Summa hæc humilitatis & sapientiæ victoria est, quæ primi hominis superbiam atque stultitiam destruxit. Vici ego, inquit, & propter hoc sedi cum patre meo in throno eius. Nam propter hoc deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, dixitque illi, sede à dextris meis. Hoc eius exemplum velle imitari, audire est quid hic spiritus sapientiæ dicat ecclesiis. Reuera qui hæc audiuit auribus illis, quæ iam septies hic requisitæ sunt de homine interiori, non solum non gloriatur in factis suis quantumlibet bonis & multis, verum etiam cruciatur laudibus suis, deletatur contumelijs. Sapient enim illi quod de iam dicto victore & omnium vincetium principe propheta dixit: Dabit percutienti maxillam, futurabitur obprobrijs.

SECUNDI LIBRI FINIS.
PRO-

VI HABET AVRES audiuit à septem spiritibus dei, quid ipsorum quisque dicat vel dixerit ecclesie, deinceps audiendum est, quid & qualiter eorundem quisque in Christo vel per Christum operatus, & adhuc operaturus sit. Cuius enim dicta secundum septem spiritus, à spiritu timoris ad spiritum sapiæ proficiscendo per ordinem scrutati sumus, eiusdem filij dei facta mirabilia figuris vel imaginibus mysticis signata, septemque periculis distincta secundum eundem spiritus, sed ordine conuerso nunc aperire, ipso adiuuante conabimur. Nam à spiritu sapientiæ incipientes per ordinem ad spiritum timoris peruenimus, quod videlicet ordo super eum Christum in prophetis consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris dei, denique vbi ecclesiis proponitur ascensus, ut superius diximus, ordo iste conuertitur, quod descendenti ad nos domino est dispositus, quemadmodum Psalmista dicit: Initiū sapientiæ timor domini. Nec vero coacta est expositio, ut secundum hunc ordinem spirituum, ista sacramentorum scriptura digesta dicatur, vltro enim in plerisque per facta imaginaria ostendit se se prietas cuiusque spiritus. Quod ut breui indicio pateat, post ordinatissimam dei sedem positā in cœlo, cuius in dispositione recte spiritus sapientiæ predicabitur, librum septem figuris signatum aperit agnus, soluens signacula eius, & illud manifeste opus laudabile est spiritus intellectus qui est in ordine secundus. Deinde magni consilij angelus stans iuxta aram templi conspici tur, & mysticis septem tubarum cantibus, mysterium dei consumatur, quod ad spiritum consilij pertinere non dubitamus. Quarto loco draco magnus & rufus habens capita septē, Millerem impugnat. Michaele præliante & angelis eius, draco cum angelis suis in terram proijcitur, & illic sine dubio spiritus fortitudinis, qui quartus est, commendatur. Quinto loco spiritus scientiæ in septem angelorum phyalis. Sexto loco in sanguine martyrum Iesu, quod mulier ebria ostenditur, laus est pietatis. Septimo autem in adueniēte hora iudicii dei, quando à terra, à mari, & ab inferno omnes redduntur mortui, sine dubio totum spectat ad timoris spiritum. Deinde finis vbi ornata ostenditur Hierusalem, vxor agni, ciuitas dei. Quid pulchrius hoc spectaculo, mirabilem dei, o vos quicumque spectatores dei adestis? Aperiat iam nobis ipse qui habet clauem David sanctus & verus, ut sanctitatem & veritatem istā claris oculis absque caligine intueamur.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANNIS APOSTOLI COMMENTARIORVM LIBER III.

OST HÆC VIDI, & ecce ostium apertum in cœlo. Vidi cum dicit, & hoc in loco & in cæteris, recte beatitudinis eius commemoramur, qua vere beatissimus est inter eos quibus veritas ait: Gloria namque quam viderat cum cæteris, gloria verbi incarnati, de qua dicit, & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vngenti à patre, cuius rem viderat cum cæteris gloriosa videlicet signa, & præ cæteris eo tempore quo clausa erat terra, & exulabat propter verbum dei, apertum est ei cœlum, et per latitudinem eius ad videnda hæc libero spiritu incessit. Et ecce, inquit, ostium apertum in cœlo. Cœlum hic celestem vitam significat, ad quam nuper resurgendo Christus à mortuis vniuersam ecclesiam suscitauerat confurgentem secum, resurrectione prima. Quid est autem hoc ostium, nisi ipse qui dicit, ego sum ostium? Denique tunc cœlum terrigenis introeuntibus pateret, hoc ostium apertum est, quoniam Christus passus, & latus eius lancea militis patefactum est. Extunc enim regnum dei intra nos est, destructo videlicet regno peccati, quod eatenus regnabat in mundo. Illa tali aperture huius ostij, scripturarum quoque arcana patuerunt, quas nimirum spiritualiter intelligere, & secundum eas vivere, regnare iam est in regno dei, & conuersationem habere in cœlis. Igitur vidi, inquit, ostium apertum in cœlo .i. quod sciebam in re, vidi in imagine, scilicet regi cœlorum ianuam Christum esse: ianuam patefactam hominibus, ab ipsius passione. L. Et vox prima quæ audiui tantum

Esa. 21
Psal. 110

CAP. III.
Lucæ. 20
Iohan. 14
Iohan. 10
Luc. 17
Roma. 8

quam

quam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri cito post hæc. **I**v ox hæc prima ipfius est, cuius & illa fuit quam superius audiuit dicentis, qd vides scribe. **I**ccirco non absolute dixit, & vox quam audiui, sed vox prima quam audiui. **C**æterum verbis aut sensu non eadem quæ prima fuit. Tunc enim dictum est quod vides, scribe, nunc aut dr ei, ascende huc. Et hic & illic tanquam vox tubæ fuit, quæ videlicet nihil in oculis, sed palam loquendo intendit, hæc vel illa dicit aut ostendit. **G**ræcis & Barbaris, sapientibus atq; insipientibus, palam est euangelizandum, **N**ō enim est cur quisq; erubescat euangelium. **V**irtus em̄ dei est, & quicquid loquitur, forte, pulchrum, atq; honestum, rōnabile & verum, atq; ad salutem hominis omnino necessarium est. **Q**uod dixit, ascende huc, ad qd dixerit, vel illuc ascendere quid sit, ex eo intelligitur qd ipse **I**ohannes ait: **L** Statim fui in spiritu. **E**rgo ascendere illuc est in spiritu excedere omnes sensus carnis, atq; spiritalia videre, oculis spiritalibus. **E**t ipse q; ascendo dixit, eundem ascensum dicendo effecit, quia statim fui in spiritu, inquit. **A**t idem superius, fui, inquit, in spiritu dominica die. **Q**uomodo ergo nūc iterum dicit, statim fui in spiritu, quasi non & ante istam vocem, vel antequam videret ostium apertū in cælo, non fuisset in spiritu, nisi quia non vna visione cuncta hæc vidit quæ in hoc libro continentur: Sed rursus queri potest, quomodo postquam vidit ostium apertum in cælo, tunc demum audita voce statim fui in spiritu, cum ipsum quod vidit ostium videri nō potuerit nisi in spiritu. **N**eq; enim ita cælum ut structura manifesta ostijs compactum est, & feris ac vegetibus. **I**taq; sic dictum recte statim intelligitur, fui in spiritu, ac si diceret, statim intellexi spiritalia sensu ea, quæ mihi per imagines ostendebantur, ut ad intellectum pertinere non dubitemus quod ait illa vox. **O**stendam tibi quæ oportet fieri cito post hæc. **N**eq; enim ut quidam hæretici dixerunt, sic fiebat huiusmodi prophetica visiones, ut non intelligeret ipse prophetæ quid rerum aut sensuum contineret illa ipsorū visiones. **P**roinde nō opus erat, ut quemadmodum superius dixerat, scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc, ita & hic diceret ei, & ostendam tibi quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. **N**am ea quæ viderat, & quæ tunc erant, sciebat: quia & præterita cum domino vsq; ad finem eius ambulans, viderat: & præsentem ecclesiæ statum tūc videbat, futura autem necdum sciebat. **R**ecte ergo de futuris tantum instruitur, ostendam, inquit, tibi quæ oportet fieri cito post hæc. **A**tamen eorum quæ viderat, vel quæ præterierant, non tam sibi quam nobis instruentis, multas & valde mysticas vidit imagines. **L** Et ecce sedes posita erat in cælo & supra sedem sedens. **A**perto ostio in sedes posita conspicitur in cælo, qd passio **C**hr̄i, regnū dei positum sive dispositum est, ut sedeat deus in illo, p̄ncipe huius mūdi foras misso. **H**æc namq; sedes est ecclesia, sedes extunc parata, in qua deus sedet & regnat. **V**nde **P**salmista cū dixisset, dñs regnavit decorem indutus est, indutus est dñs fortitudinem, & præcinxit se, continuo subiunxit: **P**arata sedes tua extunc, à seculo tu es. **V**bi em̄ indutus dñs decorem & fortitudinem rehauit, i. virgineam assumens carnem, & mortem resurgendo vincens ut regnaret super nos, ipse iustitia & vita nostra regnum destruxit p̄ci & mortis, extunc sedes eius parata, extunc sedes, i. ecclesia, in cælo posita est. **Q**uō posita in cælo? **T**ranslata videlicet de inferno patriarcharum & prophetarum ecclesia, electorūq; omnium quicunq; fuerunt à iusto **A**bel vsq; ad vltimum q; tunc migravit à seculo, collocata erat in cælo, fruebatur paratissimo, faciemq; dei videbat pariete inimicitiarum dissoluto. **S**ed & ipsa quæ adhuc exulabat sive nunc exultat per corpus in mundo ecclesia, sive illius ecclesiæ pars, iam per conuersationem & per cœlestium amorem posita erat in cælo. **S**upra sedem sedens, deus & p̄r est: nā persona filij agnus est, q; ut in sequentibus narrat, librum accepit de dextera sedentis. **N**ec vero in habitu sedentis, i. regnantis dei patris, deest honor & gloria filij, q; qd sedem illā seculo p̄ humanitatem suam paravit vni deo, p̄ri & filio & sp̄i sancto. **P**aravit enim, & vsq; in finem parare sive adquire non desinit regnum deo & p̄ri, cuius videlicet acquisitionis summum atq; extremū erit dies iudicij, in quo filius in forma hois omnibus apparebit sedens in sede maiestatis. **V**nde **A**p̄l̄s dicit: **D**einde finis, cum tradiderit regnum deo & patri. **C**um, inquit, regnum deo & patri tradiderit, i. cum credentes ad contemplationem dei & p̄ris perduxerit. **L** Et q; sedebat similis erat aspectu lapidis **I**aspidis & **S**ardij. **I**aspis aquatici, **S**ardius ignei coloris est. **Q**ui ergo sedebat similis erat aspectu **I**aspidis & **S**ardij, qd videlicet deus iudicij dñs, & olim mundū per aquā iudicauit, idemq; tandē per ignem iudicabit. **P**roinde colorib; illis, videlicet aquatico & igneo dr̄ esse similis, quia nimirum & ex iudicio quod factum est per aquā, & ex iudicio qd faciendū est per ignē, deus q; nobis in sua substantia est inuisibilis, cognoscit q; fortis atq; zelotes sit. **I**nter vtrunq; iudicium mīa processit, dñs diluuiū mundo induxit, & mundū per ignem iudicabit, pœnitentiā interim & remissionē peccatorū euangelizare non desinit, & accedentes p̄ fidem à sua gr̄a non repellit. **V**nde continuo subiungit: **L** Et iris erat in circuitu sedis, similis visioni **S**maragdinae. **I**ris quippe propitiationis est signum, dicente dño ad **N**oe: **P**onā arcum meum in nubibus cœli, & recordabor fœderis

fœderis mei qd pepigit tecum. **I**ris ergo in circuitu sedis, mīa est cunctis eam quærentibus præparata in aduentu redemptoris, quæ vsq; per circuitum mundi cum magno euangelice p̄dicationis p̄conio iudicium præcurrit. **V**eruntū sicut nec illud iudicium per aquam sine mīa fuit, quæ octo animas in arca saluauit, nec illud iudicium per ignem sine mīa erit illis, q; propter sex misericordiarū opera quæ fecerunt, statuerunt à dextris, dicēte rege: **E**surui em̄ & dedistis mihi manducare, &c. ita nec iste de quo nūc loquimur aduentus miq; sine iudicio processit. **C**um enim maximā & disceretur misericordia per passionem **C**hr̄i, nunc, inq; iudicij est mūdi. **S**ed & añ eiisdē passionis articulum quodā loco dicit: **I**n iudicium ego veni in hūc mundū, ut qui non vident, videant; & q; vident, cæci fiant. **C**um ergo & illi misericordia cum iudicio concurreret, octo animas saluauerit, vnde reformaretur orbis, & in futuro iudicio misericordia necessaria fit, ut quid nunc, quando in iudicium se venisse dicit, mīa sic describitur ut dicatur, & iris erat in circuitu sedis, quod, ut iam dictum est, signum est propitiationis: **V**idelicet p̄pter magnitudinē suę multitudinē misericordiarū, in qua nūc aduenit, quia sic iudicauit, sic fecit iudicium mundi, ut in ipsa iudicatione tota intentione pœnitentię & remissionē peccatorum per suum sanguinem conderet misericors ipse & si delis pontifex, nōstramq; naturam propter peccatum marcentem & arefactam sicut fœnum, ad immarcescibilem glorię statum resurgēdo reduceret. **V**nde & cum dixisset, & iris erat in circuitu sedis, addidit, similis visioni **S**maragdinae. **S**maragdus quippe nimis viriditatis est, adeo vt herbas virentes, frondesq; ac gemmas, & omnem circa se inficiat aerem sua viriditate repercutiunt. **I**ris ergo similis est visioni **S**maragdinae, quia mīa hæc seniuō strum in solidam reformabit pulchritudinem viriditatis æternæ. **L** Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor, & super thronos vigintiquatuor seniores sedentes circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ. **S**icut in sede regnum dei, sic in sedilib; iudiciarum sanctorum intelligimus potestatem, quia scriptum est: **I**udicabunt sancti nationes. **Q**uare autem numero vigintiquatuor ostenduntur seniores in sedibus sedentes? **S**up hoc diuersa patrum expositio est. **N**am alij (quorum **B.** Hieronymus vnus & notissimus) libros p̄rice legis vigintiquatuor hic per totidē seniores figuratos intelligi volunt. **A**lij nōnulli ecclesiam per geminum testamentum de patriarchis & ap̄lis generatam, in eisdem senioribus intelligunt, aut certe illos q; perfectionem operis, quæ senario numero commēdatur, clara euangelij p̄dicatione consummant. **N**ā quater seni vigintiquatuor faciunt. **N**os autem & hunc & illum sensum non inutilem approbantes, nihilominus tamen de maiestate scripturarum certum aliquid proferre conemur. **S**edes illa in cælo posita, quam, vt iā dictum est, intelligimus regnum dei, cuius in circuitu erāt hæc sedilia, extunc poni cœpta est, ex quo regnum **I**sraheliticū populi **D**avid, **C**hr̄i secundum carnem p̄ter obtinuit. **I**lle em̄ in tyrum eiusdem **C**hr̄i futuri filij sui regnavit in populo dei. **E**t facti futuram erat, vt de structo peccati regno, regnaret ille iustitię rex, manu fortis & desiderabilis, sic factum est, vt abiecto regno **S**aul, quem propter superbiam deus proiecit, regnaret **D**avid quasi tenerimus ligni vermiculus, humilis in oculis suis, q̄tenus recto ordine supernæ dignationis prior filio suo federet rex pater in populo dei. **N**am vt non dubitem; ita esse, quod, i. illius patris & huius filij vna sedes sit, occurrit autoritas euangelica, cum ad **M**ariam **G**abriel archangelus dicit: **E**t dabit illi dominus deus sedem **D**avid patris sui, & regnabit in domo **I**acob in æternum, & regni eius non erit finis. **S**i ergo sedem illam in cælo positam dilatato sensu in tueamur in qua sedit **D**avid, & post eum hic filius eius, statim apparet quæ sint sedilia vigintiquatuor in circuitu eius, vel qui seniores vigintiquatuor, & quomodo in circuitu eius. **N**ā post filium, cui dominus deus dedit sedem **D**avid patris sui, successerunt duodecim iudices, & ante patrem illum, qui primus in illa sede sedit, electioe dei, præfuerunt populo dei duo decim iudices. **P**rimus **O**thoniel, filius **C**enez, frater **C**aleb; secundus **A**iorh, filius **G**era filij **I**emini; tertius **S**angar, filius **A**nath; quartus **B**arac, filius **A**binom; de **C**edes **N**eptalim; qn tus **G**edeon, filius **I**oas; sextus **I**air **G**alaadites; septimus **I**ephth **G**alaadites; octau; **A**besan de **B**ethleem, filius **A**hialon; decimus **A**bdō filius **H**ellel **P**haraotonites; vndecimus **S**amson; duodecimus **S**amuel. **I**sti sedem illam, sedē vel regnū **D**avid tempore p̄cedentes, quasi ab anteriori parte sedem in cælo positā circūsedent. **A**lij vero iudices, duodecim videlicet ap̄l̄, quibus dictū est, se debitis & vos super sedes dyodecim, iudicantes duo decim tribus **I**srahel, filio **D**avid temporaliter succedentes, circum sedem illam quasi à parte posteriori, sedent. **S**unt ergo in circuitu sedis sedilia **XXIIII**, & super thronos **XXIIII**, seniores. **E**t recte seniores dicti sunt, qd videlicet p̄ maturitatē fidei sup̄ pplm̄ dei iuueniliter lasciuientem coercuerunt. **N**am de illis anterioribus scriptum est: **S**uscitauitq; dominus iudices qui liberant eos de vastantium manibus: sed nec illos audire voluerunt, fornicantes cum dñs alienis, & adorantes eos. **E**t subinde: **C**umq; dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flebatur mīa, & audiebat afflictorum gemitus, & liberabat eos de ca de vastantium

Supra.

Roma. 1.

Supra.

mi.

Iohan. 12
Psal. 92
z. Timor. 1
Hebr. 2.

Eph. 2.

1. Cor. 15.

Exod. 20

Gen. 9.

Matth. 27.
Iohan. 12
Iohan. 9.

Sap. 5
1. Cor. 6

1. Reg. 15
2. Reg. 23.

Luc. 1.

Iudic. 2

Matth. 19.

Iudic. 2

tium. Postq̄ aut̄ mortuus esset iudex, reuertebant, & multa maiora faciebant q̄ fecerant patres eorū, sequētes deos alienos, & seruientes eis, & adorantes eos. Vere ergo seniores fuerunt & sunt, q̄m venerabilis senectus nō diuturna, neq; numero annoꝝ, sed canis sensibus interioris hoīs computata, iuuenilis ppli fornicatiōes corrigebat, deumq; vt audiret afflictōrum gemitus, sapienti interpellatione ad mīam flecebat. Icccirco vestimētis albis, i. iucunditate aeterna circumamicti sunt. ¶ Et coronæ aureæ in capitibus eorum, quia videlicet coronæ eius participes sunt, cuius & nomen hæreditauerunt, & officio functi sunt. Dicti sunt enim saluatores: quia populum dei ne periret saluauerunt. Exempli gratia. Et clamauerunt filij Israel ad dominum, qui suscitauit eis saluatorem, Othoniel videlicet filium Cenez. Aureæ coronæ pretiosam significant retributionem gloriæ sempiternæ. ¶ Porro de iudicibus posterioribus, i. de apostolis Christi, notum est quā vere seniores, i. sapiētes fuerint & sint: & quam vere vestimētis albis circū amicti sunt, & coronas aureas in capitibus acceperūt: quia vicerunt mundum, superauerunt diabolum, liberauerūt captiuum mortis populum, & sempiternā vitā per Christi gratiam adquisierunt. Sequitur: L. & de throno procedebāt fulgura, & voces, & tonitrua. ¶ Postq̄ seniores nri vel sedilia eorum disposita sunt circa thronum, fulgura, & voces, & tonitrua pcedunt, quia postquam apli iudices orbis constituti, officium pdicandi acceperunt, fulgura miraculoꝝ, voces pdicationum, & tonitrua comminationum de futuro iudicio atq; gehennalibus malorū pœnis dare non deserunt. Hoc est qd Marcus ait: Illi autem profectū prædicauerunt vbiq; dño cooperante & sermone confirmante, sequentibus signis. Hæc omnia, fulgura, i. voces ac tonitrua, de throno pcedunt ab eo qui sedet super thronū. Neq; enim fulgurare, voces dare, & tonitrua facere a semetipsis habuerunt, sed desursum acceperunt. Etenim omne datum optimum, & omne donū perfectum desursum est, descendens a patre luminum. ¶ Et septem lampades ardentes ante thronum, q̄ sunt septem spūs dei. ¶ Ante thronū septem spūs dei sunt. Ipsi enim illuminant sepe dictum regnum dei, ecclesiam dei. Illic quidem, i. in illa gloria celestis sic illuminant, vt facie ad faciem videant claritatem dei, hic autem vbi ex parte peregrinatur adhuc in ecclesia, sic eam illuminant, vt nondum quidem perfecte, sed quasi per speculum & in enigmate videat, & quod satis sit ad declarandos errores, cognoscat veritatem dei, iuxta promissum dicentis: Cum aut̄ venerit ille spūs veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ex quo enim is q̄ hæc in passione sua loq̄ebatur resurrexit, & in cœlū ascendit, ex eo lampadū istarū splendor mūdo latius emicuit. Lucent autem septem lampades istæ ex vno candelabro, septem spiritus isti ex vno eodemq; Christo, & lumen eorū quinquagesimo die post resurrectionem eius super discipulos eius in linguis igneis apparuit. Prima lampas spiritus sapientiæ est. Secūda spūs intellectus, & deinde per ordinem cæteri spūs, sicut in propheta dispositi legunt, super vñū florem resercentes, hoc loco lampades dicunt iuxta prophetam aliū, super vñū candelabrū lucentes. ¶ Et in conspectu sedis tanq̄ mare vitreū, simile crystallo. ¶ Ad quid mare in conspectu sedis? Ad hoc videlicet, vt q̄ vult ascendere in illam sedem dei, introire in illud regnum dei, ingrediatur licet transeat hic mare, & illuminet splendido prædictarū lampadarū lumine. Chri nāq; baptismus mare dī, videlicet pro similitudine notissima maris rubri, p̄ qd ppli dei ab Aegyptiaca seruitute liberatus, imolato agno transiuit, submerso Pharaone cū curribus & equis vel eq̄tibus suis. Mare ergo in conspectu erat sedis, q̄a baptismi sacramentum in ipsa conditum est positione sedis, dum per mortem Christi pararet regnum dei, q̄n lanceato latere eius, exiuit sanguis & aqua. Ex eo nāq; origo baptismi, mox ab eodem resurgente, data est regula baptizandi. Ait enim: Euntes docete omnes gentes, baptizantes in nomine patris & filij & spiritus sancti. Ibi, scilicet in conspectu sedis, mare, & ibi lampades, quia nimirū vbi Christus passus est, vt foras misso mundi principe, deus regnaret, ibi & extunc baptisma, & ibi peccatorum remissio atq; gratiarum spiritus sancti diuisiones. Erat autem mare hoc vitreum, quia videlicet baptisma purum est ac lucidum, puram ac simplicem exigens confessionem peccatorum, & vt qui accedit, non aliud corde credat, & aliud confiteatur, sicut vitrum non aliud corinet intus quā quod foris perspicit, non aliud foris simulat quā quod continet int̄. Et si homines later, quemadmodum lauit Simon ille Magus, spiritum sanctum, cuius lumine mare hoc vitreum translucet, latere non potest. Vnde scriptum est: Sanctus enim spūs disciplinæ effugiet fictum, & non liberabit maledictum a labijs suis, quoniam renū illius testis est deus, & cordis eius scrutator est verus, & linguæ illius auditor. Et ostendens quod nullus eum confessione duplici fallere possit, cum præmississet, quoniam spūs domini repleuit orbem terrarum, ita breuiter enuntiavit, & hoc qd continet oīa scientiam habet vocis. Quomodo enim vocem profitentis nesciat, vel vocē diiudicare non possit, q̄ etiam cordis verus est testis. Igitur qui accedit, fictus accedere cauet, q̄a mare vitreū est, & totū quod illic agitur vel dī, spiritui sancto perspicuum est. Porro vitū sicut lucidum, ita & fragile est. Nunquid hoc mare vt vitreum, ita & fragile semper erit? Non vtiq;.

Sequitur

Sequit enim: Simile crystallo. Ergo mare hic prius quidem vt lucidum, ita est & fragile, sed post vt lucidū, ita & solidum. Deniq; conflores lucidi aq̄ & spū renati, nunc quidem fragiles sunt corge mortali, sed post in illa resurrectionis gloria solidi erunt, aīa beata & corpore incorruptibili. Nam hoc est qd Apl̄s ait: Si autem Christus in vobis est, corpus quidē mortuum est propter peccatum, spūs autem viuū propter iustificationem. Mortuum est dixit, pro eo vt diceret, certissime moriturum est propter peccatum, licet in baptismo sit deletū. Nam in anima quidem per baptismum reuincimus a morte qua mortuus est Adam, eodē die quo vetitū comedit, vnde & dicit: Spūs vero viuū propter iustificationem, sed corpore nihilominus morimur, morte quam deus posuit, dicendo homini, quia puluis es, & in puluerem reuertes, & emittendo illum ne sumeret etiam de ligno vitæ, & sic in anima mortuus, corpore viueret in æternum, quod esset infelicissimum. Cum ergo spūs viuat propter iustificationem, corpus tñ adhuc mortuū, i. certissime moriturū est propter pctm̄. Ecce tanq̄ mare vitreū, quia baptizati & viuificati fidei lucidi sumus vt vitri, & mortalitate corporū fragiles sumus vt vitri. Sequitur autem Apl̄s: Quod si spūs eius qui suscitauit Iesum a morte vetitū quidem, sed simile crystallo. ¶ Et in medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primū, simile leoni: & secundū animal, simile vitulo: & tertium animal, habens faciem quasi hominis: & quartū animal, simile aquilæ volanti. ¶ Hæc animalia facie & nomine iam dudum sanctæ ecclesiæ percognita sunt, qd sint figuræ quatuor euangelistarum. Verum secundū ordinem literæ prius quærendum est, qualiter hæc animalia & in medio sedis & in circuitu sedis esse dicant, cum viginti quatuor seniores q̄ vtiq; numero plures sunt, in circuitu & non etiā in medio sedis esse prædicti sint. Quod vt certius inueniri possit, illud quoq; primum scire oportet, quia iuxta Ezechielem hæc animalia & quatuor sunt, & vnum. Sic enim ille cum in prima visione dixisset, ex medio eorum si multitudo quatuor animalium, & cætera. Dicit in visione altera: Ipsū est animal quod videram iuxta fluium Chobar. Cumq; ambularet Cherubin, ibat pariter & rotæ iuxta ea. Ac deinceps: Ipsū est animal quod vidi subter deum Israel iuxta fluium Chobar. Et intellexi quia Cherubin essent quatuor per quatuor vultus vni, & quatuor alæ vni, & similitudo manus hominis sub alis eorum, & similitudo vultuum eorum ipsi vultus quos videram iuxta fluium Chobar. Ipse quoq; paululum aperit quomodo quatuor animalia & vñū animal sit, cum dicit: Quatuor facies vni erant, & quatuor pennæ vni. ¶ Primo itaq; dicimus, quia animal vnum, vnus est Christus, quatuor autē animalia, vel quatuor vnus facies, quatuor sunt principalia Christi sacramenta, quæ Christiano ignorare non liceat, quorum primum est incarnatio: secundum, passio: tertium, resurrectio: quartum, ascensio. Has quippe facies non agnoscere, hæc sacramenta nescire Christiano non licet imo & quotidiana confessione ad illa respicere oportet, sicut in symbolo nobis apostolica traditio proposuit. Præmissio nāq; credo in deum patrem omnipotentē creatore cœli & terræ, & in Iesum Christum filius eius vnicum dominum nostrum, sequuntur quatuor hæc distincta, sic: Qui cōcepit est de spū sancto, natus ex Maria virgine. Hoc est primum sacramentū vel facies prima. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus, descendit ad inferna: hæc est facies secunda: Tertia die resurrexit a mortuis: hæc est facies tertia. Ascendit in cœlum, sedet ad dexteram dei patris omnipotentis, inde venturus iudicare viuos & mortuos: hæc est facies quarta. ¶ Est autē incarnationis mysteriū facies hominis, q̄a nimirum verus deus vere est incarnatus, & veram ex vtero virginis sine peccato naturam hominis assumpsit. ¶ Passiois vero sacramentū, facies est vituli: quia videlicet vitulus q̄ pro peccato immolabatur ex præcepto legis, passionem significabat redemptoris, q̄ immolandus erat pro peccatis nostris. Et alia quædam animalia offerebant, agnū, vel ouis, & hircus, & columba & turris: sed eorū præcipuū animal erat vitulus: cuius maxime, cuius, q̄a pro peccato erat sacerdotis huc multitudinis, corpus extra castra cremabatur. De cuius rei mysterio ait Apl̄s: Propter quod & Iesus vt sanctificaret per semetipsum pplm̄, extra portam passus est. Exeamus ergo ad eum extra castra, improprium portantes. ¶ Porro victoriosa resurrectio eius, facies leonis est. Hinc em̄ p̄scius patriarcha Iacob dixerat: Catalus leonis Iuda, ad prædam filii mei ascendisti: regescens accubasti vt leo, & quasi leonatus suscitabit eum. ¶ Tandem ascensionis sublimitas, facies est aquilæ, quā prospiciēs beatus Iob, dicit de perfidia Iudaici populi: Semitam ignorauit auis.

Roma, 4

Gene, 4

Roma, 8

Ezech, 10

Ezech, 10

Leuit, 4

Hebr, 13

Gene, 4

Iob, 28

Nunc iam dicendum est, quomodo hæc aialia siue vnus aialis quatuor facies, & in medio se-
dis, & in circuitu sedis sint. ¶ Mediū sedis, quā supra iam diximus esse regnū dei, ceprum in
Lucæ. 1. David, completū aīdin Chfo, cui dñs deus sedē dedit eiusdē David prīs sui plenitudinē tem-
poris intelligimus, in qua Chrs iam dicta incarnationis, passionis, resurrectionis & ascensio-
nis suæ mysteria celebravit. ¶ Porro circuitum eiusdē sedis hinc quatuor volumina euāge-
lij, inde quæq; accepimus libros Mofi. Nāq; & in illo medio, & in isto circuitu sedis, mirabiliter
cernimus apparere facies istas, faciem leonis, faciem vituli, faciem hoīs, & faciem aquilæ
volantis. Deniq; in Pentateucho Mofi hoc ordine facies istæ dispositæ sunt. Cæteræ in qua-
tuor euāgelioz libris non idem obseruādas est, p̄sertim cum in processu eiusdē dñi prima
fit facies hoīs. i. mysterium incarnationis. Notandum vero q̄ non solū quatuor verum etiā
quæq; facies in hac Apocalypsi conspiciuntur, cum post istas, leonis, hoīs, vituli, & aquilæ vo-
lantis facies, agnus q̄q; stat in medio, librum aperiens, & solūes signacula eius. ¶ Singulæ de
Genæ. 49 singulis libris Mofi hoc ordine suscepræ comprobant. Primum in Gen. faciem leonis habe-
mus, cum Iacob p̄riarcha benedicens loquitur: Catulus leonis Iuda, ad prædam filii mei ascēdi-
sti, &c. vt supra. Deinde in Exodo, agnus q̄rtadecima die primi mensis ad vesperam in cū-
Exod. 12 ctis domibus filioz Israel, in typū eiusdē redēptoris n̄ri, immolatus, comeditur. Deīn in Le-
uitico vitulus pro p̄cto sacerdotis siue multitudinis immolari, & corp⁹ eius extra castra cre-
Leu. 4. mari iubet. Vex̄ quia vnus eiusdemq; dñicæ passionis sacramentū per agnū & per vitulum
figurat, recte pro duabus vna facies vituli, q̄ maior est tam apud istū q̄ apud prophetā Eze-
chielem, in numero habet. Tertia ergo facies hoīs de libro Deuteronomij suscipit, cū Mo-
yses ex ore dñi loquitur ad pplm: Propheta de gente tua, & ex fratribus tuis sicut me suscitabit
Deuter. 18. tibi dñs deus tuus, vt petisti in monte Oreb, qñ concio congregata est, atq; dixisti: Vltra nō
audia decem dñi dei, & ignē hunc maximū ampli⁹ non videbo, ne moriar. Et ait dñs mihi:
Bñ oīa sunt locuti: Propheta suscitabo eis de medio frat̄z suorū similem tui, &c. Hic nanq;
Deute. 32. verbis cum dicit, de gente tua, & de fratribus tuis, & addit, sicut me, verus homo promittit
Christus, in veritate naturæ humanæ. Quartam deinde faciē aquilæ volantis, in cāico Deu-
teronomij p̄scriptam inuenimus, vbi Moyses ita loquitur: Sicut aquila prouocans ad vo-
landum pullos suos, & super eos volitans, expandit alas suas & assumpsit eos, atq; portauit
in humeris suis. ¶ Et hic quidem Iohannes secundum ordinem illius scripturæ veteris, pri-
mam ponit faciem leopis, propheta vero Ezechiel secundum ordinem rei gerendæ quā p̄-
uidebat, primam posuit faciem hominis. Nam in Euāgelio Chrs prius homo est, per natu-
ram: deinde vitulus, per passionem: deinde leo, per resurrectionem: deinde aquila volans, p̄
ascensionem. ¶ Euāgelitarum vero, prout modus sermonis, qui ab vnoquoq; conscrip-
tus est, conducere videtur, alius hominis, alius leonis, alius aquilæ volantis habere fa-
ciem dī, & tam in ista quā in illa prophetica istorum animalium visione prædicari mere-
tur. Et de Luca quidem & Iohanne omnium vna est sententia, quod ille, s. Lucas, vituliscus
autem, s. Iohannes, aquilæ volātis facie merito figuretur. De Matthæo autem & Marco dī
uersa sententia est: Alijs, quorum beatus Hieronymus vnus & præcipuus est: Matthæum in
hominem, & Marcum in leonem: Alijs, quorum beatus Augustinus maximus vel notissim⁹ est,
Matthæum in leone, & Marcum suscipientibus in hominem. ¶ Lucas nanq; tam in principio
quā in fine sermonis, circa templum vel sacerdotium versatur. Apud illum sanct⁹ sancto-
rum qualiter vnctus, id est, de spiritu sancto fuerit conceptus, fidei narratio refertur, itēq;
ad Iordanem, vbi spiritus sanctus super eundem verum sacerdotem in columbæ specie de-
scendit. ¶ Hic Euāgelista tanquam sacerdotem in expiandis peccatis assignans, non descē-
dendo, sed ascendendo generationes eius enarrat, ascendensq; transit ad Abraham, & per-
uenit ad deum cui mundati atq; expiati reconciliamur per eiusdem Christi sacerdotiū. Vn-
de & principium & finem eiusdem quā digessit genealogiæ adoptiuæ patribus, sine filijs
præscribit, dicendo in initio: Iesus, vt putabatur, erat filius Ioseph, qui fuit Heli, in fine autē
de Adam, q̄ fuit dei. Nam neq; Ioseph Iesum, neq; Heli Ioseph genuit, sed *optiuum habu-
it, neq; deus Adam genuit, sed plasmauit. Nimirum quia sacerdotalem domini personā sus-
ceperat texendam, recte sic processit, quia sacerdotis gentura, qua nos Christus regenerat
tota adoptiua est, & non ex carne, sed ex spiritu ac pietate descendit. ¶ Apud hunc & p̄-
uertendo filio prodigo vitulus faginatus occiditur, & fere omnes parabolæ clementiam re-
sonant: & pius sacerdos factus in agonia, prolixius cum sudore sanguineo orat, & in fine suo
larronem p̄nitentem suscipit, hodie, inquiens, mecum eris in paradiso. Itaq; tota serie fa-
ciem vituli possidet, sacerdotem & sacrificium nostrū attentius intuens, & post resurrectio-
nem eius scribens, ex ore ipsius oportet in nomine eius prædicari in omnes gentes remissio-
nem peccatorum. Iohannes sublimi intellectu vitra omnem creaturam euolans, & apertos
Iohan. 1. mentis oculos æterni solis insfigens radio, dicere vel scribere meruit: In principio erat ver-
bum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum: hoc erat in principio apud deum,
& ita

& ita per omnem sermonis sui textum altissime procedēs, diuinitatis Christi tota intentiōe
firmavit testimonium. Apud istum sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super
eos volitans, expandit alas suas & assumpsit eos, atq; portauit in humeris suis: qñ, sicut hic
ait, verbū caro factū est, & habitauit in nobis: & colloquens paruulis ad intelligendam suæ
vel p̄riæ maiestatis gloriam, sublimiter excitauit: qd̄ nimis est aquilæ pullos ad volandū p̄-
uocari, monstrauitq; illis opus esse in humeris portari: exēpli gr̄a, dicitur sic: Si ergo vide-
ritis filium hoīs ascendente supra vbi erat prius. Et alibi: Et nemo ascendit in cælum, nisi q̄
descendit de cælo, filius hoīs qui est in cælo. Ergo si nemo ascēdit, nisi q̄ descendit: verum
est, q̄a omnes q̄ illic sunt vel erunt, ipse tanq; aquila portauit in humeris suis. Itaq; in facie aq-
læ Iohannis eminet, & de isto q̄q; cōcorditer apud oēs vna sententia est. Porro de Matthæo
& Marco diuersa, vt iam dictum est, p̄m est sententia. Nam B. Augustinus iuxta ordinem
libri istius, Matthæum dicit in leone intelligi, q̄ regie dignitatis in Chfo profapia narrat:
qa vicit leo de tribu Iuda: Catulus enī leonis Iuda, & in q̄ vt rex ad regem timet, a Magis ado-
ratur, vbi etiam rex seruus rōnem ponit, rex nuptias filio facit, & ad vltimum rex segregat
oues ab hœdis. Veruntū plures in ea sententia concordant: qua huic ascribitur facies hoīs.
Nec frustra. Nam & si pro quadam similitudine regie maiestatis, de qua sæpius scribitur, leo-
nis regis bestiarum faciem recte imitari videtur: considerandum tñ est, quia sæpius hominē
q̄ regem scribit, & fere nusquam regē sine homine ponit. Ait enim: Simile est regnum cœ-
lorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Non ait tantum regi, sed homini regi. Sed &
vbi segregat oues ab hœdis rex, & dicit stantibus à dextris, venite bñdicti patris mei, signā-
ter exprimitur facies filij hominis. Ait enim: Cum venerit filius hominis in maiestate sua, &
omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ. Alias autem & in para-
bolicis, vbi de nomine regis taceat, homo scribitur. Exempli gratia: Simile est regnum cœ-
lorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane cōducere operarios. Et: Homo quidam
peregre proficiscens vocauit seruos suos. Præter hæc & in visione prophetica vbi rex iste
regnaturus Danielis præmonstratur, venerabiliter facies hominis præscribitur, hoc modo:
Aspiciebam ergo in visione noctis, & ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat,
& vsq; ad antiquum dierum peruenit, & vsq; in conspectu eius obulerunt eum, & dedit ei
potestatem, & honorem & regnum, & oīs ppl̄s, tribus ac linguz, ipsi seruiunt. Itaq; in Mat-
thæo quanquam pro similitudine regie potestatis, facies leonis regis bestiarum recte pos-
sit intelligi, nihilominus pro ipso nomine hominis quem & regi coniungit, & sine regis
nomine frequentius ponit, congrue satis intelligitur facies hominis, maxime quia sic in-
cipit: Liber gnationis Iesu Christi filij David, filij Abraham, quia illorum Christus Iesus se-
cundum carnem filius vel semen est. ¶ Marcus iccirco videtur habere faciem leonis, q̄a
cum rugitu terribili, i. prædicatione p̄nitentiæ, suum euāgelium incipit, & in iudicij sue
condemnationis comminatione finit. Incipit enī à prædicatione Iohannis, dicendo sic: In
tium euāgelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptum est in Esaia propheta: Ecce mitto angelū
meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto, pa-
rate viam dñi, rectas facite semitas eius. Fuit Iohannes in deserto baptizans & p̄dicans bap-
tismus p̄nitentiæ, &c. In fine q̄q; dicit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, q̄
vero non crediderit, condemnabit. Ergo q̄a tam in principio q̄ in fine terrore p̄ctōrib⁹ in-
cutit, recte pro intentione sua terrificam habere faciem leonis intelligit, cuius rugitum, i. s.
premium iudicium nullus impetens effugere poterit. Sed & erga discipulos suos ipse dñs
plus aliquid de seueritate magistri apud hunc euāgelistam ostēdit. Exempli gratia: Quid,
inquit cogitatis, q̄a panes non habetis? Nondum cognoscitis neq; intelligitis? Adhuc cæca-
tum habetis cor vestrum: Oculos habentes non videtis, & aures habentes non auditis? Itē
cum dixisset eis quomodo filius hominis tradetur in manus hominum & occidetur, q̄
& occisus tertia die resurget, at illi, inquit, ignorabant verbum, & timebant eum interrogare.
Qui cum domi essent, interrogabat eos, Quid in via tractabatis? At illi tacebant. Et isti qui
dem quia quatuor prædictas vnus animalis facies, i. quatuor vnus Christi sacramenta scri-
bendo quoq; intuitus sunt, quandam exinde singuli similitudinem insignis ducere merue-
runt. ¶ Alij vero quicunq; in ecclesia Christi bene præfunt, cuiuslibet earundem facierū, quan-
tuluncunq; similes sunt. Nam ille prudenter in exterioribus administrando, homo est, ali-
us cœlestia sublimiter contemplando, aquila est: alius seueritatem magistri digne exercen-
do, & virga disciplinæ bene vtendo, leo est: alius per spiritum mansuetudinis in firmiorib⁹
compatiendo, vitulus est. Qui autem omnium istarum virtutum particeps est, & secundum
omnia hæc pro tempore & se semetipsum conformare & aptare potest, ille vero vitilis est
in domo dei, & illi cum Apostolo dicere licet: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.
¶ Hæc animalia plena, inquit, oculis ante & retro. In Euāgelio Chrs lux mundi, quæ q̄ sequi-
tur non ambulat in tenebris, sed habebit lumē vitæ, loquitur Iudæis: Et si ego testimonium
perhibeo

Dēut. 32
Iohan. 6
Iohan. 3
Math. 16
Supra. 1
Genæ. 49
Math. 26
Math. 18
Math. 22
Math. 23
Math. 26
Danic. 7
Marc. 1
Malach. 3
Esa. 40
Marc. vlti
Marc. 8
Marc. 9
i. Cor. 4
Iohan. 8

perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum, quia scio unde venio & quod vado. Vos autem nescitis, unde venio, aut quod vado. ¶ Nimirum istud quod recte poterat dicere illis, & quibusque similibus illorum recte potest dici, vos autem nescitis unde venitis, aut quod itis. Hoc denique homines infideles animalia & caetera immunda differunt ab hominibus pijs animalibus luminosis atque mundis, quod illi nec attendere volunt, isti autem sciunt & diligenter attendunt, unde veniant aut quo vadant, ac perinde animalia ante & retro oculis plena sunt. Primum de Christo, quod animal & unum est, & quatuor, ut supra iam dictum est, habet facies, id est quatuor sacramenta principalia, scilicet incarnationem, passionem, resurrectionem, & ascensionem: de quibus vel per quae nobis agnoscendus est. ¶ De Christo, inquam, certum tenet catholica fides quia per singula horum ante & retro oculis plenus est, quia per singula horum scit unde venit & quo vadit. Dum de spiritu sancto concipitur ex utero virginis, scit quia a deo patre exit, & in mundum venit. Nobis namque retro erat vel est, quod a patre exiit, imo quod in principio erat verbum, deus apud deum, & inde huc venit, autem, quod in hunc mundum veniens visibilis apparuit, quod verbum caro factum habitavit in nobis. ¶ Item dum sicut ouis ad occisionem ducitur, nihilominus ante & retro oculis plenus est, sciens unde venit & quod vadit. Scit enim quia natus de utero virginis, peccatum neque originale contraxit, neque actuale admisit, sicque de spiritu sancto conceptus novus homo venit & vadit, ad portandas iniquitates omnium nostrum, praevidens, quia iuxta prophetam, si posuerit pro peccato animam suam, videbit se men longeuum, & voluntas domini in manu eius dirigitur. ¶ Item dum resurgit a mortuis, similiter ante & retro oculis plenus est: sciens, quia de extrema vilitate venit, ubi minoratur ab angelis, imo tanquam vermis & homo conculcari potuit, & quia vadit & ascendit, ut gloria & honore coronatus constituitur super opera manuum patris, & omnia pedibus eius subiecta sint. ¶ Item dum ascendit in caelum feliciter oculis ante & retro plenus est: sciens, quia de iudicio iudicatus ab hominibus venit, & quia ad iudicium omnes homines iudicaturus vadit. In Christo igitur, quatuor animalia ante & retro oculis plena sunt, quia in singulis eorum dicere potest, scio unde veni & quod vado, ac perinde testimonium meum verum est. ¶ Porro tam euan-gelium iam dictis, quam cunctis imitatoribus eiusdem Christi magno studio semper cautus est, ut & ipsi pro modulo suo similiter animalia sint ante & retro plena oculis, id est, sciant unde veniant & quod vadant. Scire namque unde veniant, multum valet illis ad profundam humilitatis custodiam, scire autem quo vadant, praesertim illis ad fortitudinem suam legitime custodiendam, iuxta illud Psalmistae: Fortitudinem meam ad te custodiam. Unde enim veniunt, & quo vadunt: De nihilo veniunt, quia de nihilo creati sunt, & hoc oculis retro aspiciunt, vadunt autem ad revelationem gloriae filiorum dei, & istud oculis ante se praespicunt. Item de peccatis & vitis veniunt, & ad virtutum victorias vadunt. Exempli gratia: Mathaeus de theloneo venit, ubi illum Iesus sedentem vidit, & scribendo evangelium sive librum generationis Christi, vadit ad thronum istum dare gloriam & honorem, & benedictionem cum animalibus caeteris sedentibus super thronum, viventi in secula seculorum. Retro plenus est oculis, humiliter conscientia recogitans quis qualem fuerit, ante plenus est oculis, cum simplici gratiarum actione recogitans quid acceperit, & qualis factus sit. Sic & caeteri sancti animalia dei sunt, ante & retro plena oculis sunt, sciendo unde venerint vel unde facti sunt, & quod vadant, vel ad quid facti sunt: sciendo etiam quales per meritum fuerint, & quales per gratiam facti sunt: itemque poenitentiam gerendo de malis praeteritis, cauendo de futuris. ¶ Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas. ¶ In uno Christo primum hoc ira considerandum est, quia singula horum quae praedicta sunt, sive incarnationis, sive passionis, sive resurrectionis, sive ascensionis, singula, inquam horum senas habent alas, quia singula haec in nouo homine plena & vera operata est antiqua diuinitas, verbi gratia terni sempiterna deitas, quae sex diebus condidit omnia. In eo namque dum incarnatur sive nascitur, & dum patitur, & dum resurgit, in caelum ascendit, vera & perfecta diuinitas inhabitat, & quae haec omnia sive singula ita senas habent alas, ut omnem sensum extollentem se aduersus scientiam dei, perfectio scripturae illorum sublimiter eundat, nec teneri aut illaqueari captiosis vanae philosophiae fermunculis formidarum. Neque enim per terram reptat, sed perfecta veritate caelum tenens, terram despicit. ¶ Perfectionem eius veritatis senarius alarum numerus sua nobis perfectione innuit. Hic namque numerus perfectorum numerorum primus est, quia videlicet primus constat ex suis partibus. Habet enim mediam parte m, id est tria: secundam, id est duo: tertiam, id est unum. Haec autem, scilicet tria, duo & unum sex perficiunt. Sex ergo alas habent singula, id est, perfecta est in singulis salutaris doctrinae veritas, sed & caeteros quoque, etiam qui studium sive ministerium doctrinae aut scripturae non habent, ut auolare de angustia, & fugere possint a ventura ira, senas oportet habere alas, id est, sex misericordiae opera, quae is qui sedet super thronum, statim ab dextris ita enumerat: Esuriui, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi potum: Hoxeres eram, & collegistis me: Nudus, & cooperuistis me: Infirmus fui, & visitastis me: In carcere eram, & venistis

Iohan. 1.6

Esai. 73

Ibidem,

Psal. 21.
Psal. 3

Psal. 118

Roma. 8.
1. Petri. 1.
Matth. 27.

2. Cor. 10.

Matth. 27.

venistis ad me. Sequitur: Et in circuitu & intus plena sunt oculis. ¶ Per circuitum actiua, per intus contemplatiua vita recte intelligit. Qui enim actiuae vitae operibus deseruit, per multum circuitu, te stante domino cum dicit: Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Qui autem contemplatiua tenet, meditando in lege domini, intus est, intus quiescit, intus cum Maria sedet ad pedes domini. Igitur animalia haec, & in circuitu, & intus plena sunt oculis, quae praedicatores euangelij sive quicunque praetati, si legitime praesunt, tam in exteriori actione quam in interna contemplatione cauti sunt & prouidi. ¶ Et requiem non habebant die ac nocte, dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. ¶ Ex quo sedes in caelo posita est, & dominus super illam sedet, id est, ex quo destructo peccati regno, regnum iustitiae statutum est per passionem Christi, & in ecclesia sua dominus regnauit, requiem, id est, otium non habent haec animalia, ter sanctum dominum conclamant, qui sanctam trinitatem toto mundo praedicat euangelica doctrina. Huius sanctae trinitatis gloriae vel nominis principaliter in Christo, praedicant illa septem quatuor sacramenta principalia, scilicet incarnatione, passio, resurrectio, & ascensio. Hoc ante non fiebat. Nullus enim nomen hoc praedicatione publica reuelabat. ¶ Primum animal sive prima facies, scilicet, incarnatio Christi, hanc beatam trinitatem hoc modo personat: Spiritus sanctus superuenit in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Altissimus sive deus, pater est: qui autem concipitur, filius dei est: & qui ad operandum vel creandum de virgine filio sive verbo dei, corpus humanum superuenit atque obumbrat concipienti, spiritus sanctus est. Haec ergo prima facies, id est, incarnatio, ter sanctum personat, sanctam trinitatem praedicat. ¶ Secunda facies, id est, passio, nihilominus eandem trinitatem commendat, sic: Ego, inquit, filius, rogo a patre, & alium paraclitum dabit vobis. Item: Paraclitum autem spiritus sanctus quem mittit pater in nomine meo, ille vos docebit omnia. ¶ Tertia deinde facies nihilominus hoc ipsum trinitatis nomen asruit, dicente filio, quia die resurgens apparuit discipulis: Sicut misit me pater & ego mitto vos in mundum. Et cum hoc dixisset, insufflauit & dixit eis: Accipite spiritum sanctum. Et alibi: Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti. ¶ Quarta demum facies, id est, ascensio honoris praedicat gloriam huius beatae trinitatis, cum iuxta prophetiam dicens: Dixit dominus domino meo sede a dextris meis, filius ascendit in caelum, & sedet ad dexteram dei patris: hoc praemisso cum ascenderet, ego mittam promissum patris meo, in vos, & exinde decimo die promissum illud, videlicet spiritus sanctus aduenit, & apostolorum corda repleuit, simulque & ora eorum ad praedicandum laetius aperuit. Ab istis quasi quatuor principalibus formis, quatuor euangelistae informati, & illo sancti spiritus igne afflati, quae praedicta die super apostolos venit, sic praedicauerunt & sic scripserunt, ut, sicut iam dictum est, alius hominis, alius vitalis, alius virtutis, alius amittatur facie aquilae volantis. ¶ Atque ex tunc tam isti quam caeteri praedicatores euangelij requiem non habuerunt die ac nocte, id est, non cessauerunt in prosperitate, non siluerunt in aduersitate, praedicando sanctae & indiuiduae trinitatis fidem, quod est tertio dicere: Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus deus omnipotens. ¶ Quod autem addunt, in laudis tam speciosa consummationem dicentia haec animalia, qui erat, & qui est, & qui venturus est, victoriosa aduersus omnes praesentes res gratulatio est. Non enim deerant aut defuturi erant aduersarii, quibus minis & terribus, curisque mortium sive poenarum generibus compescere niterentur conclamationem huius praedicationis. Sed confidant hi sancti praedicatores, quia is quem praedicant, & erat, & est, & venturus est. Nolite, inquit, timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sive, & post haec non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis: Timeate eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis hunc timeate, Non ergo vel hi qui occidunt timeant, vel hi qui occidunt morientibus insultent, quia is quem praedicamus in trinitate deus verus & vnus, & erat priusquam corpus istud fieret, imo & priusquam montes fierent, aut formaretur terra, & nunc est, dando confortibus suis stantibus ante reges & praefides os & sapientiam, cui non possunt resistere & contradicere omnes ipsorum aduersarii, & cum fatigati occidendo deserint occidere, venturus est ut iudicet causam occisionis, & tunc capillus de capite ipsorum non peribit. ¶ Et cum daret illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viventi in secula seculorum, praecidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viventem in secula seculorum, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es dominus deus noster accipere gloriam & honorem & virtutem, quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant & creata sunt. ¶ Diuinae maiestatis omnipotentiae atque bonitatis dei admirationem magnifice haec animalia auxerunt, dando gloriam & honorem & benedictionem eidem sedenti super thronum, viventi in secula seculorum. Ecce haec est admiratio illa quae longe astantibus in spiritu Psalmista dicebat: Domine dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Et continuo quid admiraretur aperiens: quoniam inquit, eleuata est magnificentia tua super caelos.

Luc. 19

Luc. 11

Iohan. 14

Iohan. 20.
Matth. 16.

Psal. 109

Luc. 11.
Acto. 20

Matth. 103
Luc. 12,

Psal. 89
Matth. 19

Psal. 8.
Quartam

Quarta istorum animalium faciem. s. ascensionem dñi hoc versiculo per anticipationem declarauit. ¶ Nam postmodum quatuor facies per ordinem breuiter annotauit, dicendo, qd est homo quod memor es eius, aut filius hominis qm̄ uisitas eum? Hæc enim est facies prima, facies hominis, s. incarnatio uerbi dei, qua caro factum est, & filius hois. Minuisti eum paulominus ab angelis. Hæc est secunda facies, facies uittuli, s. passio eiusdem domini, in qua sic minoratus est ab angelis, ut pateretur & moreretur, cum sancti angeli neq; mortales neq; passibiles sint. Vnde cum anxium duceret agonem, apparuit illi angelus de celo confortans eum, quasi maior minorem, i. impassibilis patientem, nō mortalis morientem. Gloria & honore coronasti eum, Hæc est facies tertia, facies leonis, s. resurrectio eiusdē domini, in qua propter passionem mortis spoliato inferno victor coronatus est gl̄a immortalitatis & honore incorruptionis. Et constituisti eum super opera manuum tuarum: Hæc est facies quarta, facies aquilę uolantis, s. ascensio eiusdem dñi, q̄ illuc caro ascendit vnde supra scriptura diuinitas descendit, & sedet à dextris dei. His dictis iterum pro magnitudine rerum repetit in fine admirans & exclamās idipsum quod in exordio dixerat: Domine dominus noster, quā admirabile est nomē tuum in uniuersa terra. Quomodo hæc super omnia opera domini admirationem fecerunt huic priusquam fierent in spiritu præuidenti, sic uñ uersæ terræ hæc præ cæteris operibus domini dei cum fieret, & ex quo facta sunt, maxime admiranda sunt prædicantibus apostolis, prædicantibus & scribentibus quatuor earundem facierum animalibus, id est, euangelistis. Cum, inquit, darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionem sedenti super thronum uiuenti in secula seculorum. ¶ Ei qui sedet super thronum, gloriam dictis gratiosis, honorem uero damus factis officiosis. Glorificam⁹ eum, dum bonitatem eius digne & laudabiliter prædicamus: honorificamus eum, dum coram & corpora nostra sancte uiuendo uasa honoris & habitacula munda sancto eius spiritu præparamus. Verum & sic glorificare & sic honorificare deum, non ex nobis habemus, sed ex dono ipsius, quem admodum dicit & Apostolus: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus, ut sublimitas sit uirtutis dei in nobis, & non ex nobis. Item: Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Addimus ergo certum, dare, s. benedictionem, i. gratiarum actionem ei qui nos idoneos fecit, ut ipsam glorificare possimus factis nostris, dicimusq; cum eodem Ap̄lo in eadem epistola sic: Benedictus deus & p̄ dñi nostri Iesu Christi, p̄ mirarum, & deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. ¶ Sic fecerūt animalia hæc, primitias glorię & honoris habentia. Glorificauerunt deum prædicando sapientię & scientię sermone, & ore facundo: honorificauerunt deum, non suam sed dei uoluntatem faciēdo, carnisq; suam pro honore dei cum uitijs & concupiscentijs crucifigendo. Benedixerunt deum, totum quod ad gloriam eius dicere, totum quod ad honorē eius facere poterant, non sibi sed illi attribuendo, qui sancto sp̄i misso de celo sic docuit eos simplices & idiotas, ut scirent & possent ad gloriam eius loqui, sic animauit eatenus infirmos, ut possent ad honorem eius non solum uiuere, sed etiam mori. Hæc tria illi dederunt sedenti super thronum, uiuenti in secula seculorum, magnam suę inopię refocillationem, magnam exinde haurientes sanctę spei recreacionem, quod dum glorificantes, honorificantes atq; benedicentes deum, persecutionem patiuntur & occiduntur, superstitem relinquunt illum sedentem super thronum, q̄ uiuit in secula seculorum, q̄q; eo ipso quod superstes est & uiuit in secula seculorum, curare potest post ipsos de mortibus eorum, & requirere sanguinem eorum. ¶ Hæc illis dantibus, prodeiebāt, ait, uiginti quatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant uiuentem in secula seculorum. Summa causa totius, pro qua sedens ille & uiuens à nobis adorari dignatur, gratia & misericordia est, quam in Christo uel per Ch̄m nobis est operatus. Nam adorari pro bonis temporibus non adeo gratum habet, quomodo adorabat illum carnalis ille Israel, q̄ in eo qd dicebatur illi, & dabo tibi terram fluentem lac & mel, & in cæteris huiusmodi dictis non nisi terrenas intelligebant uel attendebant promissiones. Cæterum sancti & perfecti patres, & Moses, & quotquot erāt tales spiritum dei habētes, propter futuram istam Christi gratiam deum adorabant, & iccirco adorando siue sacrificando animalia hæc siue facies istas, de quibus loquimur, sicut iam supra dictum est, figurabant. ¶ Cum ergo darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionem, prodeiebant uiginti quatuor seniores & adorabant, quia uidelicet ubi sacramenta illa sēpēdicta in Christo celebrata, & per euangelicos p̄cones mūdo prædicata sunt, ex eo in noīe eius stetit omne genu, cælestium, terrestrium, & infernorum, & inter hæc omnia illi maxime qui pro regno eius laborauerunt, quorum, ut supra iam dictum est, & in ueteri testamento ante regnum Dauid præcipui sunt duodecim iudices Israel, & in nouo testamento iam regnante Christo super sedem Dauid, duodecim apostoli iudicaturi duodecim tribus Israel. ¶ Adorantes autē mittebant, inquit, coronas suas ante thronum. Qui in regno uel p̄ regno dei laborauerunt, digne in conspectu regnantis & sedentis

Luc. 22

2. Cor. 4
2. Cor. 3

23 Cor. 1.

Galat. 7

Exod. 12.
Deut. 6.

Philip. 2.

Iudic. 3
Matt. 19

dentis coronati sunt. Verū isti considerantes, quia non suis meritis, sed gratia præuenientis & subiequētis misericordię, coronas affecti sunt, & perpendētes quia is propter quē & per quē omnia, qui multos filios in gloriā adduxerat, autor salutis eorū pro passionē consummatus est, nonne ipsi suā dignitatē paruifaciunt, & totum quod meruerunt cum humili reuerētia illi attribuunt? Mittunt ergo ante thronū coronas suas, id est, quicquid uirtutis, quicquid habent dignitatis, deo cū gratiã actione offerūt dicentes: Dignus es domine deus noster accipere gloriā & honorē & uirtutē, quia tu creasti omnia, & propter uoluntatē tuā erant & creata sunt. Comparetur dignitas quorumlibet sanctorū uel iustorū, cōparent dignitates uel merita seniorū dignitati uel operi siue merito huius antiqui dierū, dignitates uel merita illorū quid sunt? Ille em̄ creauit omnia, & propter uoluntatē eius erāt & creata sunt, i. nullius consilio uel merito, sed sola uolūtate eius erant & creata sunt. ¶ Creasti omnia, dixit: & iteꝝ, erant & creata sunt. Non superflue creationis uerbuꝝ repetuit, sed duas creaturæ rationalis creationes intelligi uoluit, quæ posterior quidem, sed uilior illa est, quæ sumus in Christo p̄ spiritū sanctū recreati, de qua Psalmista: Emittes, inquit, spiritū tuū, & creabunt. Prior autē est illa in Genesi: Et creauit deus hominē ad imaginē suā, ad imaginē dei creauit illū, masculinū & feminā creauit eos. De ista creatione qua per spiritū sanctū recreati sumus, de qua dicit & Apostolus: Ipsius em̄ sumus factura creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ s̄parauit deus, ut in illis ambulemus: de ista inquit, creatione primū dixit: quia tu creasti omnia, id est, omnes homines, siue omnium creaturatum genera, quæ admodū & in Apostolo habemus, quia in ipso cōplacuit omnē plenitudinē habitare, & per eū reconciliari omnia. Porro de priore creatione addidit, & propter uoluntatē tuā erāt & creata sunt. Pax erat dixisse erāt, nisi addidisset, & creata sunt, id est, inuitū existēdi acceperūt propter uoluntatē tuā. ¶ Quis ergo seniorū istorū sapientū tantā dignitatē considerās iudicet sese esse dignū? Sic ab oculis eorū respectu dignitatis illius oēs suę dignitates disparēt, quomodo in præsentia solis super terrā omnes stelle teguntur & nō parent. Tu ergo, inquit, dñe deus noster, tu solus dignus es accipere gloriā, honorē & uirtutē. Gloriā uidelicet, quia de nihilo à te creata sunt: honorē, quia propter uoluntatē tuā per generationū successiones erant, uirtutē, quia per spiritū tuum secunda creatione creata sunt. Ergo non nobis sed nomini tuo da gloriam.

Duplex creatio hois.
Plat. 103
Gene. 1.

Eph. 2

Coloss. 1

Plat. 117

TER TII LIBRI FINIS.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS, IN APOCALYPSIM IOHANNIS
Apostoli Commentariorum, Liber. III.

T uidi in dextera sedentis super thronum librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. ¶ Præcedēti uisione laudem uel opus spiritus sapientię spectauimus in dispositione throni eius, nūc in ista quæ sequitur, spiritum intellectus prædicamus, siue prædicari intelligimus in apertione libri & solutione septem signaculorum eius. ¶ Et in illa quidem uisione unus est thronus siue sedes & circa illa septem insignia, scilicet ostium apertum in celo, uox audita tanquā uox tubę loquentis, iris in circuitu sedis, & seniores sedentes super sedilia uiginti quatuor, lampades ardentes ante thronum, quæ & ipsæ in numero septem sunt, & in conspectu sedis tanquam mare vitreum, & in medio sedis, & in circuitu eius quatuor animalia plena oculis ante & retro. ¶ In ista uisione præter id quod agnus uidetur habēs cornua septem & oculos septem, unus est liber & signacula eius septem. Hoc dicimus ut in istis sancti sēptiformis spiritus reuelationibus, & in cæteris quæ sequuntur septonarij numeri sacramentum ualde commendari non ignoremus. Et uidi, inquit, in dextera sedentis super thronum librum. ¶ Unus iste liber sancta scriptura est: scriptura, inquam, omnis diuinitus inspirata, quæ iccirco dicitur & est unus liber, quia uno spiritu est conscripta & unius uerbi dei thesaurus siue sacrariū est. Liber iste in Esaia quoq; & scienti literas & nescienti inreferabilis. Cuius tamē etiam illic ita prædicatur apertio: In die illa audient surdi uerba libri. De quo & Ezechiel: Et uidi, inquit, & ecce manus missa ad me in qua erat liber inuolutus, & expandit illū coram me, qui erat scriptus intus & foris, ubi & hoc quod Iohannes tacuit,

CA P. V.

Liber iste, sacra scriptura est.
Esaia. 29.

Ezech. 2

E tacuit,

L. RVPERTI IN APOCALYP. CAP. V.

tauit, quid videlicet in libro scriptū esset, adiunxit dicens: Et scripta erāt in eo lamētatio- nes, & carmen, & vā. Cuncta em̄ series & veteris & noui testamēti pēnitentiā pro pec- catis agendā, regnū cōlestē quær endū, & fletus infernalis pr̄monet esse fugiendos. Li- brū ergo, id est, omnē scripturā, librum magnum & sacrum vidi, inquit, in dextera seden- tis supra thronum. Veraciter in dextera, iuxta illud in Deuteronomio: In dextera eius ignea lex, Sapientia vero dicitur in sinistra eius diuitiā & gloria, Ignea lex idipsum qđ hic liber scilicet & omnis scriptura sancta est, vt iam dictū est. Verbū quippe siue eloquium dñi est de quo & Psalmista: Ignitū, ait, eloquiū tuum vehemētē. Attendamus ergo quia sedens iste super thronū, multū potēs & valde diues est, & distātes atq; diuersas à dextris atq; à sinistris facultates possidet, à dextris hunc librū, legē igneā à sinistris diuitias & glo- riam. Quanto melior est dextera q̄ sinistra, tanto felicius bonum est liber iste siue ignea lex q̄ diuitiā & gloria. Quānam sunt diuitiā hoc loco, & quæ gloria, nisi diuitiā terrenā & mundana gloria? Bene ergo in sinistra eius diuitiā & gloria, quia bonū qđ habet huius modi bonū diuitiā & gloriā tēporalis tale est, vt nō solis detur electis, imo s̄pissimō dicitur & tardius detur electis q̄ reprobis. Ignea vero lex, scilicet iste liber, tantummodo electōz bonū & consolatio est, & ista est pars quæ semper permanet, testante domino, cū dicit in euāgelio: Maria optimā partē elegit, quæ nō auferetur ab ea, Et nōnulli quidē, vt Dauid & Salomon, multū de vtraq; parte accepērūt, de dextera scilicet librū, de sinistra diuitias & gloriā, quippe qui cū scientia legis dei diuitias quoq; habuerunt & gloriā temporalis regni, & vtraq; dona fuerunt huius sedentis in throno, sed expedit omni animæ, cui hæc data sunt, vt quod à dextera datū est habeat in iucunditate, quod autē à sinistra, teneat sub se, & moderetur liberali dispensatione, dicatq;: Lex auius sup capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Quod est dicere: Temporalia bona sub mea sunt dispositione, pars autē illa, quæ illis transuentibus permanet, pars optima, quæ est verbū dei, legere vel audire, & intellecta cōmendare memoriæ, in summa mihi est delectatione. Scriptū, ait, intus & for- ris, signatū sigillis septē, & spiritali sensu intelligēda est. Signatus est quoq; si- gillis septē, ita videlicet, vt omnē in se contineat mysterioz Christi plenitudinē, quæ ni- si ille veniens adimplet, nemo intelligeret, & tanq; signacula firmissima soluere cupiēs, frustra laboraret, quia conuenientia nō essent, quæ cunq; quasi exponēdo dicere contē- deret. Deniq; hi quibus Christus nō venit, vel qui Christum non receperunt, nunc vsq; clausum & signatū versant librū, imo nec signatum esse vident, quia velamen positum est supra cor eoz, & quæ cunq; quasi exponēdo fari gestiunt, conuenientia non sunt. Bene autē dictū est, signatum sigillis septem, quia videlicet septem sunt Christi mysteria, circa quæ versatur sancta legalis & prophetica scriptura, scilicet incarnatio, passio, resurrectio, ascensio, datū spūs sancti paracleti, vocatio gentium, secundus aduentus Christi ad iudi- candū, de quibus suis in locis ipso donāte dicemus p̄ singula. Ita quippe istis mysterijs san- cta scriptura est signata, vt quicūq; ista nō recipit, nullatenus veritatē eius intelligere p̄- ualeat. Et* audiui angelū fortem prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire li- brum & soluere signacula eius? Angelus iste fortis ita p̄dicans voce magna sanctōz an- tiq; anhelans expectatiōē, magnumq; desiderium significat, de quibus in euāgelio dominus: Multi, inquit, propheta & iusti voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, Et Apostolus ad Hebræos enumeratis patribus, iuxta fidē, inquit, defuncti sunt om- nes isti, nō acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes & salutantes, & consi- dentes quia peregrini & hospites sunt super terrā. Et infra: Et hi omnes, inquit, testimo- nio fidei probati inuenti nō acceperunt repromissionē, deo pro nobis aliquid melius pro- uidente, vt ne sine nobis consummarentur. Nimirū expectatio & illa à longe illoz salu- tatio atq; cōfessio magnus erat magni desiderij clamor, qualē hic in ista visione significa- ri deicit, magna voce angeli fortis fortiter p̄dicantis. Exempli gratia: Illi de quibus nouis- sime dixit, oēs testimonio fidei probati nō acceperunt repromissiones. Legebant quod in vno eorū scriptū est de filij dei incarnatione: Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabit nomē eius Emmanuel. Ac deinceps: Paruulus natus est nobis, filius datus est no- bis. Et factus est principatus sup humeris eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, confi- liarius, fortis deus, pater futuri seculi, princeps pacis. Et in alio de diuina eiusdē natiuitate: Dñs dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Item de eiusdem passione: Vere languore nostros & peccata nostra ipse portauit: Disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus: Sicut ouis ad occisionē ductus est, & sicut agnus corā tondente se obmurescet, & nō aperiet os suū. Et in alio: Foderūt, inquit, man⁹ meas & pedes meos. Item de eiusdē resurrectione: Venite & reuertamur ad dominū, quia ipse cepit & sana- bit nos: percutiet & curabit nos. V iuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos & viue-

Deute. 33
Prouer. 3

Psal. 118

Melior li-
ber q̄ diui-
tia.

Cantic. 2

Luc. 10

2. Cor. 3.

vidi

Heb. 11

De incarna-
tione.
Eia. 7. 9

Psal. 2.
Iohan. 13
Psal. 21

Olee. 3

COMMENTARIORVM LIBER III.

LI.

& viuemus in cōspectu eius. Et in psalmo: Ego dormiui & soporatus sum & exurrexi. Et item: Exurrexi & adhuc sum tecū. Item de eiusdē ascensione: Quoniā eleuata est ma- gnificētia tua super ccelos. Et iterū: Ascendit deus in iubilatione, & dñs in voce tubæ. Et alibi: Dixit dñs domino meo sede à dextris meis. Item de aduentu vel dato spūs sancti: Et erit in nouissimis diebus, effundam de spiritu meo super omnē carnem, dicit dominus & prophetabunt filij vestri & filia vestra. Et in alio: Effundam super vos aquā mundam & mundabimini ab omnibus inquinamētis vestris: & dabo vobis cor nouū, & spiritū no- uum ponā in medio vestri, siue (vt subinde ait) & spiritū meum ponam in medio vestri. Item de vocatione gentiū & abiectione Iudæorum: Vocabo nō plebem meam, plebē meā: & non misericordiā cōsecutam, misericordiam cōsecutam. Et in alio: Populus quē nō cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi: Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt. Item de iudicio eiusdem: Dñs ad iudiciū veniet cū senioribus po- puli sui. Et alibi: Dñe exaltetur manus tua & non videant: videant, & confundantur ze- lantes populi, & ignis hostes tuos deuoret. Hæc, inquit, legebant & multa his similia quia oīs fere scripturay plenitudo circa septē hæc versatur mysteria, & desiderātes atq; suspi- rantes videre illoz adimpletiōē, dicebant: Quis est dignus aperire librū & soluere signa- cula eius? Circūspiciebant animo omne semen Israel, videbāt quot die nascentes & mor- rientes, perpēdebāt viuos & cōmemorabāt mortuos, & nullus omnino tantus erat vel talis apparebat, qui soluere hæc septē signacula, id est, in quo vel per quem implerentur tot & tanta hæc mysteria. Hoc est quod sequitur. Et nemo poterat in cælo neq; in terra, neq; sub terra aperire librū, neq; respicere illum. Erant in cælo angeli, erant in ter- ra viuentes homines iusti nonnulli, erant sub terra, scilicet apud inferos in quadā ta- men requie, patriarchæ & propheta, reges quoq; & iusti plurimi mortui, & nemo illorū poterat aut poterat aperire librū, id est, iam dicta adimplere mysteria scripturay, neq; respicere illum, id est, nec saltem sperare de semetipso, q̄ tantum tamq; diuinum posset exequi salutis mundi negotium. Sequitur. Et ego flebam multū, quia nemo inuentus est dignus aperire librū, neq; videre eum. Parum erat huic beato Iohanni audisse vocē ma- gnā fortis angeli fortiter prædicantis, quis est dignus aperire librū, & soluere signacula eius, qua voce vel qua prædicatione magnū sanctōz antiquorum desiderium significaba- tur, nisi & vnctio (de qua ipse Iohānes alibi loquitur, & vnctio eius docet vos de omnib⁹) mentē eius inungeret, vt in ipso excessu præ dulcedine rerū quas viderat fletet, suoq; fle- tu sanctorum illorum desiderium experiretur q̄ flebile fuisset. Flebam ergo, inquit, mul- tum. Et vnus de senioribus dixit mihi: Ne fleueris: Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Da- uid, aperire librū & soluere septē signacula eius. Hæc talis dictio vnus de senioribus nō solū flentem consolatur, verumetiam videntem atq; visurū docilem reddit, vt rerum siue imaginum quas videt cognitor fieri melius possit, præ monitus atq; ad memoriā rerū getay adductus in ipso excessu verbis huiusmodi: Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, Leonē nominat ei qui protinus agnū visurus erat. Sequitur enim: Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalū, & in medio seniorū agnū stantem tanquā occisum. Cur hoc? Videlicet quia is qui per mansuetudinē & patientiā in sua passione dignus erat & sicut agnus erat corā tondente se obmutescens non aperuit os suū, ipse consummata ea- dem passione, mox tanquā catulus leonis ad prædā ascendens infernum spoliauerat, atq; in sepulchro requiescens & accubans vt leo & quasi læna, ipsam quoq; mortē corporis, & in semetipso & in nobis tertio die magno rugitu, magno cū terræ motu cōtriuerat. Sane multo amplius iste leo tunc rugiet, quando ad iudicandū veniens, tēpestate valida cir- cum tonāte, mortuos oēs ac si dormientes, euigilare faciet. Ait ergo: Ecce leo de tribu Iu- da, id est, homo talis, qualis iuxta propheticā veritatem, quā Iacob patriarcha p̄dixit, nati- ci de tribu Iuda, vicit fortitudinem suā principē aduersæ fortitudinis, tātus ac talis vt dign⁹ fuerit ac sit, aperire librū & soluere septē signacula eius. Quare autem dixit de tribu Iu- da radix Dauid, cū sic dicere potuisset, de tribu Iuda, de stirpe Dauid: Christus em̄, vt de tribu Iuda, ita & de femine Dauid est. Cur ergo vt de tribu Iuda nō ita dixit, de stirpe vel de femine Dauid? Videlicet quia tali dictione fē vel causam fē vel causam nō retigisset vnde leo sit, & vnde vincere poterit, Christus nāq; vnde de tribu Iuda est & ex femine Dauid, nō inde de us est, neq; inde mortē vicit aut resurgere potuit, sed inde homo est, & inde tanq; agnus mori vel occidi potuit. Magnificētus ergo dictū est, vt dici debuit, radix Dauid. Magnifi- cū quippe & mirabile est eius esse radicē, de cuius stirpe descēdit. Nā si ad carnē respicias Christi, sic nō est ille radix Dauid* quomodo non radicē vitis portat, sed vitē radicē. Ita q; secundū diuinitatem dictum est radix Dauid, quia videlicet sicut radicē vitem aut pal- mitem, ita patrem suæ carnis Dauid portat Christus secundū suam diuinitatem. Vnde em̄ Dauid & tota gens illa in scripturis prophetis vinea dñi dici consuevit, nisi quia per

Psal. 3.
Psal. 13.
Psal. 8
Psal. 46
Psal. 109
Iohan. 2
Acto. 2
Ezech. 36

Olee. 1
Olee. 2.
Roma. 9
Psal. 17
Esa. 3
Esa. 36

I. Iohan. 3

Esa. 13

Gene. 49

quoniam

fidē venturo inhārebat Christo, qui dicit, ego sum vitis. Deniq; sicut apostoli palmites, sic David vitis huius est palmes, nec aliquis veterū aut nouorū ad vineam domini pertine...

- Esaie. 9
Hiere. 7
Iohan 15.
Gene. 49
Exod. 12
Infra. 19
Iob. 12
Roma. 8
Zach. 12
Deut. 33
Prouer. 3
Iohan. 6.
Threu. 3.
Triplices Christi contra Iudas deos.
Iohan. 8
Iohan. 5
Matth. 26
Esaie. 53
Deuter. 12.

sanctorū angelorū chorus vel exercitus est, qui incarnandū annuñciauerunt, natū cū gloria in altissimis decantauerūt, tentato in deserto ministrauerūt, agonizantē in passione, vt Lucas testatur, cōfortauerunt, resurgētis gloriam, beatīs mulieribus apparētēs prolucuti sunt, ascendentis triumphauerūt, & iudicariū reditū sanctīs apostolis intimaauerūt. Ait ergo. L. Et vidī & audiui vocē angelorū multorū in circulo throni & animalū & seniorū, & erat numerus eorū milia milia voce magna dicentū: Dignus est agnus qui occisus est, accipere virtutē & diuinitatē, & sapientiam, & honorē, & gloriam, & benedictionem. Tertiū testis, omnis creatura vniuersitas est, quia omnia per ipsum facta sunt, & hoc est maximū atq; cōstantissimū dignitatis eius testimoniu, quia sine dubio nemo dignior illo per quē omnia facta sunt, & sine quo factū est nihil. Pulchritudo celi & omnū quę in eo sunt, pulchritudo terrę & omnū quę in ea sunt, pulchritudo aquarū & omnū quę in eis sunt, naturalia quodā contentu dignitati eius perhibēt testimoniu, quia, sicut iam dictū est, omnia per ipsum facta sunt, quia videlicet deus pater ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Hic autē est illius dicentis verbū, illius mandātis mandatū, Ait ergo. L. Et omnē creaturā quę in celo est, & super terrā, & sub terra, & quę sunt in mari, & quę in ea sunt, omnes audiui dicētes: Sedēt in throno & agno benedictio & honor, & gloria, & potestas in secula seculorū. Nunc iā diligētius & testiū dignitatē atq; reuerentiā, & testimoniū attendamus fidē atq; constantiam. Cum, inquit, aperuisset librum, quatuor animalia & viginti quatuor seniores ceciderūt corā agno habentes singuli citharas & phylas plenas odorum, quę sunt orationes sanctorū. Ante quā aperuisset agnus librum, ante quā per passionē suam adimplet scripturę, præter paucissimos, præter tres Magos ab Oriente venientes, & præter illū illuminatū à natiuitate cęcum, fere nullus inuenitur incidit adhorasse agnū, Christum dei filium, sed postquā aperuit, postquā obedientiā consummauit, omne genu curuatur cęlestiu, terrestriu & infernos. Nec vero solūmodo genu flectit, sed adoratio plena incidēdo perficitur, sicut & in psalmo scriptū est: Corā illo procident Æthiopes, & adorabunt eum omnes reges. Apostoli quoq; neq; illū adorare, neq; in nomine eius adhuc petere nouerant. Vnde & dicebat illis iā instante hora suę passionis: Vt modo non petitis quicquid in nomine meo, ac deinceps: Illo die in nomine meo petetis. Ex quo propter quod humiliatū semetipsum, factus obediētię usq; ad mortē, mortē autē crucis, deus illum exaltauit, ex eo iam exigit vt adoremus & prociadamus ante eū, & nomine eius petamus, dicētes deo patri, da vel p̄sta hoc vel illud, per dominū nostrū Iesum Christū filium tuum. Cum ergo aperuisset librum, cum adimplet omnia quę de ipso scripta sunt, quatuor animalia & viginti quatuor seniores corā agno adorantes ceciderūt, quę sancti omnes noui pariter & veteres in celo & in terra, quę cunctę adorant patrē, adorant & filiū, adorant deum & hominem Iesum Christū habentes singuli citharas, instrumenta videlicet laudū ineffabilū, instrumenta non manufacta, sed peccōra fidelia, & corpora cū plecro linguę dei personantia laudē, Citharis nanq; ubi ligno chordę tendunt, corpora propter Christū mortificata rectē cōparantur. Habet etiā phylas, vascula videlicet ore lato patentia, id est, corda non angusta, sed p̄charitatē dilatata. Huiusmodi phylę plene sunt odorem, sunt, inquit orationes sanctorū. Nimirum & hoc ipsum latitudo oris phylarū, id est, ampla charitas efficit cordiū vt odorem notē honorent orationes sanctorū. Vnde est illud in psalmo: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Et in cōsummatione virtutis & orationis suę pius magister dicit: Ego me obtuli sacrificiū deo in odore suauitatis. L. Et cantabāt canticum nouū dicētes: Dignus es domine accipere librum, & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos in sanguine tuo, ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione, & fecisti nos deo nostro regnū & sacerdotes, et regnabūt super terrā. Adorabāt & citharizabant, spirantes odorem orationū, & cantabant canticum nouū, atq; hoc erat & est magnū & ineffabile tridupium. Nouū, inquit, cantabant canticum, nam & cantores omnes ipsi noui sunt, oēs veterem hominē deposuerūt, & noua in Christo creatura sunt. Tota nimirum canticū materia noua erat, quia nouiter agnus occisus aperuerat librum, & redemerat eos in sanguine suo, quę ad modū & ipsi cantantes dicēt: Recte ergo nouū dicuntur cantare canticū. Quod est illud canticū? Dignus es domine accipere librum, & aperire signacula eius. Dominū dicunt agnū, rex enim est regum, & dominus dominantium. Cū autē iam dictū sit quę aperuisset librum, quomodo nunc dicunt, dignus es accipere & aperire librum? Semel enim passus & mortuus est, & hoc modo librum semel aperuit, id est, scripturas impleuit. Ergo dicunt ei qui iam aperuerat, id est, adimpleuerat, dignus es accipere, idē est ac si dicāt, dignus es et potens sensum legentibus aperire et intelligentiam scripturę dare. Nam et hoc et illud vnus idēq; pro sua dignitate effecit. Moriens scripturas adimpleuit, resurgens spiritū sanctū dedit apostolis, qui ad intelligendas scri-

- Matth. 1
Luc. 1
Luc. 2
Matth. 22
Luc. 22
Matth. 16
Act. 1
Iohan. 1
Psal. 32, 149
Matth. 2
Iohan. 9
Philip. 2
Psal. 71
Iohan. 16
Philip. 2
Quę sunt citharę sanctorū.
Psal. 140
Eph. 5
Heb. 9
Eph. 4

pturas sensum illis aperuit, & signacula libri soluit, id est, soluta & intelligibilia facta esse mysteria scripturarum ostendit. Vnde hæc dñe dignitas tibi? Quoniã occisus es, inquit, & redemisti nos deo in sanguine tuo. Nisi occisus fuisses, nequaquam liber aperiri potuisset. Propterea Petro euaginant gladium, cum mallet homines occidere quã ab hominibus occidi, te verũ agnũ dei, dixisti: Conuertere gladium tuum in locum suum. Non possum roga re patrem meũ, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebunt scripturam? Quia sic oportet fieri. Quoniã ergo occisus es, in eo ipso aperuisti librũ, & implesti veritate scripturam. ¶ Occisus es & redemisti nos deo in sanguine tuo. Notandũ tale canticum in duobus quæ sequuntur multitudinis angelorum & omnis creaturæ testimonijs nõ esse, quia videlicet neque angeli, quippe qui nõ perierãt, neque creatura alia quæcumque rationalis nõ est, sed sola hominũ ecclesia, quæ hic intelligitur per viginti quatuor seniores & quatuor animalia, in sanguine Christi redempta est. Propterea isti quidẽ dicunt, quoniã occisus es, & redemisti nos, angeli autẽ hoc tantũ, dignus est agnus qui occisus est, & nõ addunt, & redemisti nos. Porro cæteræ omnes creaturæ quæ in cœlo, & quæ super terram, & quæ sub terra, & quæ in mari sunt, nihil horum dicunt, sed tantummodo sedenti super thronũ a quo factæ sunt, & agno per quẽ factæ sunt, suo modo benedicunt. Solum ergo homines sunt qui primi ante angelos & ante omnẽ creaturam primũ in isto canticõ perhibent testimoniũ, dicendo: quoniam occisus es, & redemisti nos. Cui redemisti nos? Deo, inquit. Vnde redemisti nos? Ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione. Ex magna vtriusque dispersione congregasti nos, ex magna dispersione adunasti nos. Ex hoc namque homines multũ a semetipsis dissentiant, quod multas tribus, dissonantiũ linguarum, dissimilium populorum, & diuersarum sunt nationum. Porro ex hoc adeo dissentiant, quod a diabolo capti diuersorum tenentur irretiti laqueis errorum. Sed tu redemisti nos deo vt faceres nos dei filios, vt sicut in euangelio scriptũ est, filios dei, qui erãt dispersi, congregares in vnũ. Agnus qui in Aegypto in figuram tui occisus est, ex vna tantũ gente populi illi in sanguine suo redemit, ita videlicet, vt sanguis eius de limine sumptus, & in superliminari, & super vtrumque postem positus domos in quibus comedebar, percussorẽ nõ sineret ingredi & percutere, & occisis Aegyptiorum primogenitis, hi qui prius tenebantur ab eis nõ solum dimitterentur, sed etiam compellerentur exire, & diuiso mari rubro, ipsi quidẽ salui pertransirent, persequentes autẽ eos Aegyptij cum curribus & equis suis in medijs fluctibus interirent. Taliter tunc agnus ille populi illum redemit, imo tunc dominus dominator agne per illius agni immolationẽ figuratiua redemptione illos redemisti. ¶ Nunc autẽ tu per temetipsum ita redemisti nos deo in sanguine tuo, vt sanguis tuus, quod pro nobis effusus est, de baptismi tui sacramẽto sumptus, signo crucis frontibus nostris imprimatur, itemque de sacro altari sumptus super vtrumque postem domorum nostrarum ponitur, dũ & cordis & corporis ore percipit. Hoc factõ percussor diabolus ingredi nõ permittitur, sed primogenitũ, id est, originale peccatũ in nobis deletur, & omnia quæ contra nos erãt actualia peccata, nosque persequerentur, in aquis baptismi absorberentur. Ita redemisti nos liberãtis a malignis spiritibus, & cõgregans de nationibus, & fecisti nos deo nostro regnũ & sacerdotes. ¶ Illud quoque quod ad hoc redemisti nos, vt faceres deo nostro regnũ & sacerdotes, qui eramus serui peccati & demonũ sacrificatores, in illa vmbra figuratiua est. Redactos in seruitutem Aegyptiorum, & seruientes dijs eorum, filios Israel ad hoc redemisti, vt faceres deo qualescumque regnũ. & de tribu Leui sacerdotes qualiscumque sacrificij, sic incipiens & sic mandans Pharaoni: Dimitte populi meũ vt sacrificet mihi. Factũ est tandẽ in manu forti, & populus ille regnum erat deo, donec malo cõsilio dicerent ad Samuel: Nequaquam, sed regẽ constitue super nos. Item: Constitue super nos regem vt iudicet nos, sicut & vniuersæ habent nationes. Dominus autẽ ad Samuelem: Nõ, inquit, te abiecerunt, sed me, ne regnẽ super eos. Ergo & in illa figura filios de seruitute Aegyptiorum hominũ pariter & deorũ redemisti, vt faceres regnum deo, & de illis sacerdotes dei. Nos secundũ illam figurã fecisti in veritate deo nostro regnum & sacerdotes, vt iam nõ simus serui peccati, sed regnũ iustitiæ, vt nõ regnet peccatũ in nostro mortali corpore imo nec ipsum corpus in mortale sit, cũ mors per gloriã resurrectionis absorpta fuerit. Ecce iam & regnũ hic incipit, & sacerdotes sumus dei, nunc sacrificantes hostiã salutarem corporis & sanguinis tui, tunc autẽ & plene regnaturi, & incessabiles laudũ hostias sacrificaturi. Vere magna largitas redimẽtis, qui ad hoc redemit seruos peccati, vt nõ seruos faciat, vel habeat, sed regnũ & sacerdotes dei. ¶ Constitentur quidẽ omnes redempti, & verum dicunt quæ sunt serui eius qui eos redemit, sed ipse quod redemit, nõ seruos, sed amicos, nõ sub seruientes, sed cõregnãtes facit, & dicit: Quid multa? Cõditione sui tui serui empti, dignatione illius vocant, & sunt amici, & filij vocãtur, & sunt regnũ, & sacerdotes dei. ¶ Et regnabunt, inquit, super terrã, Quomodo illi iam dicti de ergastulo Aegyptiorum libera-

Math. 26.

Iohan. 11. Exod. 12. Agnus ty picus.

Exod. 3.

1. Reg. 8.

Roma. 8. 1. Cor. 15.

Quo sancti serui sunt & amici.

regnauerunt super illam repromissionis terram, vnde Chananaei & Amorrhæi propter sua peccata eieci sunt, ita isti regnabunt super veram repromissionis terram, super terram viuẽtium, vnde propter superbiam illi apostatæ spūs eieci sunt. Notandum vero, quod de prima persona transferit ad tertiam cum præmisso, & fecisti nos deo nostro regnũ & sacerdotes, adiungit, & regnabunt super terram. Religiosa valde transitio est hæc, declinã etiam in sono vocis vane gloriantium similitudinem. Etẽm cum veraciter dicere possent, & regnabimus super terrã, magis humiliter dicere placuit, & regnabunt super terram. Itaque & fecisti nos deo nostro regnum, fit laudatio omni communiter cõsentientium, & regnabunt super terram, dictum fit singulorum humili se reuerentia deprimentium. Sed nec illud prætereundum est, quod nõ dictum est, & regnabunt in terra, sed regnabunt super terram. Sancti quippe conditione in terra sunt, quia spūs eorum in terreno corpore sunt, sed vita & cõuersatione super terram sunt, & super terrena atque corruptibilia membra sua tenent principatum. Et nunc quodẽm quã diu corpora mortalia sunt, cum labore & solitudine regunt illa, in futuro autẽ in pace & securitate super illa regnabunt. ¶ Et vidi & audiui vocem angelorum multos, in circuitu throni, & animalium, & seniorum, & erat numerus eorum milia milium voce magna dicentium: Dignus est agnus qui occisus est, accipere diuinitatem, virtutẽ, & sapiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. ¶ Primus testis ad quem magis pertinet hoc negotium, scilicet cœtus electorum hominum, prædicto modo suũ edixerat testimonium, & inde vidi (ait testis) alterius vocem, & hic erat omnis chorus angelorum stãtium in circuitu throni, & animalium, & seniorum, videlicet ad magnum spectaculum redemptionis & saluationis hominum. ¶ Numerus eorum infinitus est. Hoc em̃ satis admiratiue prædicat dicendo, & erat numerus eorum milia milium. Denique numerus eorum milia milium, cum nõ dicatur quot milia, manifeste et numerum sonat infinitum. Ita in Daniele dicitur, milia milium ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei, multus quidem numerus est decies milies centena milia, sed tamen finitus, numerus vero milia milium, finitus nõ est. ¶ Ad istorum, scilicet angelorum omnem multitudinem pertinet huic agno perhibere testimonium, quia videlicet et si nõ per ipsum redempti sunt, quia nõ perierant, attamen & per diuinitatẽ eius cõditi sunt, & per sanguinem eius nobis cõciliati sũt, iuxta illud Apostoli: Quia in ipso cõdita sunt vniuersa in cœlo & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dñationes, siue principatus, siue potestates. Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt. Et subinde: Quia in ipso complacuit omẽ plenitudinem habitare, & per eum recõciliari omnia in ipso pacificans per sanguinẽ crucis eius, siue quæ in cœlis, siue quæ in terra sunt. Et alibi: Vt notũ nobis faceret sacramentum voluntatis suæ scdm beneplacitum eius quod proposuit in eo, in dispensatiõne plenitudinis temporis. Exponit statim quod fit illud beneplacitũ dei, ita subiungẽdo: Instaurare omnia quæ in Christo, quæ in cœlis, & quæ in terris sunt in ipso. Hoc em̃ erat beneplacitũ dei, videlicet impleto tempore ordinatiõis suæ instaurare in fide Christi, quæ in cœlis sunt semiplena, scilicet numerus angelorum quod diminutus erat, & quæ in terris sunt euacuata, scilicet homines qui perierant. Igitur quæ angeli & in ipso cõditi, & per sanguinem eius hominibus conciliati sunt, & ex hominibus numerus eorum supplet per ipsum bene in circuitu throni, & animalium, & seniorum, ecce adsunt ad testificandum, & audientur testimonium illorum voce magna. i. magno affectu dicentium: Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem, &c. Quia angeli sunt quod non perierit, idcirco non dicunt, dignus est agnus qui occisus est, & redemit nos, quomodo paulo ante dixerunt homines, quoniam occisus es, & redemisti nos deo in sanguine tuo, sed hoc tantum dicunt, dignus est agnus qui occisus est. ¶ Septem numero insignia testificantes agno ascribunt, virtutem, diuinitatem, sapiam, fortitudinem, honorem, gloriam, benedictionem. Et in isto numero laudum pariter intelligimus vniuersa, quæ cumque sacris cõtinentur scripturis eiusdem agni Christi præconia. Sũt em̃ & alia multa huiusmodi maiestatis & sublimitatis eius nomina, regnum, imperium, salus, vita, potestas, & his similia. ¶ Legebatur hæc scriptura in scripturis. Exempli gratia, in Esaia sic: Paruulus em̃ natus est nobis, filius datus est nobis. Et factus est principatus super humerum eius, & vocabitur nomẽ eius admirabilis, cõsiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Multiplicabit eius imperiũ, & regni eius nõ erit finis. Legebatur hæc in Iosepho, sed indignum iudicabat eum, quẽ sicut agnum occiderat. Indignũ om̃o et ineptum reputabat cõstitis nobis istis, quippe cum ista sint præconia Christi, ipsi autem nolebãt istum filium, vt putabãt Ioseph filium, vt improperebãt, fabri, Christum vlatenus esse vel dici. Decertat cõtra testificãtes angeli: Agnus iste qui occisus est, hic veritas et nõ homo, qui concalcatus, et crucifixus est, hic filius hominis, filius quidem Mariæ, sed nõ filius Ioseph, dignus est accipere omnia hæc, dignus est, de quo dicantur et prædicentur omnia ista. ¶ Dignus est accipere virtutem, dignus est esse vel dici rex ille, de quo Psalmista: Domine (inquit) in virtute tua lætabit rex. ¶ Dignus est accipere diuinitatem, dignus est hoc nomẽ

Milia milia id est, numerus infinitus Danie. 7.

Coloss. 2.

Ephes. 1.

Septẽ laudes angelicæ insignia.

Esa. 9.

Iohan. 3. March. 13. Psal. 21.

Psal. 23.

Philipp. 2
Esaia. 9
Hierem. 23

quod est super omne nomē, qđ nomē deus est: hoc accipe de propheta iam dicto, apud quē deus est dictus hoc modo: Et vocabit nomen eius admirabilis, cōsiliarius, deus. ¶ Dignus est accipere sapiam, dignus est, vt is ipse esse credat, de quo Hieremias: Ecce (inquit) dies venient, dicit dñs, & suscitabo Dauid germē iustū, & regnabit rex, & sapiens erit. ¶ Dignus est accipere fortitudinē, vt credat esse is ipse, de quo ibidem Esaia: vbi dixerat, & vocabit nomen eius admirabilis, cōsiliarius, deus: addidit fortis. Et de quo Psalmista: Dñs (inquit) fortis & potens, dñs potens in praelio. ¶ Dignus est accipere honorem, vt is ipse credatur esse, de quo idem Psalmista, ex qbus (inquit) delectauerunt te filia regum in honore tuo, Et alibi: Honor regis iudicium diligit. ¶ Dignus est accipere gloriam simul & honorem (vt iam dictum est) vt is esse non dubitet, de quo itidem Psalmista: Gloria & honore coronasti eū, & constituisti eum sup opa manuum tuarū. Item: Magna est gloria eius in salutari tuo, gloriam & magnū decorē impones super eū. ¶ Dignus est accipere benedictionem, vt is esse cognoscat & credat, de quo ibidem continuo Psalmista dicit: Qm̄ da bis cum in benedictionem in seculum seculi. Item, vt credatur esse illud semen, de quo ad Abraham dñs locutus est: Et in semine tuo benedicent omnes gentes, Et in Dauid: Sit nomen eius benedictum in secula, ante solem permanet nomen eius. Et benedictum in ipso omnes tribus terrarū. Item ad ipsum: Speciosus forma prae filiis hoim, diffusa est gr̄a in labijs tuis, propterea benedixit te deus in aeternum. ¶ Accipiat ergo agnus q occisus est, accipiat vt dignus est, virtutem, ad efficiendos dæmones de tēplis vel delubris gentium, & de latebris simulachrorū, vbi colebant, & vbi dabant responsa fallaciæ suæ, mentiendo se deos esse, atq; inde proturbet eos dñs virtutum, iuxta illud in Psalmo: Et in virtute brachij tui dispersisti inimicos tuos. ¶ Accipiat diuinitatē, vt dignus est, vt expulsis dijs falsis de cordibus gētiū, ipse solus adoret, q verus deus est, vt fiat item qđ in psalmo scriptum est: Regnabit deus super gentes, & vt decantet iam totus orbis, qm̄ omnes dij gētiū dæmonia, dñs autē celos fecit. ¶ Accipiat sapiam, vt dignus est, quatenus neminem suorū quis seducere possit per philosophiā, & inanem fallaciam secundum traditionem hoim, sedm̄ elementa mundi, & nō secundum ipsum. ¶ Accipiat (inquam) sapiam & fortitudinem, vt quæ sunt stulta mundi eligēs, confundat sapientes: & infirma mundi eligēs, confundat fortia: iuxta illud qđ scriptū est in Iob: Perdā sapiam sapiētum & prudētiam prudētium reproba bo, qđ est accipere sapiam. Fortitudinē autē, iuxta illud in psalmo: Accingere gladio tuo super femur tuū potētissime. Specie tua & pulchritudine tua, intēde prospere procede & regna. Propter veritatē, & mansuetudinē, & iustitiā, & deducet te mirabilis dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadēt in corda inimicorū regis. Ita fiet, vt neq; sapiā philosophorū oculis agni, neq; fortitudō regum aut imperatorū, cornibus agni, q occisus est obuiare aut resistere possit, qn̄ habeat deus sapiens & fortis, & audiant, & credant in eum omnes populi. ¶ Accipiat & honorem, vt dignus est, quatenus corda & corpora quæ malignorum spirituum, & vitiorū oim fuerant receptacula, fiant ipsius habitacula munda, & templa venerabilia, sintq; vt continuo psalmus dicit, sedes tua deus in seculū seculi, sintq; filia regū delectatēs te in honore tuo, i. ciuitates quas reges seculi construxerūt, siue ecclesie quæ ab Apostolis propagatæ tanq; filia regum sint sanctæ viuentes pro honore tuo. ¶ Accipiat cum honore gloriam, vt dignus sit, vt gentes quæ bene viuendo honorant eū, etiā bene loquēdo glorificēt eum, prædicando sanctum sanctorū meliorem angelis, excellentiorem cælis, sedē ad dexterā maiestatis, atq; ita ois lingua (vt Apostolus ait) confiteatur, qā dñs Iesus Christus in gloria est dei patris. ¶ Accipiat & benedictionem, vt dignus ē, benedicant eum omnes sancti eius, non sibi, sed illi attribuendo id quod sunt, gr̄as agētēs deo patri per ipsum. ¶ Et omnem creaturā quæ in celo est, & quæ super terram, & quæ sub terra, & q̄ sunt in mari, & quæ in ea sunt, oēs audiui, dicētēs: Sedenti in throno & agnō benedictio, & honor, & gloria, & potestas in secula seculorū. ¶ Creaturæ illæ, qbus Christi passio pacis & gloriæ contulit commodum, s. cætes vterq; angelorum & hoim, eiusdem mortis Christi in sua testificatione titulū posuerunt, isti, s. hoies dicētēs agnō, dignus es dñe, qm̄ occisus es, & redemisti nos: isti videlicet angeli, qui redempti non sunt, qā non perierant, dicentes hoc tantum, dignus est agnus, q occisus est. Porto, creaturæ cæteræ quæ in celo, & quæ super terrā, & q̄ sub terra, & quæ sub celo, & q̄ in ea sunt, sol, luna, & stellæ, aquæ quæ super celos sunt, & cæteræ omnes, quas in laudando dominum Psalmista excitat, quarum omnium est tertium hoc loco testimonium, vt fiet hoc propositum de dignitate agni verbum, neque de redemptione sui, vt animalia, & viginti quatuor seniores, neq; saltem de occisione agni, vt omnes angeli, vllam faciunt mentionem, sed tantummodo dicunt: Sedenti in throno & agnō benedictio, &c. Neque enim occisus est agnus ob talium creaturarum redemptionem, aut ob vllam earum instaurationem. Tātummodo quæ creata sunt creatori concinunt, non quidem rationali aut vocali confessione, sed naturali sui

Psal. 23

Psal. 44
Psal. 92
Psal. 3
Psal. 70

Gene. 22
Psal. 71

Psal. 44

Psal. 32

Psal. 46
Psal. 97

Coloss. 2
1. Cor. 1
Esaia. 29
1. Cor. 1
Job. 1
Psal. 44

ibidem.

Philipp. 2

1. Cor. 15

Psal. 148

statu

status præsentatione. Et quæ hoim redemptio, atq; angelicorū ordinum instauratione, per so lius agni occisionem facta est, sola em̄ filij persona passa est, natura vero vel substantia creaturæ oim, dicente patre per verbum. i. per eundem filium condita est, recte & hoies, & angeli sola in illa iam dicta confessione sua occisionem agni prædicant, istæ autē creaturæ & sedentem in throno, s. patrem, & agnum. i. filium patris laudant. ¶ Prima in ea: laude est benedictio. Cur hoc? Videlicet, quæ sunt etiam in his quædam creaturæ quæ nō solum pcepto eius in natura sunt, sed etiā bndictioe eius in sue successione posteritate subsistūt. ¶ omnis creatura viuens atq; motabilis, quam produxerant aquæ in spēs suas, & omne volatile secundum genus suum. Scriptum est em̄: Et vidit deus q̄ esset bonum, benedixitq; eis, dicens: Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris, auesq; multiplicent super terram. Recte ergo primam benedictionis vocem emittunt ei, per cuius subsistunt benedictionem. ¶ Danq; deinde & honorem, tanq; dño domus magnæ, quā condidit ipse tāta & tam speciosa tanq; diffusa pulchritudine. Fabricatori quippe domus honor in eadē domo debet, quem admodū dicit Apostolus: Ampliori em̄ gloriæ iste præ Mose dignus habitus est, quāto ampliori honorē habet domo, q fabricauit illam. Om̄s namq; domus fabricat ab aliquo. Qui autē fabricauit omnia, deus est. Et qdem domus dei sumus nos, sicut subinde idem Apostolus: Christus vero (inquit) tanq; filius in domo sua, quæ domus sumus nos, verūtamē & hæc mundi fabrica nihilominus quædam domus dei est, quā tanta creaturā diuersitas tanq; familia eius inhabitat. ¶ Dant illi & gloriam, videlicet vt etiā pro tali factu raglorie, & dicit: Ego dñs creans celos, & formans terram. Et in Esaia: Quis mensus est pugillo aquas, & celos palma ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & li brauit in pondere montes, & colles in statera? Et his ista. ¶ Dant ei & potest atē, cū videlicet cūctis euangelijs mūdi huius potestatibus, solus q̄ sedet in throno, & agnus potestatem creaturæ suæ obtineat, quæ admodū Danieli ostensum est visione clarissima. Et vidit (inquit) qm̄ interfecta esset bestia, perisset corpus eius, & tēpora vitæ constituta essent, eis vsq; ad tempus & tempus. Aspiciēbā ergo in visu nōctis, & ecce cū nubibus cæli filius hois veniebat, & vsq; ad antiquū diē puenit, & in cōspectu eius obtulerūt eū, & dedit ei ptatem & honorem, & regnā: & om̄es populi, tribus & linguæ ipsi seruiēt. Potestas eius potestas æterna quæ non auferet, & regnum eius qđ non corrumpet. ¶ Hanc potestatem dat illi etiā creatura quæ est sub terra, s. infernali carcere inclusa, veruntū non voluntaria confessione, sed coacta cōcessioe. Nā & ipsi maligni spūs, volētēs nolentes, sedentis in throno & agni potestatem confiteantur. ¶ Et quatuor animalia dicebant: Amen. ¶ Amen, vere siue fideliter interpretat: Amen ergo dicere, est verum testimonium confessionis. Dicunt hic, & faciunt quatuor animalia. i. quatuor euangelia, confirmant, q̄ agnō quæ vt sedenti in throno q̄ filio Iesu Christo quæ vt patri deo benedictionem, & honorem, & gloriam, & potestatem, suo modo asserat vel testet omnis creatura. Quartum tamen animal simile aquilæ volanti, quod est hic ipse Iohannes, manifestus hic amen dicit, scribendo, quia omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. ¶ Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas, & adorauerunt viuentem in secula seculorum. ¶ Finis vel consummatio testimoniorū oim, adoratio est perseverans in aeternum, cuius videlicet adorationis viginti quatuor seniores. i. omnes ecclesie sue ecclesiarū prælati, & iudices, sic digne agunt principatum, sicut testificationis exercuerunt magistrerū. ¶ Et vidi, cum aperuisset agnus vnū de septem sigillis, & audiui vnum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitruū: Veni, & vide. ¶ Supra compendio dixerat, agnum aperuisse librum, nunc vero eiusdem libri apertione ordine digerit per singulos sigillos solutionem. ¶ Iam autem & nos supra diximus, septem libri signacula, septem esse (quæ clausa in scripturis continebantur) eiusdem agni Iesu Christi mysteria, s. eius incarnationem, passionem, resurrectionem, ascensionem, spūs sancti effusionem, gentium, derelicta ludæa vocationem, iudicium vltimū, & seculi consummationē. ¶ Cum ergo Christus Iesus q̄ in forma dei erat, semetipsum exinanuit, formam serui accipiens, & in similitudine hoim factus est: tunc utiq; agnus vnū de septem sigillis aperuit. Quandam em̄ partem scripturæ, quarum omnis intentio circa iam dicta versat mysteria, tunc adimpleuit. Exempli gratia: In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanq; sponsus procedens de thalamo suo. Item: Speciosus forma præ filiis hoim, diffusa est gr̄a in labijs tuis. Ac deinceps: Dilexisti iustitiā, & odisti iniquitatem, propterea vxnit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ confortibus tuis. Et alibi: Homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Et in Esaia: Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabit nomen eius Emmanuel, hæc & cætera huiusmodi tunc adimpleuit Iesus Christus, quando formam serui accepit, q̄ erat in forma dei. Oportet autē eum, q̄ talium ditorum sibi signaculum solui, i. intelligentiam cupit aperiri, prius habere meritum fidei.

Cur primo dant benedictionem

Gene. 1

Hebr. 3

Esa. 40. 45

Daniel. 4

Qualis confessio demum

CA P. VI.

Philipp. 2

Psal. 44
Psal. 86
Esa. 7

Philipp. 2

Sequitur

Animal hoc
facies hois
est, i. incarnatio

Equus iste
& fessor eius
est ipse Chrs
deus & ho

Luc. 10

Esaie. 73

Psal. 50

Roma. 8

Iob. 40

Iohan. 8

Psal. 20

Iohan. 17

Matth. 4

Hebr. 2

Philip. 2

Esaie. 73

Psal. 21.

Seqtur ergo: Et audiui vnum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitruum mihi. Veni & vide. Nam veni & vide, hoc est, primū crede, & sic demū intellige. ¶ Porro, animal hoc vnum de quatuor ipsa est facies hois, i. incarnatio eiusdem Chri filij dei. Principaliter nanque, vt superius iam dictum est, quatuor animalia, quatuor maxima sunt Chri sacramenta, quæ nullo Chriano nescire liceat. s. incarnatio, passio, resurrectio, & ascensio: secundarie vero ipsi, q̄ quatuor scripserunt euangelia. Vnum itaq; vel primū ex quatuor animalibus incarnatio Chri est, cuius videlicet incarnationis voces toties audimus, quoties eadem in carnatione nobis in ecclesia prædicat. ¶ Auditur autē vox tanq̄ tonitruum, q̄ videlicet non sicut probrosa vanitas suffurat in angulis, sed palam omni mūdo prædicari amat plenitudo partus virginalis, ita vt merito comparet tonantibus cælis, iuxta illud Dauidi cum; Cæli enarrant gloriam dei, & opera manuum eius annuntiant firmamentum. L. Et videtur, & ecce equus albus, & q̄ sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiit vincens, vt vinceret. ¶ Et vidi, i. intellexi, Et reuera omnis q̄ venit, i. q̄ fideliter credit, ipse intelligit incarnationis Chri mysterium sic esse velut equum, & sedētem super illum, intelligit, non hoīem tantum, aut deum tantum, sed hoīem simul & habitantem in homine deum, hoīem deo vel deum homini in vnitāte personæ coniunctum: Nam quomodo equum & super eum sedētem hoīem, vnum equitem dicimus, sic hominem hunc & in habitantem deum, vnum confitemur Chrm. Attamen deus huic homini multo cōiunctior est, quā in equo homo qui illi infidet, q̄ homo ex equo descendit, ab hoīe isto deus, qui illum assumpsit, nunquam discedit. Semel tantum caro mortua in sepulchro iacuit, sed ab anima diuinitas nunquam discessit. Resurrexit caro anima resumpta cum virtute diuinitatis, & deinceps tam caro quā anima cum verbo permanet vnus Christus indiuisibilis. ¶ Itaq; equum album & eum q̄ sedebat super eum, vnum intelligimus Christum, & hunc equum illud esse iumentū, de quo in illa parabola, de quo in illa parabola, q̄ incidit in latrones, sic dictum est: Et appropians videlicet Samaritanus, alligauit vulnera eius, infundēs oleum & vinum, & imponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum, Samaritanū, illum sedētem super iumentum suum, vnum intelligimus deum & hoīem Chrm. Qui profecto vulneratum hoīem super iumentum suum imposuit, q̄ peccata generis humani ipse in corpore suo pertulit. ¶ Et recte hic equus albus dicit, q̄ quod certum tenet fides catholica, hic homo de spū sancto conceptus, sine peccato de virgine est natus. Solus iste est q̄ non in iniquitatibus conceptus est, quem non in peccatis mater sua concepit, in peccatis videlicet præuocationis Adæ, in quo omnes peccauerunt (vt Apostolus ait) sed non iste, quē (vt iam dictū est) de spū sancto virgo concepit. L. Et q̄ sedebat super illum habebat arcū. J. Arcum habebat, ipse em̄ est vir sagittarius, de quo in Iob contra Behemoth dicitur: Non fugabit eum vir sagittarius, s. de perfidorum cordibus, q̄ nullis futuri iudicij comminationibus adquiescunt vt conuertant. Arcus quippe de longinquo feriens, iudicium significat, q̄ nondum est, sed in extremū differtur diem. Hunc iudicij arcum ille habebat, q̄ iudicium omne siue potestatem faciendi iudicium pater illi dabat, & illud facturum pœniam prius prædicare, & peccatorum remissionem dare veniebat. L. Et data est illi corona. J. i. sancta in duodecim apostolis ecclesia primitiua. Vnde est illud in psal. Posuisti in capite eius coronam, Nam in capite eius coronam de lapide pretioso posuisti, hoc est, in initio prædicationis eius chorum apostolorum, q̄ vtiq; scdm̄ fidem lapides viuī, lapides sunt p̄tiosi, tu pater illi dedisti. Vnde dicit: Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. Tui erant, & mihi eos dedisti. L. Et exiit vincēs vt vinceret. J. Exiit videlicet anno suo incipiente tricesimo baptizatus ad prædicandū, atq; in ipso exitu suo vicit tēratorem diaboli. Statim quippe à spū sancto ductus in desertū, cū ieiunasset q̄draginta diebus & quadraginta noctibus, & postea esuriret, in tribus tērationibus (vt legimus) tentatorē vicit, à quo primus homo tētatus & victus fuit, itaq; exiit vincēs, ob hoc vt vinceret, i. ob hoc tentationes suas vicit, vt nostras in q̄bus victi fuimus, tentationes superare. Vñ & Apostolus: In eo em̄ in quo passus est ipse tentatus, potens est & eis q̄ tentant auxiliari. Itaq; sic exiit sic nascendo & viuendo peccato caruit, & oīa tentamina vicit, vt ad mala nostra vincenda tota properaret intentione charitatis. L. Et cum aperisset sigillum secundū, audiui secundum animal, dicens: Veni & vide. J. Quādo Chrus Iesus humiliavit semetipsum factus obedēs vsq; ad mortē, mortē autem crucis, magnum vtiq; sigillum libri agnus aperuit, plurimam quippe partē scripturæ eadē sua passione adimpleuit, & intelligibilē fecit. Exēpli gr̄a: Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit, Ite: Oblatus ē q̄ ipse voluit, & nō aperuit os suum, Ac deinceps: Tradidit in mortem aīam suam, & cetera sceleratis reputatus est, & ipse multos peccata tulit, & pro transgressoribus exorauit. Et in psalmo: Foderunt manus meas & pedes meos, Ite: Diuiserunt sibi vestimēta mea, & super vestē meam miserūt sortem. Hæc & alia q̄ plurima de prophetis & de psalmis, plurima

rima atq; magnifica dicta vel decreta sanctæ ac mysticæ legis, sub hoc sc̄do sigillo claustra tenebant, q̄ tunc agnus iste soluit, quando Chrus Iesus agonizans in patibulum crucis ascendit, & spū tradito, mortuus in sepulchro quieuit. Audiui (inqt) secundum animal, dicens, veni & vide. Secundum animal, i. facies vituli, ipsa est passio dñi, cuius vocē toties audimus, quoties ipsa nobis annuntiat, maxime autem quando baptizamur, & quando sacramentum corporis & sanguinis eius celebramus aut percipimus. Quicumq; em̄ baptizati sumus in Chro Iesu (ait Apostolus) in morte ipsius baptizati sumus, & quotiescunq; manducamus panem hunc, & calicem bibimus, mortem dñi annuntiamus, Venimus & videmus, i. credimus & intelligimus. L. Et exiit alius equus rufus, & q̄ sedebat super eum, datū est ei, vt sumeret pacem de terra. J. Equus rufus ciuitatis diaboli, ciuitatis Babylonie est populus sanguinolentus, & fessor atq; agitator eius diabolus est. ¶ Apud Zachariam q̄ dem legimus equū dñi roseum, sed equus ille nō alius est, q̄ is q̄ supra visus ē equus albus. Ille nanq; & propria munditia albus est, & proprio sanguine est roseus, propter quod in Canticis dicit: Dilectus meus candidus & rubicundus, hic autē sanguine alieno, sanguine sanctorum, quem effudit, rufus est. Hic equus exiit, in iam dicta passione dñi, iam dudū rufus omni sanguine iustus, à sanguine Abel iusti vsq; ad sanguine Zacharie filij Barachie & tunc exiit, vt impletet mensurā homicidiorū suorū, iunctis sibi gentilibus & Pontio Pilato ad occidendum dñm. Diabolus em̄ sedebat super eum. ¶ Et datum est ei, vt sumeret pacem de terra, vt auferet pacem de subdita sibi generatione terrena, ita vt inuicem interficiant. Hoc illi datum, i. permissum est suadenti Iudæis, quorum vtiq; fessor erat, & quos agitabat, quatenus seditioſum Barabbam sibi admitti, Iesum vero postulare crucifigi. Hoc nanq; agendo pacem de terra sumpsit, i. absumpsit. Nunq̄ em̄ extunc pax fuit genti illi, iusto videlicet iudicio, vt q̄ peremerant principem pacis, seditioſes hæreditaret Barabbæ, quem sibi petierant dimitti. Et ideo pacem sumere de terra, datū est ei, vt inuicem interficiant. J. quod q̄ verum sit, plenius videt atq; miratur, quisq; illud tam mirabile, q̄ miserabile Hierosolymorum excidium sub Tito & Vespasiano factum legit, cuius videlicet excidij nos adhuc in solutione sexti sigilli meminisse oportebit. L. Et datus est ei gladius magnus. J. Gladius magnus, magna & longa persecutio intelligit, quem videlicet persecutioſis gladium eques ille malignus à Chro vsq; ad nouissimos electos eius tanquam à capite magni corporis vsq; ad pedes eius ducere permittit. V. ex. de hoc plenius suo loco dicendū erit, vbi de sanguine sanctorū ebria demonstrat Babylon meretrix. L. Et cum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni & vide. J. Qua die resurrexit Chrus Iesus à mortuis, & stans in medio discipulorū suorū, dixit eis, pax vobis, accipite spū sanctum, quorū remiseritis peccata, remittunt eis: nimirum agnus tertium libri sigillum aperuit, q̄ magna scripturarum præconia, quæ de ipso erant, adimpleuit. Exēpli gr̄a: Catulus leonis Iuda, ad prædam filij mi, ascendisti. Regeſcens accubisti, vt leo, & quasi leona, quis suscitabit eum? Et illud in Osee: Ero mors tua d̄ mors, mortuus tuus ero inferne. Et in psalmo: Iter facite ei q̄ ascendit super occasum, dñs nomen illi. Item: Exurrexi & adhuc sum tecum. Hæc & his similia dum adimpleuit, & intelligibilia fecit Chrus resurgendo ex mortuis, rufus (vt iam dictum est) agnus tertium sigillum aperuit. Porro, tertium animal, siue vnus animalis tertia facies, ipsa resurrectio est, cuius vocem toties audimus: dicens: veni & vide, quoties eiusdem resurrectionis gloria prædicatur nobis ore gratulantis ecclesie. L. Et ecce equus niger, & q̄ sedebat super illum, habebat stateram in manu sua. J. Equus niger, falsorum fratrum caterua est, quales prior dñs contribules suos Iudæos perpeſsus est, vnum se patrem habere deum gloriantes. Equus iste niger cū fessore suo diabolo tunc apparuit, stateram habens in manu sua, quando primū hæc ipsa resurrectio Iesu Chri falsis fratribus illis est nuntiata. Sic em̄ Mattheus narrat: Ecce q̄dam de custodiibus venerunt in ciuitatem, & nuntiauerunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum senioribus consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus, dicens: Dicite, quæ discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt cum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatum est verbum istud apud Iudæos vsq; in hodiernum diem. Itaq; q̄ supra nigrum sedebat equum, stateram habebat in manu sua, q̄ diabolum mendax, falsos & mendaces agitans, egit vt ad negandam, & dissimulandam Chri resurrectionem, mendaciū compararent appensam pecuniam. Non runc data est illi statera, sed habebat (inqt) stateram in manu sua, iam em̄ sibi fecerat, quādo Iudas falsorū fratrum vnus vel notissimus, pecuniā ab eis ob traditionē sanguinis innocētis, s. triginta argenteos acceperat. Vnde & dñi huic Bilibris tritici denario, & tres bilibres ordei denario, & vinum & oleum ne læseris. J. Computemus libras quantæ continent triginta argenteis siue denarijs, videlicet ita vt octo libris binis semper suppetent denarijs iuxta

Roma. 8
1. Cog. 15

Zach. 8

Cantic. 1

Matth. 23

Matth. 27

Iohan. 20

Gene. 49

Osee. 13

Psal. 67

Psal. 13

Matth. 28

rijs iuxta præsentem traditionē qua dicit, bilibris tritici denario, & tres bilibres orde denario, & sunt infimul libræ cētum viginti. Tot aut erant in initio credētes, quos ille venditione sua redemptos, Chŕus in hoc mundo superstitēs reliquit, sicut in Actibus Apostolorum Lucas dicit: Erat aut turba hoim simul fere centum viginti. Dicitur ergo huic, statēram in manu sua habenti: Bilibris tritici denario, & tres bilibres orde denario, & vinum & oleum ne laferis. Quod est dicere: Et si multitudinem Iudæorū infidelium lædis, diuulgato mēdacio, quod pecunia copiosa coemisti, ne tñ vsq̄ quaq̄ glories, q̄ a nequaq̄ eos q̄ ad me p̄tinet, lædere concedit tibi, quos venditus ego redemi, quoz̄ licet nunc numerus paruus sit, omēs tñ idem numerus significat, q̄ per verbum eoz̄ sunt credituri fidemq̄ habituri sanctæ trinitatis. Nam iuxta præfatum numerum triginta argenteoz̄, cum bilibris tritici denario, & tres bilibres orde vaneunt denario, sunt simul tritici libræ triginta, orde vero libræ ter triginta. i. nonaginta, & in oibus his numerus ternarius fidem sanctæ trinitatis exprimit, late coruscet. Simul vero triginta & nonaginta cētum viginti faciunt, q̄ numerus (vt iam dictū est) initio credentū iuit. Et imparis q̄dem meriti fuerunt, quemadmodū tritici & ordeum in cōmodis agricolæ non eisdē momenti sunt, veruntamen oēs de vno grano frumenti, quod cecidit in terram, & mortuum fuit fructificando succreuerunt, & eandē (vt iam dictū est) trinitatis fidem tenuerūt, & prædicauerūt. Quicquid fiat, quicquid facias de fratribus illis pro sua falsitate nigris, istos lædere, istos in errore vel mendaciū abducere nō concedit tibi. Vinū quoq̄ & oleum vt lædere possis, non tibi concedit. Quod vinum & quod oleum: Profecto geminum sancti spūs datum. Primum quippe sancti spūs datum recte dicitur oleum, q̄ sic primū datus est, vt esset remissio peccatorum, dicere ipso q̄ dedit ipsa die qua resurrexit a mortuis: Accipite spū sanctum, quorum remiseritis peccata, remittunt eis. Secundum vero datum recte dicitur vinum, q̄ nimium secundo sic datus est spūs sanctus, vt esset fortitudo credentium, vt credentes faceret verbosus & constantes ad prædicandum, ita vt dicerent aliqui, q̄ quasi pleni sunt isti. Igitur o niger agitator equi nigri, q̄ statēram in manubaiulas, negotiare quārum vis, & appensa pecunia copiosa effice, vt publice dicitur, q̄ discipuli eius nocte venerūt, & furati sunt cum nobis dormientibus, dummodo efficere nō possis, q̄ in veritate p̄manet isti cētum viginti, geminū accipientes donum spūs sancti, vnde fiat vt nō euacuet propositi isti cētum viginti, geminū ascendit gloria resurgētis Chŕi. Et cum aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide. Quā Chŕus astantibus Apostolis ascendit in cælū, & sedet à dextris dei, & Marcus ait, & sicut Lucas quoq̄ testat, videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum, tunc vtiq̄ quartum libri sigillum agnus aperuit, partem em̄ scripturaz̄, q̄bus istud sacramētum quartum cōtinebat, adimpleuit. Exempli gr̄a: Ascendit deus in iubilatione, & dñs in voce tubæ. In iubilatione videlicet eorundem apostolorum, q̄bus videntibus eleuatus est, nam ipsi adorantes, inqt Lucas, regressi sunt in Hierusalem cum gaudio magno: in voce autē tubæ. i. cum testificatione pronuntiationis angelicæ, qua dictum est, sic veniet, subaudit, ad indicandum, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Item: Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Et alibi: Ascendit in altum, cepisti captiuitatem, siue, vt alia editio habet, ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem. Hæc & his filia dum adimpleuit, dum idem, q̄ descenderat ipse sup oēs cælos ascendit, tūc (vt iam dictū est) quartū libri sigillū agnus aperuit. Sed aduersus hūc sedentem ad illam dexteram maiestatis in excelsis, sc̄uit inuidia diaboli per hæreticorum blasphemantium ora rabida, derogans in cælo regnanti, cui per linguas manusq̄ Iudæorum atq̄ Gentilium, contumelias irrogauerat in terra patienti. Audis vox quarti animalis dicentis, veni & vide. Illi aut nolunt venire & videre, sed contra, stare & inuidere. Toties nanq̄ hoc ajal audis, quoties eadem ascensio Chŕi, siue confessus eius ad dexteram patris ore confitentis ecclesie prædicat. Sed inuidet hæreticus Arrius, dicens, q̄ minor est, patre filius. Segtur ergo: Ecce equus pallidus, & q̄ sedebat desup nomen illi Mors, & infernus sequebat eum. J Deniq̄ pallidus equus hæreticorum est furor liuidus & inuidus, quoz̄ in sania tanta est, vt eos audiens recte pro Chŕo glorificato illud sapiētis dicas, gloriam semper sequitur inuidia. Vident q̄dem, sed inuidet, iuxta illud, peccator videbit, & ira fecerit. Vident q̄ q̄ sedet ad dexteram patris, filius dei dñs, & est deus, eidem patri cōparabilis, & cōsempiternus. Legunt em̄ & audiunt scripturas, q̄bus hoc adstruit, & dicere nō audent, q̄ mentiunt. Aequalitati tamen derogant, quis deum fateant. Quare? Quia q̄ deus est, inquit, hoc ei pater donauit, quemadmodum Apostolus dicit: Propter quod & deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, &c. Non quærun, cui donauit, vtrum homini, an deo. Quando enim donauerit, euidenter apparet: Humiliauit semetipsum (inquit) vsque ad mortem,

Acto. 11

Iohan. 12

Vinum & oleum do, na spiritus sancti Iohan. 20

Acto. 2 Math. 28

Marc. 16. Acto. 1. Psal. 46

Acto. 1

Psal. 109

Psal. 67

Iohan. 3

Psal 111

Phillip. 2

mortem autē crucis. Propter quod & deus illū exaltauit, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, quia factus est obediens vsq̄ ad mortē, mortem autē crucis. Nunquid autēquā hoc ferret, non erat alius dei filius, dei verbū, deus apud deum, fed posteaquam propter hoc exaltatus est, quia factus est obediens vsq̄ ad mortē crucis, tunc cepit alius esse dei filius vnicus dei deus, tūc cepit habere nomen q̄d est super omne nomen: Quis hoc insipientissimus diceret? Hoc ergo illi donatū est, vt homini, secundū quē filius factus est obediens vsq̄ ad mortē crucis, q̄d iam habebat idē ipse dei filius deus, deo natus æqualis. Verū de his à catholicis patribus contra illū pallidum diaboli equum sufficienter disputatū est. Recte ergo de equo illo dicitur. Et qui sedebat de super nomen illi mors & infernus sequebatur eū. Quia videlicet inuidia diaboli mors introiit in orbem terraz̄. Ipse quoq̄ diabolus & ministri eius mortis & infernus dicti sunt, eo q̄ multis mortis causa & infernoz̄ sint. Potest & simpliciter accipi, q̄ hic spiritaliter mortuos, ibi p̄cena sequebat æterna. Et data est ei potestas sup quatuor partes terræ interficere gladio fame & morte, & bestiis terræ. Ecce Arrius vesania de Alexandria nascēs, ad Gallicū vsq̄ peruenit Oceanū, non fame tantū verbi dei, fed & gladio corporali bestialiter pios interficiens. Amplus aut ad sensum & hoc proficit, vt quatuor partes terræ ipsas intelligamus, quas & hic p̄sens scriptura numerat, dicēdo: interficere gladio, fame, morte & bestiis terræ, & in propheta Ezechiele sua quatuor iudicia pessima dñs ipse nuncupat. Quod si quatuor, inquit, iudicia mea pessima, gladiū & famē, & bestias malas, & pestilentia, misere ro in Hierusalē, vt interficiam de ea hominē & pecus, tamen relinquē in ea salutatio eductū filios & filias. Istæ sunt nanq̄ partes terræ, id est, portiones mentis terrenæ. Solet em̄ pars pro portione ponī vsu sacræ scripturæ, aliàs singulariter, aliàs pluraliter. Singula riter, vt illic: ignis, sulphur, spūs procellaz̄, pars calicis eoz̄. Pluraliter vero, vt illic: tradetur in manus gladij, partes vulpiū erūt. Itaq̄ super quatuor partes terræ, id est, sup quatuor iudicia illa pessima, q̄ sunt portiones siue retributiones mētis terrenæ, data est huic equo pallido. i. furori hæretico potestas, vt gladio, fame, morte, & bestiis terræ interficiat. Notandū vero q̄ de quatuor iudicijs istis pessimis, vnū tantum modo hic nosē cōmunitatū est, scilicet pestilentia, pro quo nomine speciali generale nomen quod est mors positū est. Et recte, q̄ videlicet furor humanus eō nunq̄ pertinet, vt super pestilentia, i. creandi pestilentia potestatis habeat, quomodo dñs deus, cuius in persona dicit propheta: Ego dñs faciens pacē & creans malū, id est, afflictionē, cuius quatuor partes sunt ista quatuor iudicia pessima, gladius, famē, pestilentia, & malæ bestia. Sed nec famē creandi potestatis habet, nisi q̄ panē auferendo fame quemq̄ necare potest. Quod cū facit, nihilominus tamen verū est quod scriptura dicit, non interficiet dominus fame animā iusti. Aliud nāq̄ est q̄ persecutor conclusio iusti panē subtrahit, quod sæpe factum est: aliud, q̄ iusti bene seruienti, verbi gratia, bene euāgelizanti panis deest, eumq̄ interficit famē, deo nūquā porrigēte vnde reficiatur, quod nunquā accidisse scriptura vlla refert. Nihilominus malas bestias creare furor hæreticus nō potest, sed tantū bestiis obijcere, atq̄ ita interficere fidelis animæ corpus potest. Gladiū materiale vel quodcunq̄ instrumentū mortis ferre formare, & in eo interficere potest, ipsam autē materiam creare nō potest. Sola est illis quatuor pestilentia, quā solus deus & creare, & in ea interficere potest, atq̄ idcirco recte pro pestilentia nomen, vt iam dictū est, generale, scilicet mors, hic positū est, malos continens vel significans mortū modos, quicunq̄ esse vel excogitari possunt, præter gladiū, famē, & malæ bestiarum mortes. Et cū aperuisset sigillum quintum, vidi subtus altare animas interfectoz̄ propter verbū dei, & propter testimonij quod habebant, & clamabant voce magna, dicentes: Vsq̄quo dñe, sanctus & verus, non iudicas & vindicas sanguinē nostrū de his qui habitant in terra? Quando is qui ascendens in altū, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, mittendo apostolis spiritū sanctū, spiritū veritatis, qui illos induceret in omnē veritatem, tunc profecto agnus quintū libri sigillū aperuit. Quædā em̄ non parua scripturaz̄ præconia quæ de ipso erant, tunc adimpleuit. Exempli gratia: Et erit in die illa, dicit dñs, effundā super domū David, & super habitatores Hierusalē spiritū gratiæ & precū. Item: Et erit post hæc, effundam de spiritu meo super omnē carnē, & prophetabunt filij vestri, & filiz̄ vestrz̄. Senes vestri somnia somniant, & iuuenes vestri visiones videbunt, &c. Hoj̄ nanq̄ & similiū doctoz̄ eatenus clausum mysteriū, ita tunc apertū est, vt Petrus diceret: Viri Iudæi & qui habitatis Hierusalē vnuerſi, hoc vobis notū sit, & auribus percipite verba mea. Non em̄, sicut vos æstimatis, hi ebrj̄ sunt, cū sit hora diei tertia, sed hoc est q̄d dictū est per prophetā Iohel: Et erit in novissimis diebus, dicit dñs, effundam de spiritu meo super omnem carnem, & cætera vsq̄ ad id quod ait, & erit omnis qui inuocauerit nomen dñi, saluus erit. A perto autem sigillo hoc, vidi, inquit, subtus altare animas interfectoz̄ propter verbū dei, & propter testimonium

Sapient. 2

Quatuor iudicia dei pessima. Ezech. 14

Pars aliqui pro portione. Psal. 10. Psal. 62

Mors, hic pro pestilentia ponitur

Esaia. 47

Prouer. 10

Zacharia Iohel. 2

Acto. 2

Animæ interfectoz̄